

ungdata

Nasjonale resultater
2010 – 2012

N O V A

NORSK INSTITUTT FOR FORSKNING OM OPPVEKST, VELFERD OG ALDRING

Innhold

Sammendrag	2
Datagrunnlaget	4
Nære relasjoner	7
Foreldre	8
Venner	12
Lokalmiljøet	16
Skole og utdanning	21
Skoletrivsel	22
Motivasjon	26
Utdanningsplaner	30
Fritidsaktiviteter	35
Organisert fritid	36
Hjemme	40
Ute med venner	44
Mediebruk	48
Helse og trivsel	53
Helse	54
Psykiske plager	58
Trening	62
Matvaner	66
Rusmiddelbruk	71
Tobakk	72
Alkohol	76
Hasj	80
Risikoatferd og vold	85
Kriminalitet	86
Mobbing	90
Vold	94
Kommunene	99

NOVA Rapport 10/13

© Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) 2013
NOVA – Norwegian Social Research

ISBN (trykt utgave): 978-82-7894-476-9
ISBN (elektronisk utgave): 978-82-7894-477-6
ISSN 0808-5013 (trykt)
ISSN 1893-9503 (online)

Illustrasjonsfoto: © colourbox.no
Desktop: Torhild Sager
Trykk: 07 Media – 07.no

Redaktør: Anders Bakken

Henvendelser vedrørende publikasjonen kan rettes til:

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
publikasjoner@nova.no
www.nova.no

Denne rapporten refereres til som: NOVA (2013). Ungdata. Nasjonale resultater 2010-2012. NOVA Rapport 10/13. Oslo, NOVA

Ungdata er lokale ungdomsundersøkelser, der ungdom over hele landet svarer på spørsmål om ulike sider ved deres liv og livssituasjon. Undersøkelsene gjennomføres elektronisk i skoletiden og er rettet inn mot skoleelever i ungdomsskolen og videregående opplæring.

Siden 2010 har Ungdata vært et tilbud til alle kommuner og fylkeskommuner i hele Norge. Resultatene fra undersøkelsene er godt egnet som grunnlag for kommunalt plan- og utviklingsarbeid, og brukes blant annet som ledd i kommunenes forebyggende arbeid og i arbeidet med å bedre unges folkehelsesituasjon.

Målet med Ungdata er primært å gi en oversikt over den lokale oppvekstsituasjonen. Etter hvert som mange kommuner har tatt verktøyet i bruk, utgjør Ungdata også en viktig kilde til kunnskap om ungdom på nasjonalt nivå. Målet med denne rapporten har derfor vært å gi en samlet presentasjon av hva ungdom svarer i de lokale undersøkelsene, for nettopp å kunne gi et bilde av situasjonen på landsbasis. Rapporten baserer seg på svar fra mer enn 40.000 ungdomsskoleelever på 8.–10. trinn fra de 101 kommunene som tok i bruk Ungdata i årene 2010–2012.

Spørreskjemaet i Ungdata omfatter mange ulike temaer. I rapporten har vi valgt ut 20 temaer, og hvert tema er viet fire sider. Alle spørsmålene er hentet fra Ungdatas grunnmodul, det vil si fra den delen av spørreskjemaet som blir brukt i alle kommuner.

Ungdata er utformet med tanke på sammenlikning på tvers av kommuner og regioner. I denne rapporten vil vi synliggjøre dette potensialet gjennom å legge vekt på å få fram geografiske variasjoner. Vi vil også vise hvordan ulike grupper av unge svarer – gutter og jenter, ungdom på ulike klasstrinn og ungdom som vokser opp i familier med ulik økonomisk situasjon.

Ungdata er et samarbeid mellom de syv regionale kompetansesentrene innen rusfeltet (KoRus), forskningsinstituttet NOVA og KS. NOVA har ansvaret for et nasjonalt sekretariat som koordinerer og administrerer undersøkelsene. I de fleste kommunene står KoRus for den praktiske gjennomføringen og formidling av resultater fra undersøkelsene. Vi vil gjerne få takke alle våre samarbeidspartnere på kompetansesentrene, samt kontaktpersoner i kommunene, lærere og skoleledere for en god jobb i forbindelse med undersøkelsene. Også ungdommene som deltar i undersøkelsene, er vi skyldig en stor takk. En takk går også til Helsedirektoratet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet, som finansierer en stor del av kostnadene ved Ungdata.

Rapporten er redigert av forskningsleder Anders Bakken ved NOVA og er basert på bidrag fra Silje Hartberg, Lars Roar Frøyland, Ørnulf Seippel, Mira Aaboen Sletten og Tormod Øia, alle ved NOVA.

Oslo, september 2013

Sammendrag

Denne rapporten presenterer hovedresultater fra Ungdata-undersøkelser gjennomført i perioden 2010–2012. Målet er å gi en oversikt over hvordan norsk ungdom i alderen 13–16 år har det på ulike områder, og hvor mange som driver med ulike typer aktiviteter. En av ideene bak rapporten er at den kan fungere som et oppslagsverk for kommuner og andre som er interessert i å sammenlikne tall fra egne Ungdata-undersøkelser med landsrepresentative tall.

Ungdata omfatter mange ulike temaer, og undersøkelsene er ment å dekke et bredt spekter av ungdoms gjøren og laden. I rapporten har vi valgt ut noen indikatorer fra Ungdatas grunnmodul, det vil si fra de spørsmålene som alle deltakerne i Ungdata ble stilt. Rapporten er organisert rundt 20 temaer, og hvert tema er viet fire sider. I løpet av disse fire sidene presenteres noen hovedtall, tall for gutter og jenter på ulike klassetrinn og hvordan situasjonen er for unge som vokser opp i familier med ulik økonomisk situasjon. Siden Ungdata har en lokal forankring, har vi lagt vekt på å få fram variasjoner mellom kommuner og variasjoner etter kommunestørrelse og region.

Rapporten baserer seg på svar fra til sammen 40.473 ungdommer som deltok i en av de 101 kommunale Ungdata-undersøkelsene i perioden 2010 til 2012. Samlet svarprosent er 78 prosent. At ikke alle har deltatt skyldes dels at det var frivillig for elever å være med, og dels at datainnsamlingen ikke ble organisert like effektivt ved alle skoler. Dataene vil likevel gi et godt og dekkende bilde av hvordan norsk ungdom har det.

En veltilpasset ungdomsgenerasjon: Tette bånd til foreldre, høy skoletrivsel og få har erfaring med rus og kriminalitet

Ungdata viser at de fleste norske ungdommer er fornøyd med foreldrene og opplever dem som viktige støttespillere i hverdagen. De har nære venner de kan stole på, og mange er tydelig fornøyd med lokalmiljøet. I tillegg trives ungdom på skolen og opplever den som et godt sted å være. Generelt er ungdom optimistiske med tanke på fremtiden. Over halvparten tror de kommer til å ta høyere utdanning. Få tror de kommer til å bli arbeidsledige, og tre av fire tror de kommer til å få et godt og lykkelig liv.

Ungdata viser at røyking er «ut» og at omfanget av rus og kriminalitet blant ungdom er lavt. De færreste prøver alkohol eller narkotika i løpet av ungdomstrinnet, og de fleste er lovlydige. Det er få som har deltatt i spesielt alvorlige kriminelle handlinger.

Mye av fritiden tilbringes foran PC-skjermen. Ungdoms psykiske helse gir likevel større grunn til bekymring enn mangel på fysisk aktivitet

Resultatene fra Ungdata vitner om en hjemmekjær ungdomsgenerasjon, hvor mye av fritiden brukes hjemme. Selv om mange tilbringer mye tid foran PC-skjermen, er det samtidig et klart flertall som trener jevnlig. Barne- og ungdomsorganisasjonene har en sentral plass i norsk ungdoms fritid, og idrettslagene er i særklasse den vanligste organisasjonstypen.

Til tross for at de fleste unge trives godt både hjemme og på skolen, er det en god del unge som sliter med psykiske helseplager. I størst grad gjelder dette typiske symptomer på stress, som det «å tenke at alt er et slit» eller «å bekymre seg for mye om ting». Særlig er det mange jenter som sliter med å få hverdagen til å gå i hop. At det også er en god del som utsettes for vold og mobbing gir grunn til bekymring.

Familieøkonomi har betydning for ungdoms liv: Dårligere subjektiv livskvalitet og mer risikoatferd blant ungdom i familier med dårlig råd

Fem prosent av ungdommene svarer at familien deres har hatt dårlig råd de siste to årene. Ungdata viser tydelige sammenhenger mellom ungdoms livskvalitet og familiens økonomiske ressurser. Ungdom i familier med dårlig råd er gjennomgående mindre tilfreds, og er sjeldnere fornøyd med foreldre, venner og lokalmiljøet. Samtidig er færre motivert for skole og høyere utdanning, og færre er med i organiserte fritidsaktiviteter.

Ungdom i familier med dårlig råd skiller seg negativt ut når det gjelder alle helseindikatorer som er behandlet i rapporten. De er sjeldnere fornøyd med egen helse, har oftere symptomer på depressive plager, spiser sjeldnere faste måltider og andelen som trener er mindre enn blant ungdom i familier med bedre råd. Ungdata viser også en klar sammenheng mellom dårlig råd i familien og risikofaktorer relatert til rusmiddelbruk, kriminalitet, mobbing og vold.

Høy trivsel i hverdagen er et allment fenomen. Kommunestørrelse har lite å si for trivsel og mer å si for utdanningsplaner, psykisk helse og risikoatferd

Hovedbildet er at ungdom i både små og store kommuner i alle deler av landet har gode relasjoner til foreldre og venner og et godt forhold til skolen. Både små og store kommuner og kommuner i alle landsdeler ser ut til å lykkes med å skape et læringsmiljø som oppleves som positivt for et klart flertall av elevene. Andelen som er fornøyd med lokalmiljøet, varierer derimot betydelig mellom kommuner: fra 45 prosent til nærmere 85 prosent i kommunene som kommer best ut.

Det er ingen klar sammenheng mellom kommunestørrelse og hvor fornøyd ungdom

er med lokalmiljøet der de bor. Derimot viser Ungdata ikke uventet at andelen som tror de kommer til å ta høyere utdanning, øker med innbyggertall i kommunen. Andelen med depressive symptomer øker også gradvis fra de minste til de største kommunene, og typiske storbyproblemer som ungdomskriminalitet og hasjrøyking har størst utbredelse blant ungdom i de mest folkerike kommunene.

Resultatene fra Ungdata som presenteres i denne rapporten, føyer seg inn i en mer langsiktig trend, der det særlig fra årtusenskiftet og framover har skjedd noen ganske markerte endringer i ungdomsmiljøene. For det første er omfanget av typiske ungdomsproblemer knyttet til rus og kriminalitet blitt redusert. For det andre støtter elevene i økende grad opp om skolen: det har blitt færre konflikter mellom lærere og elever, elevene skulker mindre, de trives i økende grad på skolen, og bruker mer tid på lekser. For det tredje er det blitt vanskeligere å finne verdier og holdninger i ungdomsbefolkningen som eksplisitt peker mot en egen ungdomskultur. Dagens ungdom ser ut til å være mer lik voksenbefolkningen langs en rekke dimensjoner som urbanitet, lovforakt, status, materialisme og tradisjonisme. På den annen side er omfanget av mobbing like høyt som tidligere, og det er for mange unge som sliter med psykiske helseplager.

Datagrunnlaget

Data fra mer enn 40.000 ungdommer i alderen 13–16 år

Alle kommuner og fylkeskommuner som deltar i Ungdata, forplikter seg til at data fra egen undersøkelse samles i en nasjonal database, Ungdatabasen. Databasen ble opprettet i 2010, og fram til september 2013 har rundt halvparten av norske kommuner gjennomført en Ungdata-undersøkelse. Antallet øker år for år, og etter hvert vil databasen inneholde data som gjør det mulig å undersøke endringer over tid, både nasjonalt og på kommunenivå.

Rapporten baserer seg på totalt 40.473 ungdommer fordelt på 101 kommuner som deltok i Ungdata i perioden 2010–2012. Ungdata kan gjennomføres både på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. Så langt har flest kommuner valgt å legge vekt på ungdomstrinnet i sine undersøkelser. For å gi et dekkende bilde av situasjonen på landsbasis, har vi kun brukt svar fra elever på ungdomstrinnet. Ungdommene er nokså jevnt fordelt mellom gutter og jenter og mellom 8., 9. og 10. trinn.

Fire av kommunene som har deltatt i Ungdata fra 2010 til 2012 er utelatt fra rapporten fordi datakvaliteten ikke er god nok, og omkring én prosent av ungdommene er holdt utenfor analysene fordi svarene deres gir grunn til å tro at de har besvart undersøkelsen på en useriøs måte.

Et representativt bilde

Det er vår vurdering at bildet som gis i denne rapporten er dekkende for hvordan ungdom i Norge har det på ulike områder. Hver fjerde norske kommune er med, og de er geografisk spredt over hele landet. Data-

materialet omfatter både små, mellomstore og store kommuner, og alle regioner i Norge er representert.

Geografisk er Nord-Norge noe underrepresentert. På kommunenivå er det en viss overvekt av mellomstore og sentralt beliggende kommuner, mens mindre kommuner er noe underrepresentert. Fordi majoriteten av norske ungdommer bor i mellomstore og sentralt beliggende kommuner, vil ungdom fra mindre kommuner imidlertid påvirke de nasjonale tallene i relativt mindre grad enn ungdom fra større kommuner. I et eget metodenotat, som er publisert på www.ungdata.no, finnes det mer informasjon om metodiske forhold ved Ungdata-undersøkelsene, og her er det også gjort analyser for å vurdere hvorvidt materialet som presenteres i denne rapporten er representativt for landet som helhet.

Høy svarprosent i Ungdata

At det for den enkelte ungdom er frivillig å være med i Ungdata, gjør det selvsagt vanskelig å vite eksakt hvor representative dataene er. Noen unge velger bevisst å ikke delta, mens andre var borte i perioden undersøkelsen ble gjennomført. Det er likevel vår erfaring at den viktigste grunnen til at ungdom ikke har deltatt, er at de ikke har fått tilbud om å være med. Samlet har minst 78 prosent av ungdommene som var bosatt i de aktuelle kommunene da undersøkelsene ble gjennomført, deltatt i Ungdata. Dette er et minimumsanslag på svarprosenten, som er gjort med utgangspunkt i populasjonstall fra Statistisk sentralbyrå (antall med folkeregistrert adresse i kommunen som var 13–15 år per 1. januar i det året undersøkelsen ble gjennomført).

Vanligvis beregnes svarprosent med utgangspunkt i hvor mange som har blitt invitert til å delta i en undersøkelse. For en del av de kommunale undersøkelsene som danner datagrunnlaget for denne rapporten, finnes imidlertid ingen fullstendig oversikt over hvor mange unge som har fått en slik invitasjon. Dette skyldes dels at det i enkelte kommuner ble innhentet tall fra ungdomstrinnet og videregående under ett, noe som gjør det vanskelig å vite hvor mange ungdommer som går på ungdomstrinnet. I andre kommuner vet vi ikke sikkert om alle ungdommene har blitt invitert med i undersøkelsen. Dette betyr at den reelle svarprosenten sannsynligvis er høyere enn 78. Fra høsten 2012 har Ungdata bedre rutiner for å registrere antall inviterte, slik at vi i årene framover vil ha mer nøyaktige tall på svarprosent.

Siden det er skolene og kommunene som selv står for datainnsamlingen, vil svarprosenten blant annet avhenge av hvor godt man har organisert undersøkelsen lokalt. I enkelte kommuner er svarprosenten nær 100, og betydelig lavere i andre. Variasjoner i svarprosenten ser imidlertid ut til å ha begrenset betydning for resultatet i undersøkelsene. I metodenotatet som er publisert på www.ungdata.no viser vi blant annet at omfanget av ulike problemer varierer nokså lite med svarprosenten i den enkelte kommune. Dette betyr at variasjoner mellom kommuner må forklares med andre forhold enn forskjeller i svarprosent.

Større usikkerhet rundt resultater fra små kommuner

Å gi kommunene et verktøy der det er mulig å sammenlikne egen kommune med tall fra andre kommuner er en viktig bakgrunn for Ungdata. For å synliggjøre dette presenterer vi i rapporten tall fra de enkelte kommunene. Siden alle kommuner har brukt en felles spørreskjemadel, er det kun spørsmål fra denne grunnmodulen som kan sammenliknes. Når resultatene skal tolkes på kommunenivå, kan det være verdt å ta i betraktning at det statistisk sett vil være større usikkerhet rundt resultater på kommunenivå enn på nasjonalt nivå, og at den statistiske usikkerheten er større desto mindre kommunen er. Bakerst i rapporten gjengir vi derfor en oversikt over hvor mange som har deltatt i de enkelte kommunene, i tillegg til folkeregistrerte populasjonstall, antallet deltakende ungdom på hvert trinn, svarprosent og tidspunkt for gjennomføring av undersøkelsen (start og sluttidspunkt). Det finnes også informasjon om hvilken region den enkelte kommune tilhører, og hvordan kommunene er klassifisert etter kommunestørrelse.

Noen få kommuner har ikke inkludert alle trinnene på ungdomsskolen i sine undersøkelser. For eksempel har man i Oslo valgt kun å ta med elever fra 9. og 10. trinn. For slike kommuner inkluderer vi kun svarene for 9. trinn, fordi disse som regel vil representere gjennomsnittet av alle elever på ungdomsskolen.

Nære relasjoner

Foreldre

Venner

Lokalmiljø

ungdata

foreldre

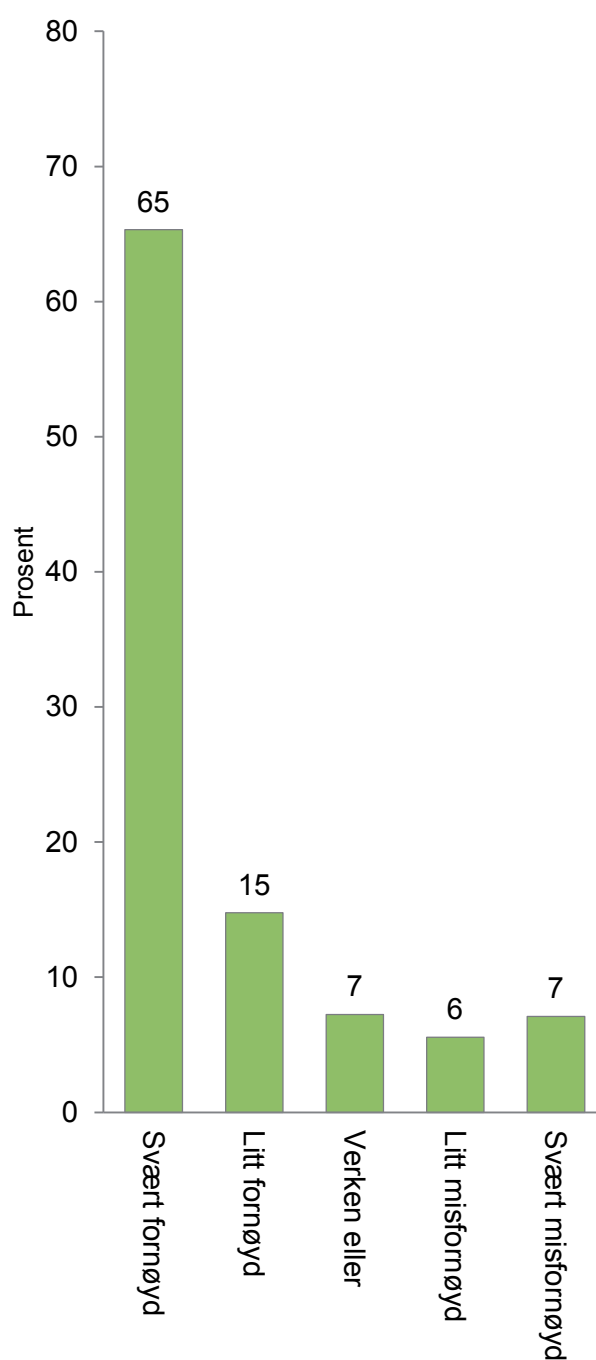
Selv om en stor del av dagens barn- og ungdomstid foregår innenfor barnehage, skole og ulike fritidsordninger, er foreldrene fremdeles de viktigste omsorgspersonene i oppveksten. Foreldrenes ressurser – økonomisk, kulturelt og sosialt – danner grunnlaget for barn og unges levekår. I følge barneloven har foreldrene plikt til å sørge for økonomisk underhold og omsorg, de skal sikre en forsvarlig oppdragelse og at barnet får en utdanning.

Etter hvert som barnet blir eldre blir barnets egne meninger og interesser viktigere. En del av det å være ung handler også om løsrivelse og det å bli en selvstendig person. I dette kan det ligge kimer til konflikter mellom unge og foreldre. Likevel vedvarer som regel den emosjonelle nærheten til foreldrene utover i ungdomstiden, og for mange unge er foreldrene deres viktigste støttespillere når det oppstår problemer av ulik art.

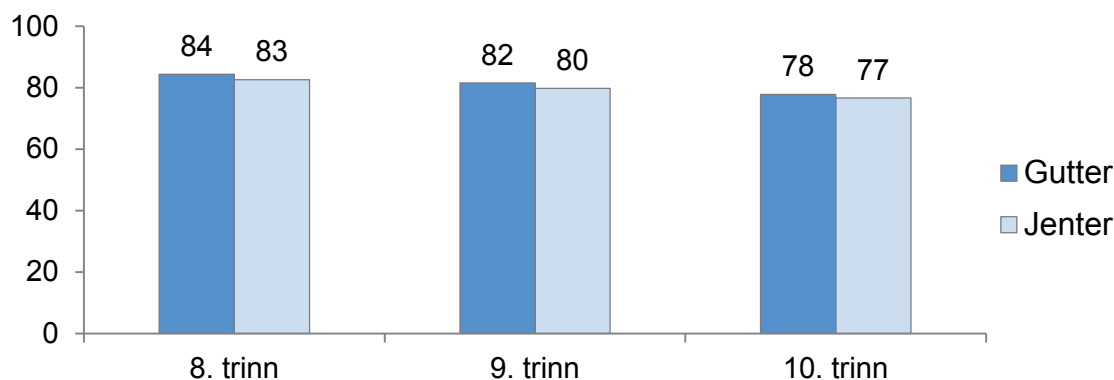
Tre av fire barn i Norge bor sammen med begge foreldrene. Andelen er litt lavere blant ungdom. Av 17-åringene er det 68 prosent som både bor med mor og far. Blant de som bor med én av foreldrene, er det fremdeles mest vanlig å bo med mor.

Hva svarer ungdom når de får spørsmål om hvor fornøyd de er med foreldrene sine?

Hvor fornøyd er du med foreldrene dine?

Andel gutter og jenter som er fornøyd med foreldrene sine

Tette bånd og tillit mellom generasjonene

Resultatene fra Ungdata viser at de aller fleste har et godt forhold til foreldrene sine. Hele 80 prosent er «litt eller svært fornøyd med mor og far.

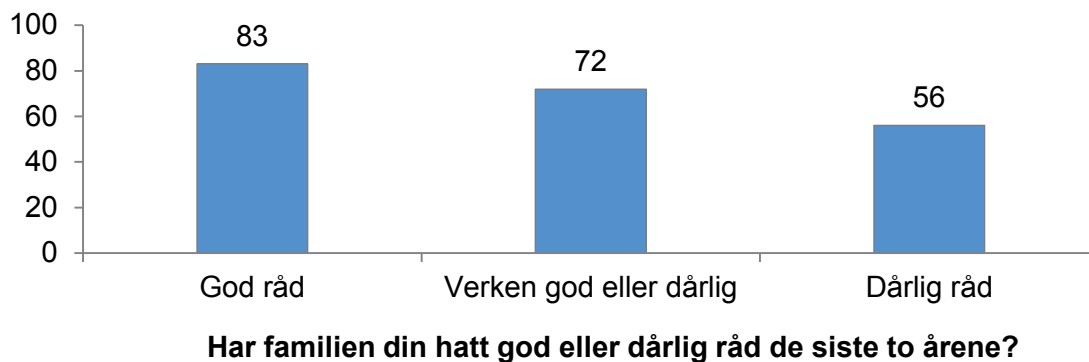
Med økende alder er det noe færre ungdommer som er fornøyd med foreldrene sine. Det er små forskjeller mellom gutter og jenter.

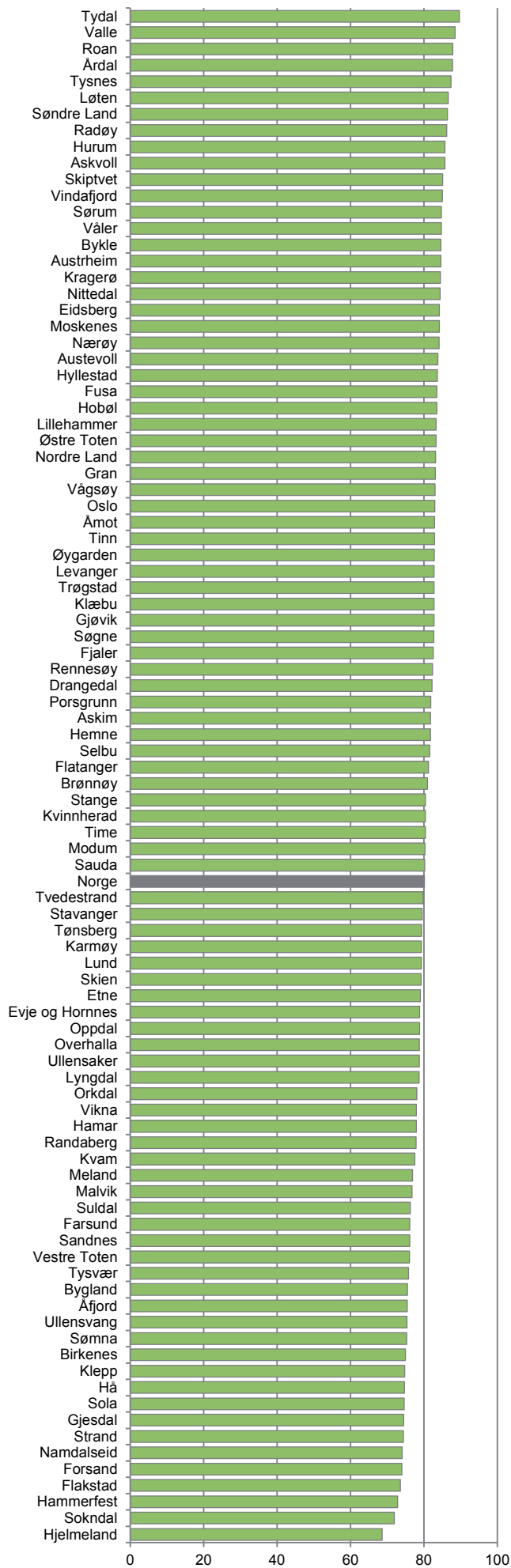
Andelen fornøyde er størst i familier med god råd – noe som kan indikere at ungdom i mer ressurssterke hjem har et bedre forhold til foreldrene.

Ni av ti unge stoler på foreldrene, og like mange opplever at foreldrene stoler på dem. De aller fleste mener foreldrene vet hvor de er, hva de driver med i fritida, og at foreldrene kjenner vennene deres.

Selv om resultatene viser at dagens generasjonsbånd er nokså tette, er det også noen unge som har et problematisk forhold til foreldrene. Syv prosent svarer at de er «svært misfornøyd» med foreldrene sine, og seks prosent mener at de ikke kan stole på dem.

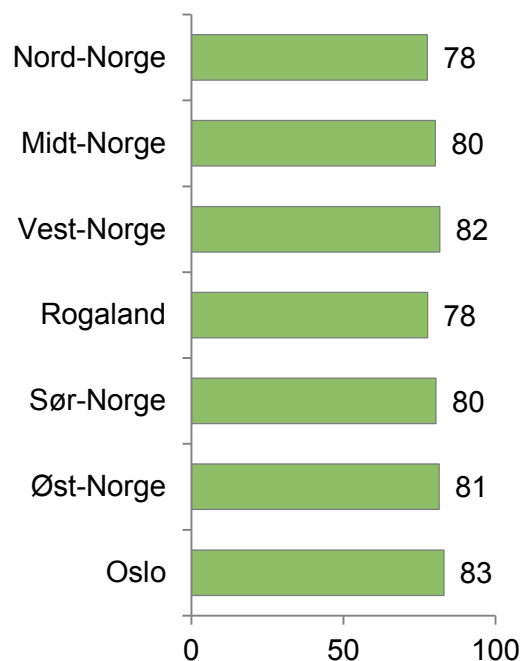
Andel som er fornøyd med foreldrene sine – etter familiens økonomiske situasjon

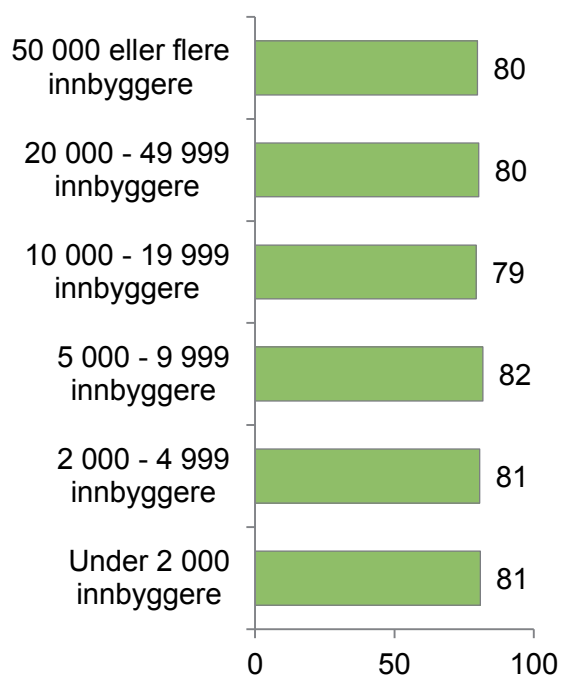

Andel som er fornøyd med foreldrene sine

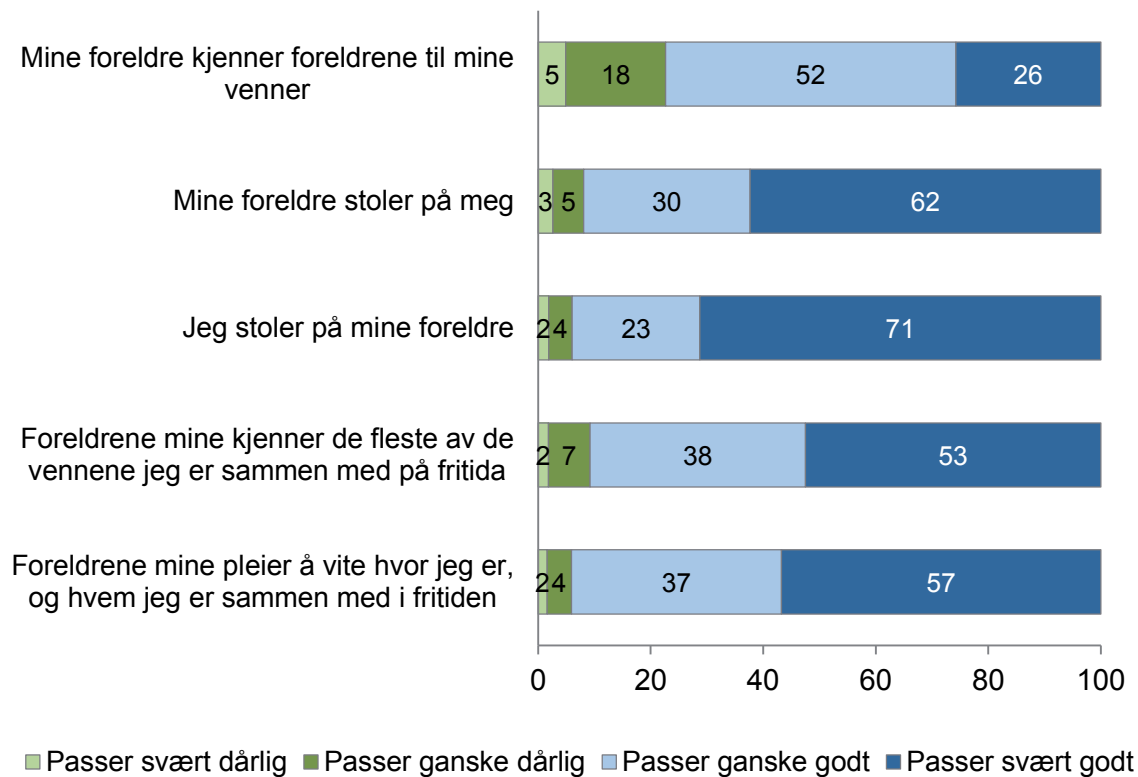
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Hvor godt passer følgende utsagn om foreldrene dine?

Definisjon

Som indikator på forholdet til foreldrene har vi brukt et spørsmål der de unge blir bedt om å oppgi hvor fornøyde eller misfornøyde de er med ulike sider av livet. Ett av forholdene de skulle vurdere var foreldrene – og de ble bedt om å krysse av for om de var «svært fornøyd», «litt fornøyd», «verken fornøyd eller misfornøyd», «litt misfornøyd» eller «svært misfornøyd».

Andel som er fornøyd med foreldrene er her definert som andel av ungdommene som har svart «svært fornøyd» eller «litt fornøyd».

I Ungdata er det også spørsmål om hvordan de unge opplever andre sider ved foreldrene. Blant annet skulle de svare på fem utsagn om foreldreinnsyn i fritiden og om tillit mellom ungdom og foreldre. Svarene er gjengitt i figuren over.

venner

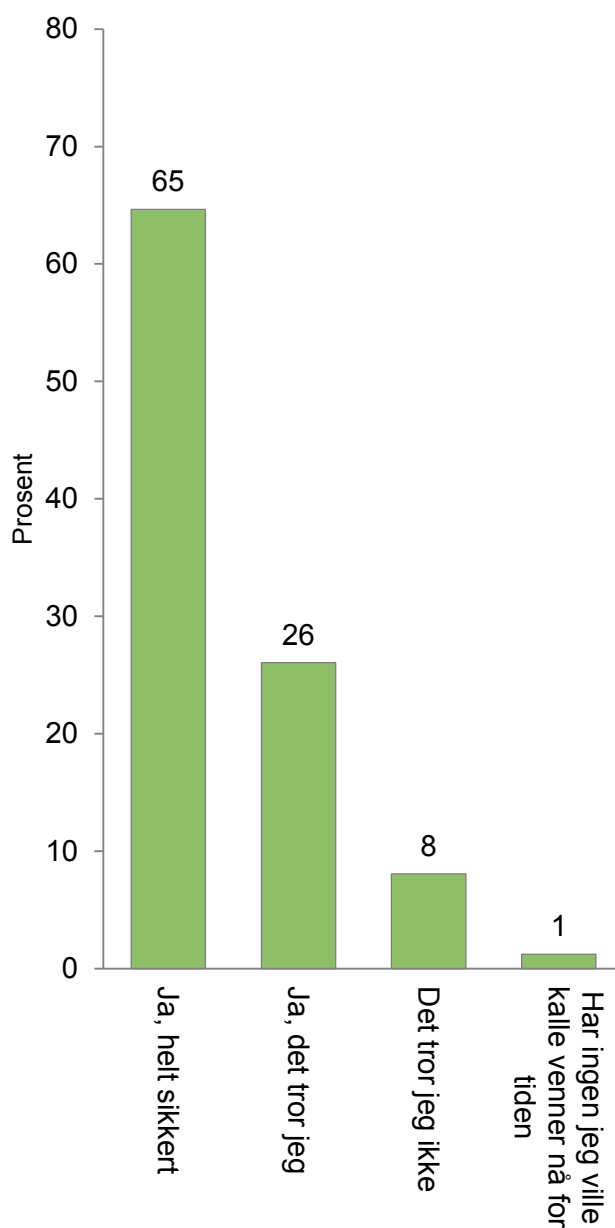
Ungdomstiden beskrives ofte som en fase i livet der de jevnaldrende er særlig viktig. Venner er for de fleste en kilde til lek, glede, støtte, samhørighet og bekreftelse. På lengre sikt har samspillet med de jevnaldrende betydning for utvikling av selvbylde og sosial kompetanse. Mange knytter også vennskap som varer livet, ut i denne perioden.

I overgangen fra barn til tenåring endrer vennene betydning. Mens leken står i sentrum blant de yngste, blir det etter hvert like betydningsfullt hvem man er sammen med som hva man gjør. Med økt bruk av sosiale medier har ungdom dessuten fått en ny arena for samhandling. Ungdom deler informasjon og opplysninger om sine liv, hva de gjør, og hvem de er sammen med, på en annen måte enn tidligere.

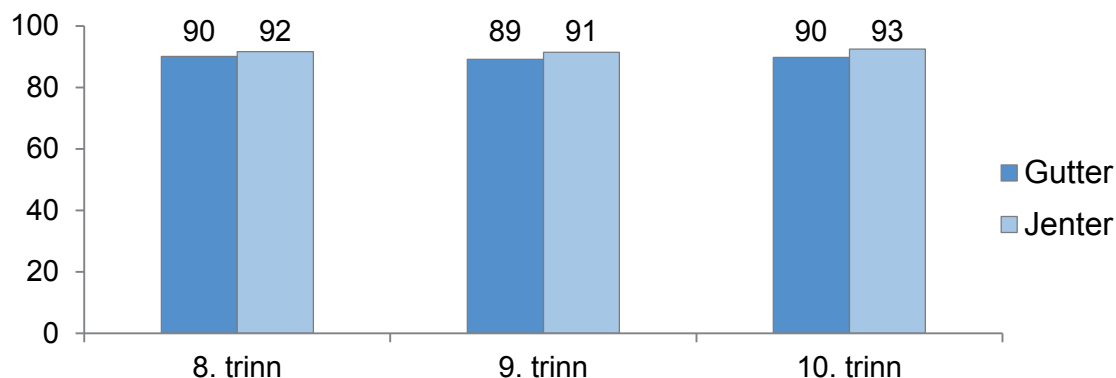
Hvilken rolle de jevnaldrende vennene spiller i hver enkelt ungdoms liv varierer. Mens noen trives godt med én eller to venner, er andre opptatt av å ha en stor vennegjeng og flest mulig «likes» på Facebook. For mange vil kvaliteten på vennskapene likevel bety mer enn antallet.

Hvor mange av de unge har minst én venn de opplever å kunne stole på og betro seg til om alt mulig?

Har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig?

Andel gutter og jenter som har en fortrolig venn

9 av 10 har minst én nær venn

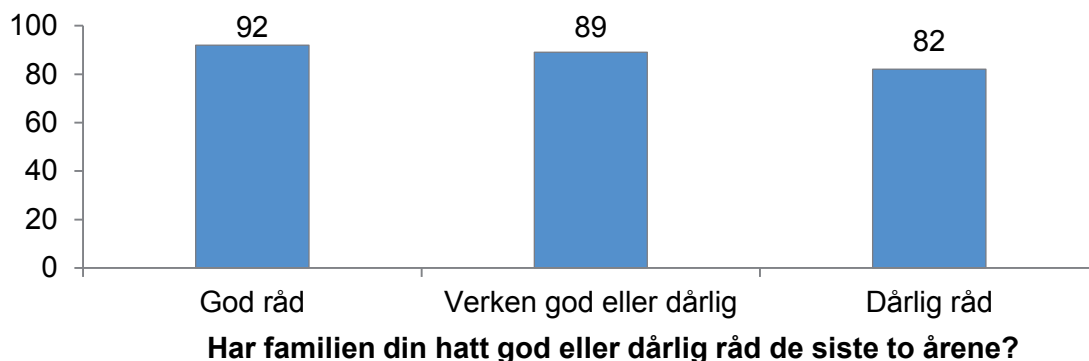
To av tre er helt sikre på at de har minst én venn som de «kan stole fullstendig på og betro seg til om alt mulig». I tillegg er det mange som ikke er helt sikre, men som likevel tror at de har en slik venn.

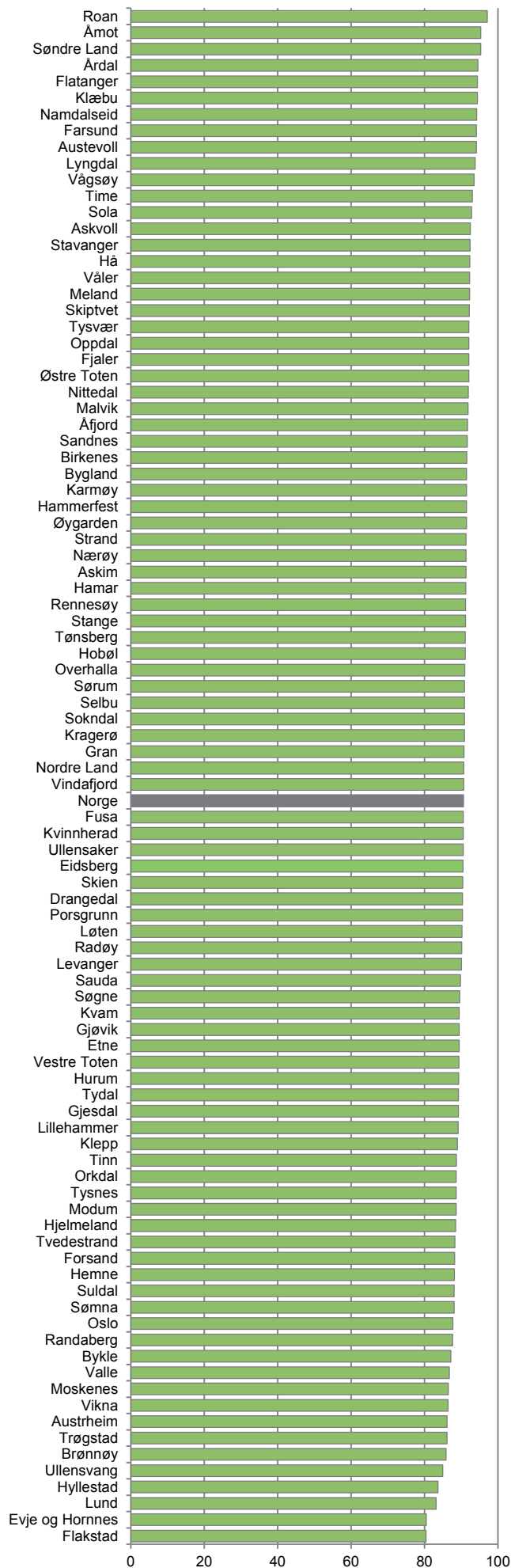
Nær én av ti mangler fortrolige venner, eller de har ingen de vil kalle venner for tiden. Ungdom som vokser opp i familier med dårlig råd, mangler i større grad venner som de kan stole helt på.

Å ha fortrolige venner varierer derimot lite med ungdommenes kjønn og alder.

Ungdata-undersøkelsene viser at det å være sammen i et større nettverk eller gruppe av ungdommer er den klart vanligste måten ungdom er sammen på. Én av fire er som regel sammen med én eller to faste, og for tretten prosent er det nokså tilfeldig hvem de holder sammen med. To prosent er ikke så ofte sammen med unge på egen alder.

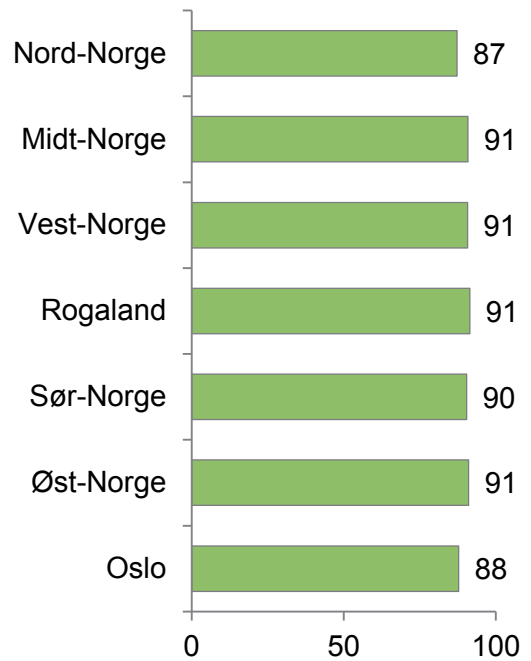
Andel som har en fortrolig venn – etter familiens økonomiske situasjon

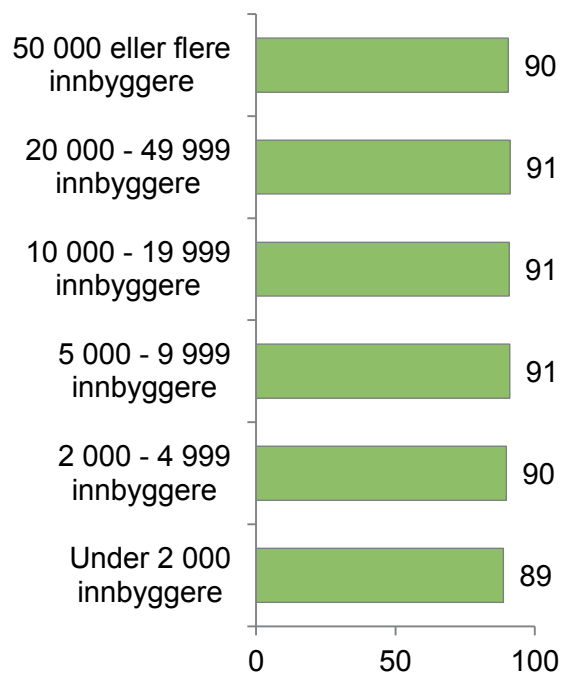

Andel som har en fortrolig venn

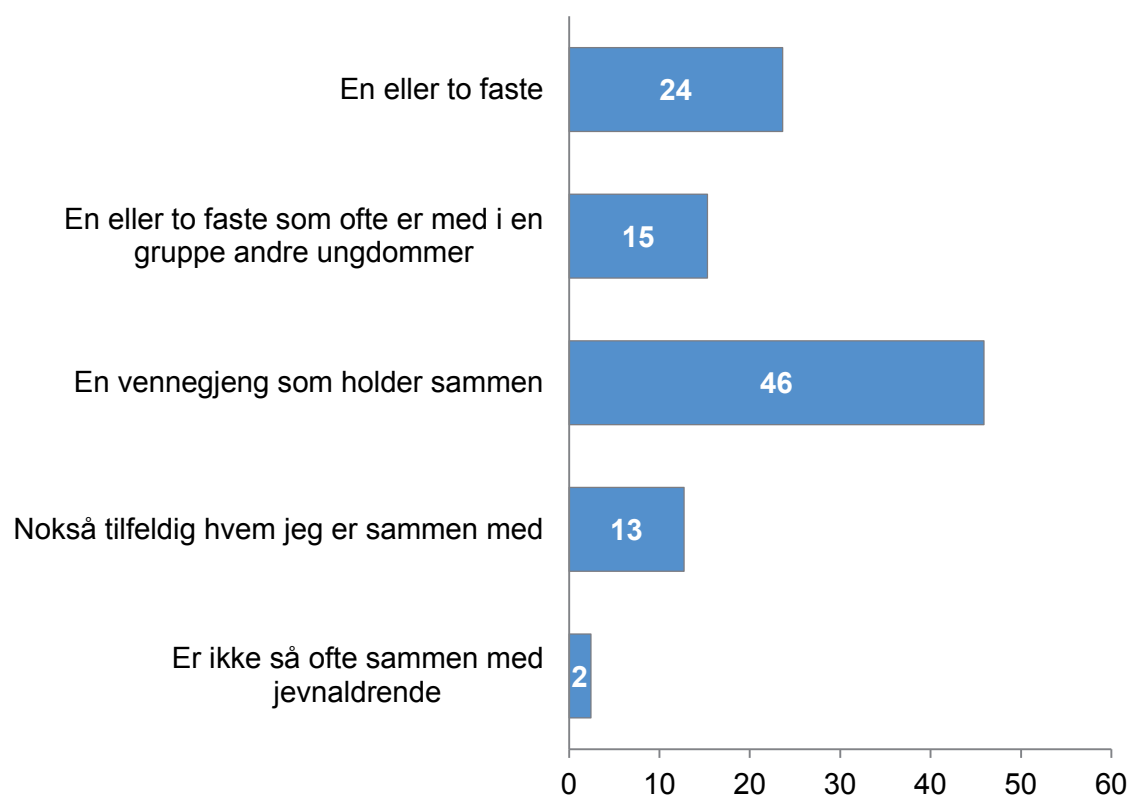
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Når du er sammen med venner/kamerater, hvem er du da som oftest sammen med?

Definisjon

Det er mange spørsmål om venner og vennskap i Ungdata. I denne rapporten presenterer vi hvor mange som har venner de kan stole på og betro seg til. For å fange opp dette fikk de unge følgende spørsmål: «Har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig?».

Svaralternativene var: «Ja, helt sikkert», «ja, det tror jeg», «det tror jeg ikke», «har ingen jeg ville kalle venner nå for tiden».

Figuren over viser i tillegg hvordan ungdom svarer på et spørsmål som skal fange opp ungdoms organisering av vennskap med jevnaldrende; om de oftest er sammen med én eller to faste, eller om de vanligvis inngår i større nettverk. Spørsmålet fanger også opp andelen unge som ikke er så ofte sammen med venner, og som har mer tilfeldige vennerelasjoner.

lokalmiljøet

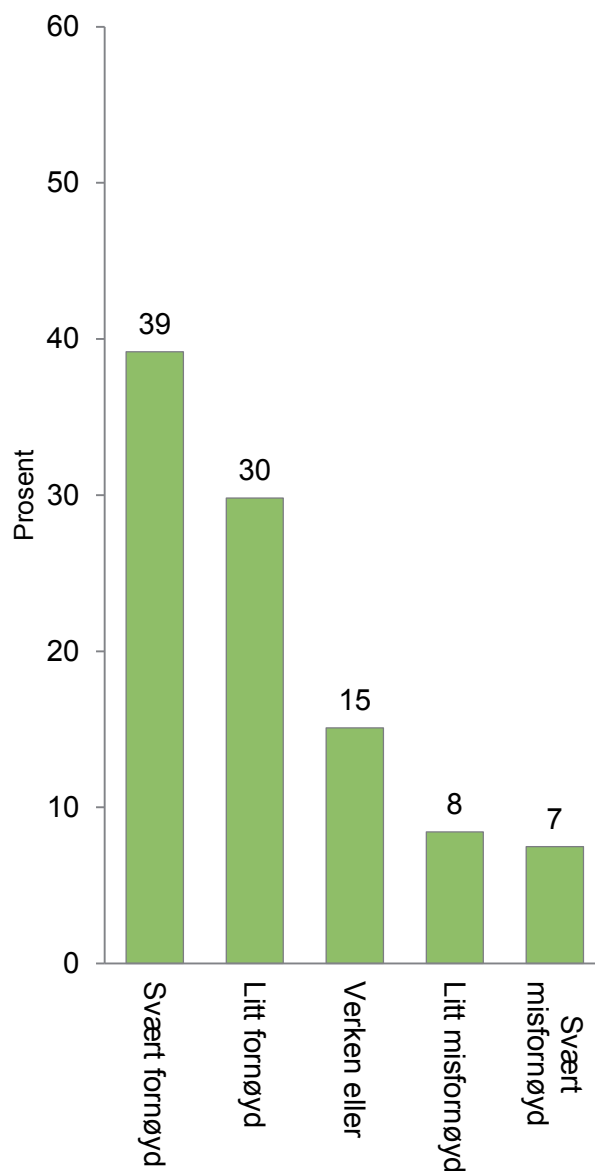
Dagens ungdom vokser opp i en globalisert verden der mennesker, meninger og inntrykk vandrer på tvers av landegrensener og sosiokulturelle skiller. Samtidig har det lokale og tilhørigheten til nærmiljøet fremdeles stor betydning i menneskers liv.

Å vokse opp betyr å vokse opp på et bestemt sted, og de forskjellige lokalmiljøene kan gi ulike muligheter for utfoldelse og sosialt samvær. Tilbudet av organisasjoner, fritidstilbud og kulturtilbud påvirker individuell utfoldelse og bidrar samtidig til å skape identitet og tilhørighet i et lokalmiljø. Det samme gjelder tilgangen på åpne møteplasser, rekreasjonsområder og urørt natur. Opplevelsen av lokalmiljøet vil også være preget av utsiktene til utdanning, arbeid og familieetablering på sikt.

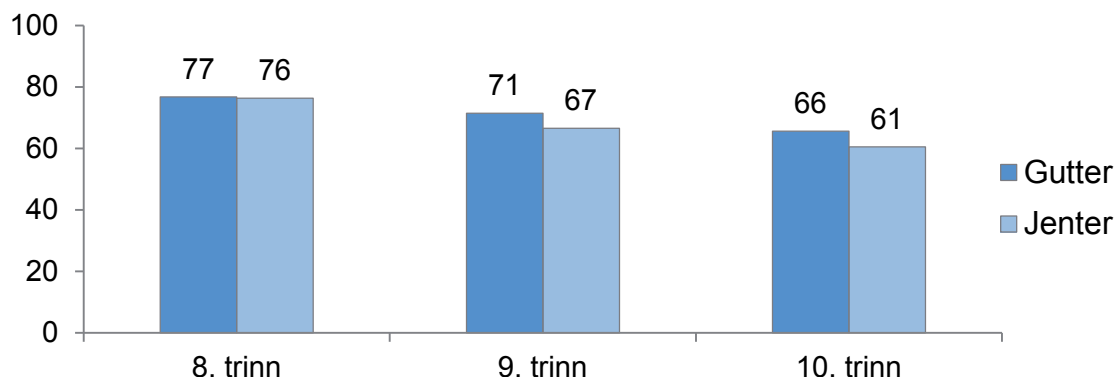
Barn og unge bruker lokalmiljøet i større grad og på en annen måte enn foreldrene. Trygge og sunne lokalmiljøer er derfor særlig viktig for denne aldersgruppes velferd. Barn og unge kan også ha andre meninger enn voksne om hva som gir livskvalitet på hjemstedet.

Hvor fornøyd er ungdom selv med lokalmiljøet der de bor?

Hvor fornøyd er du med lokalmiljøet der du bor?

Andel gutter og jenter som er fornøyd med lokalmiljøet

To av tre er fornøyd med lokalmiljøet sitt

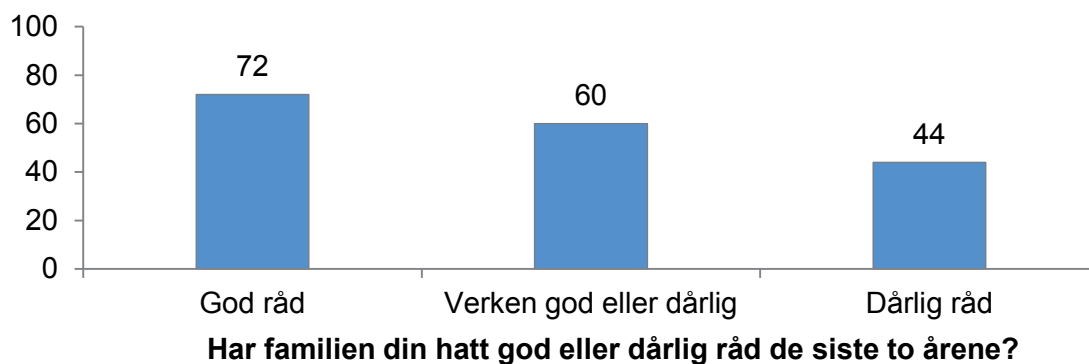
Mange unge er fornøyd med lokalmiljøet. 39 prosent er «svært fornøyd», mens ytterligere 30 prosent er «litt fornøyd». Rundt 15 prosent er enten «litt misfornøyd» eller «svært misfornøyd».

Med økende alder blir ungdom – og spesielt jentene – mer kritiske til stedet der de bor. Det er rimelig å tolke en slik endring i retning av at de unge etter hvert orienterer seg bredere – utover lokalmiljøets rammer.

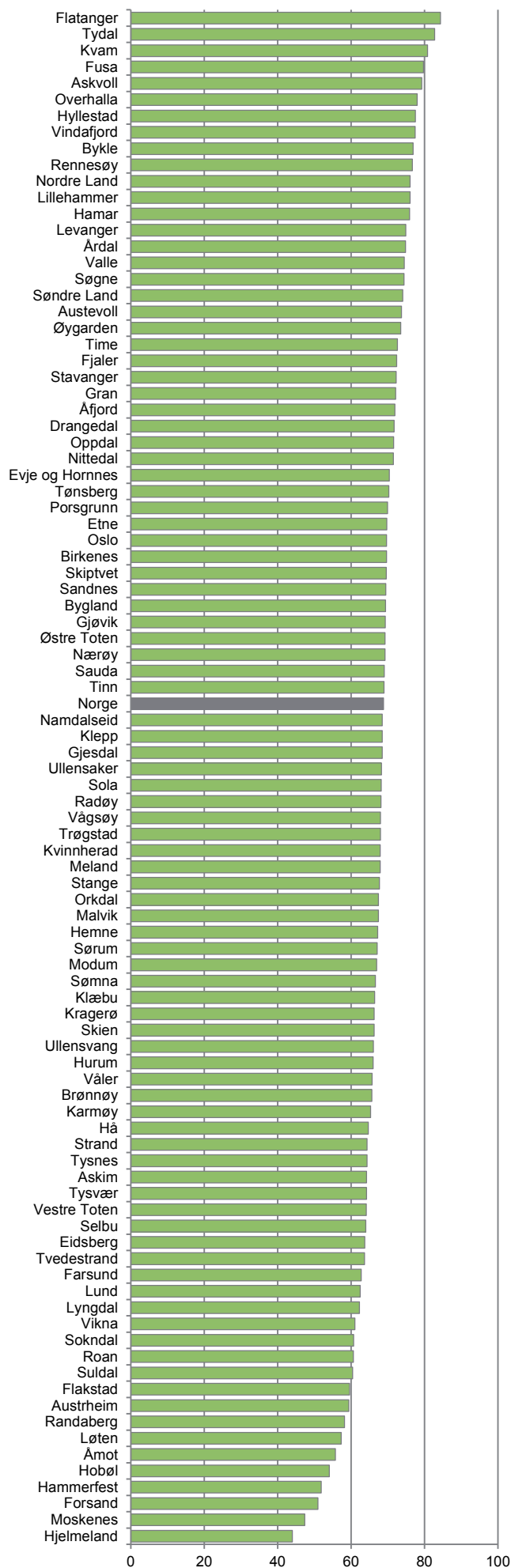
Ungdom som vokser opp i familier med god råd, er mest fornøyd med lokalmiljøet, og ungdom fra de nordligste fylkene er litt mindre fornøyd enn ungdom i andre regioner.

I Ungdata får ungdommene også spørsmål om de kan tenke seg å la egne barn vokse opp der de selv bor. To av tre har svart «ja» til dette. Resten er enten usikre på hva de skal svare, eller de kan ikke tenke seg å la egne barn vokse opp der de selv bor.

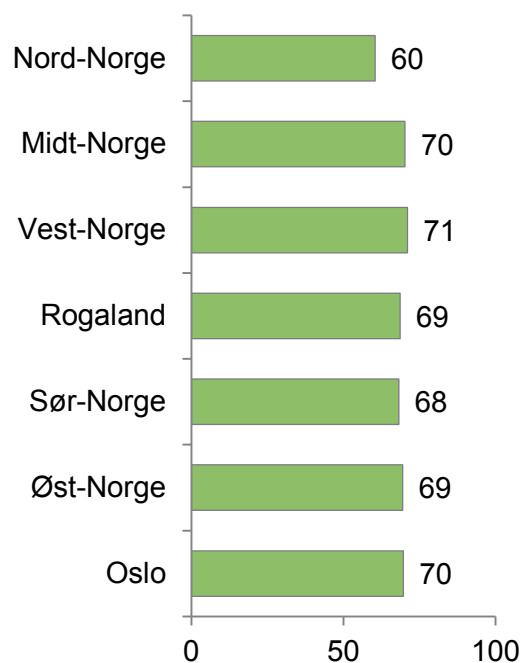
Andel som er fornøyd med lokalmiljøet – etter familiens økonomiske situasjon

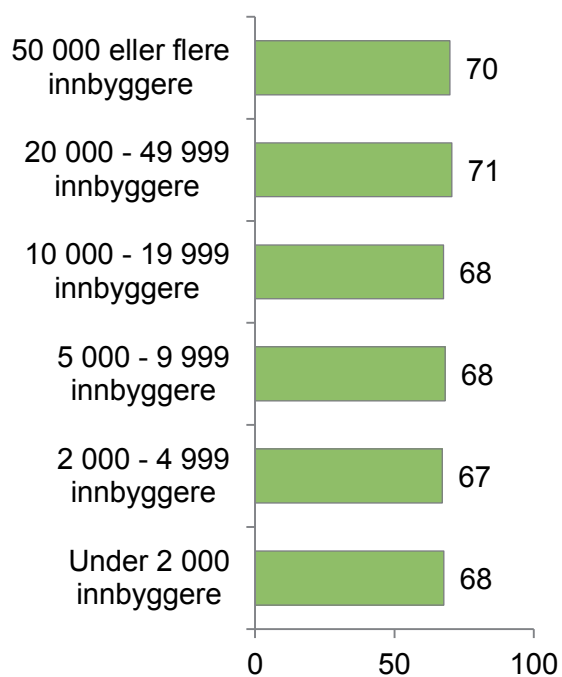
Andel som er fornøyd med lokalmiljøet

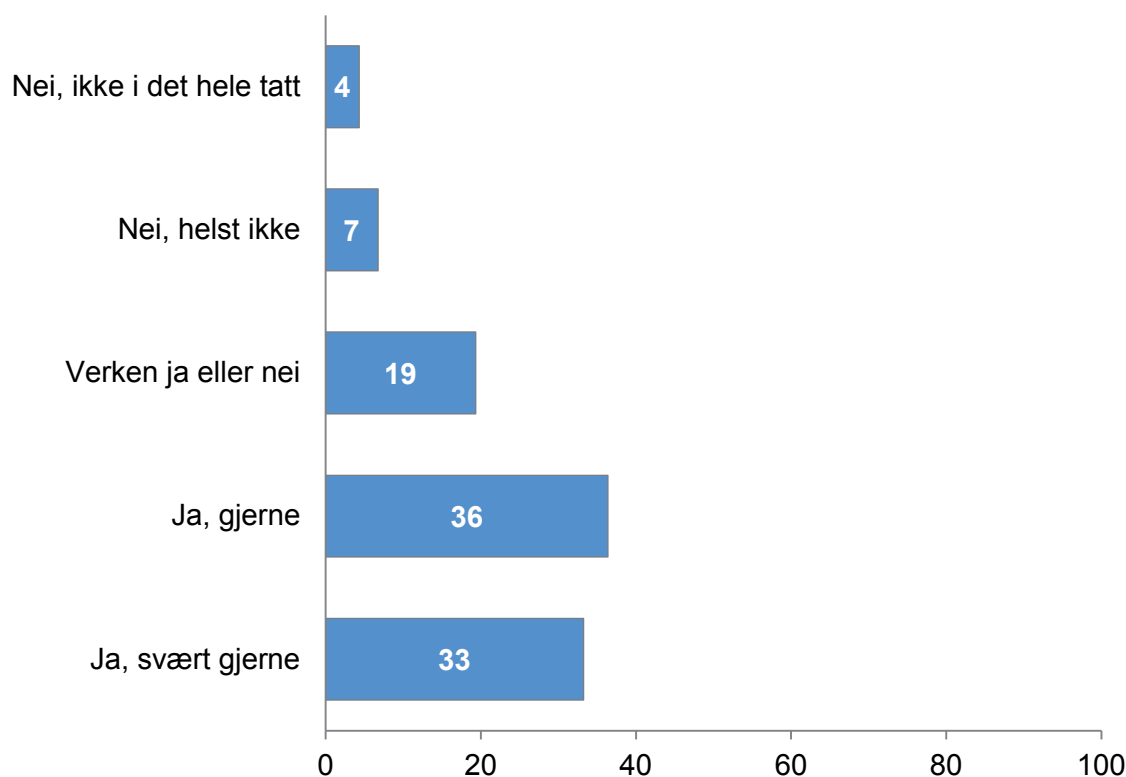
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Prøv å forestille deg at du en gang får barn. Kunne du tenke deg å la dine barn vokse opp i det nærområdet der du selv bor?

Definisjon

I spørreskjemaet fikk ungdommene følgende spørsmål: «Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med ulike sider av livet ditt?» Ett av forholdene de skulle vurdere var «lokalmiljøet der du bor» – og de ble bedt om å krysse av for om de var «svært fornøyd», «litt fornøyd», «verken fornøyd eller misfornøyd», «litt misfornøyd» eller «svært misfornøyd».

Andel som er «fornøyd med lokalmiljøet» er her definert som andel av ungdommene som har svart «svært fornøyd» eller «litt fornøyd».

Figuren over viser hvordan ungdommenes svar fordeler seg på et hypotetisk spørsmål, der de ble bedt om å ta stilling til om de ville la egne barn vokse opp der de selv bor.

Skole og utdanning

Skoletrivsel

Motivasjon

Utdannings-
planer

ungdata

skoletrivsel

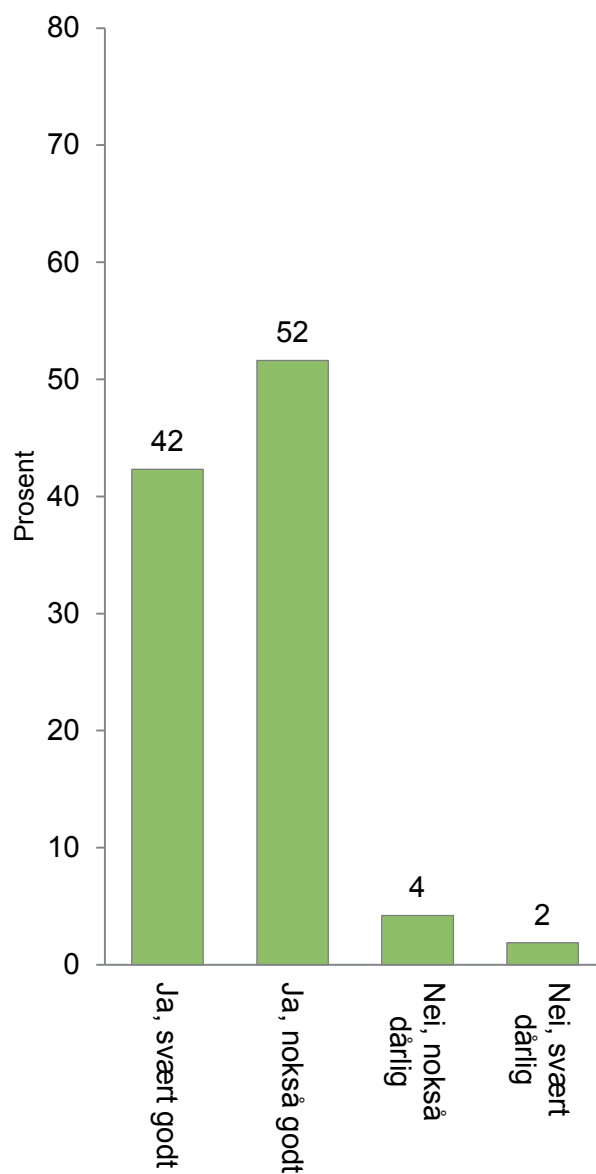
Internasjonale skoleundersøkelser viser at norske ungdomsskoleelevers resultater i lesing og regning ligger noe under eller er på nivå med gjennomsnittet i OECD. Med innføringen av Kunnskapsløftet i 2006 ble hele grunnopplæringen reformert. Blant annet skulle reformen bidra til økt fokus på læring og kvalitet i den norske skolen. I etterkant har vi sett framgang for norske elever på flere fagområder (lesing, matematikk og naturfag).

Skolen er ikke bare et sted for læring, men også en arena for sosialt samvær. Nasjonale studier fra de siste 20 årene viser at norske ungdomsskoleelever i økende grad trives og at det er færre som kjeder seg eller som gruer seg til å gå på skolen. Sammenliknet med elever i mange andre land er trivselen i norsk skole høy.

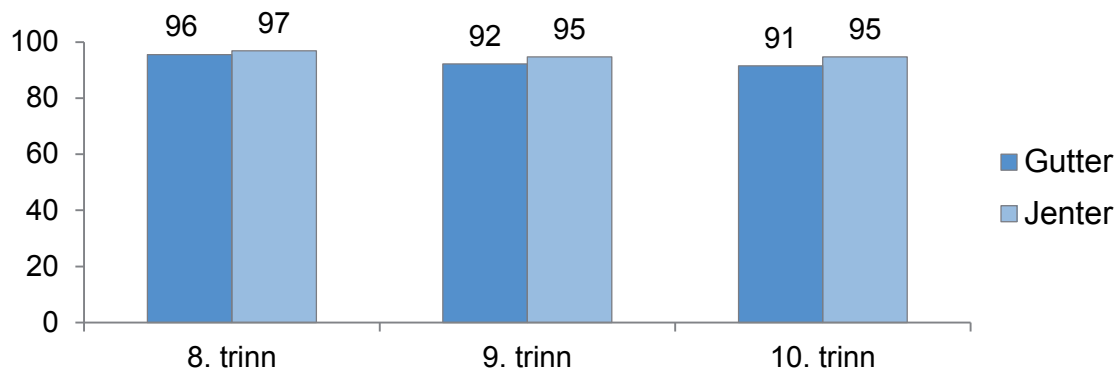
For mange elever avtar skoletrivselen med økende alder. Jenter slutter i noe større grad opp om skolens prosjekt enn guttene, og jentene går ut av skolen med en god del bedre karakterer.

Hvor stor andel av ungdommene i Ungdata trives på skolen sin?

Trives du på skolen?

Andel gutter og jenter som trives på skolen

Skolen oppleves som et godt sted å være

Ungdata-undersøkelsene viser at det er svært få unge som mistrives på skolen. Bare rundt seks prosent trives «svært dårlig» eller «nokså dårlig», mens 94 prosent trives «nokså godt» eller «svært godt».

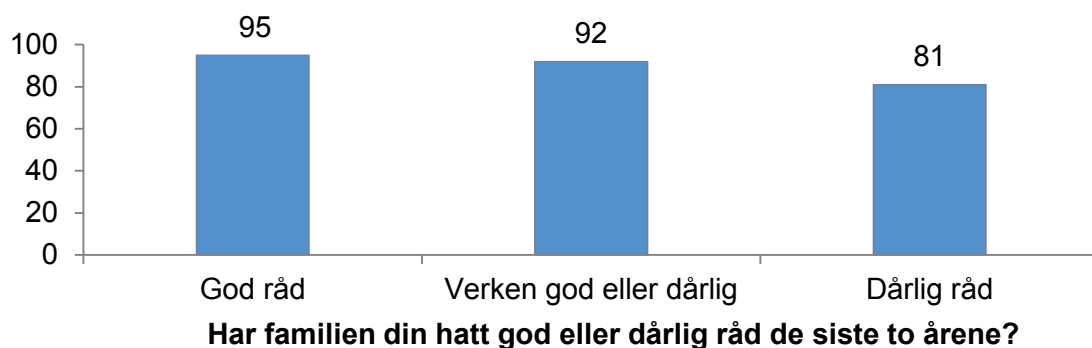
Svarene tyder dermed på at den norske skolen lykkes med å skape et læringsmiljø som oppleves som positivt av det store flertallet av elevene.

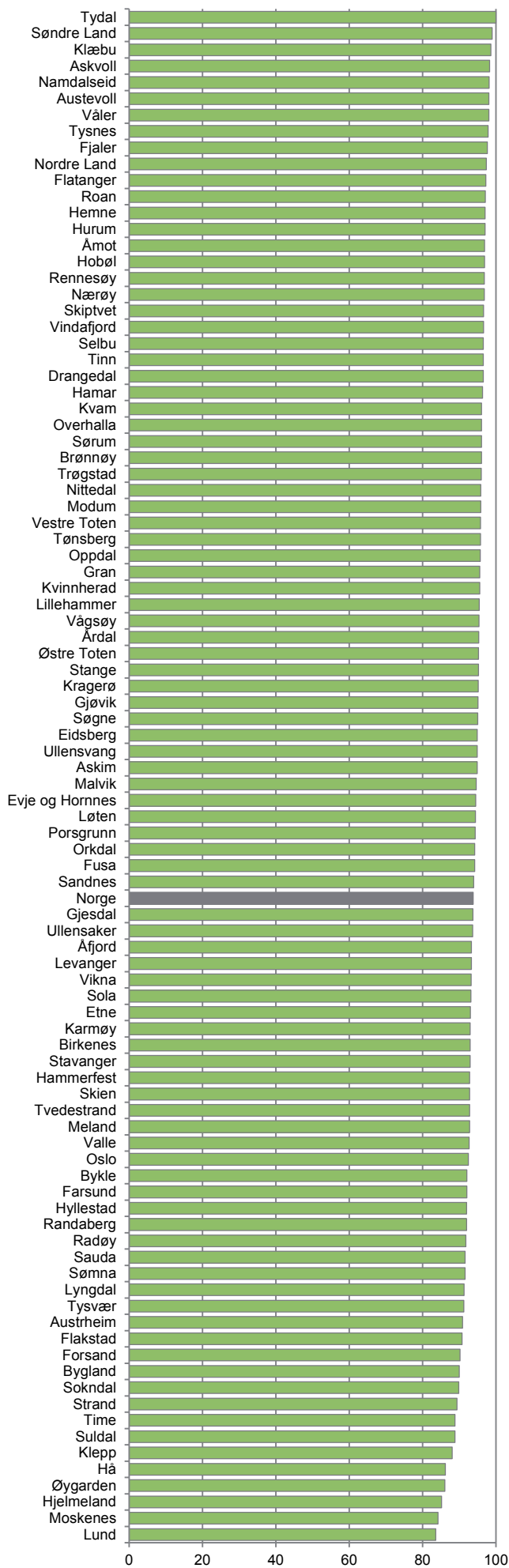
Med økende alder oppgir litt flere at de ikke trives. Likevel er det klart over 90

prosent også i 10. trinn som svarer at de trives «nokså godt» eller «svært godt». En litt større andel jenter enn gutter trives på skolen. Hovedbildet er likevel at det er små kjønnsforskjeller.

Resultatene fra Ungdata viser også at 84 prosent er svært eller passe fornøyd med karakterene sine. Dette forteller oss at noen trives selv om de er misfornøyd med karakterene, og at trivsel i skolen handler om mer enn faglige resultater.

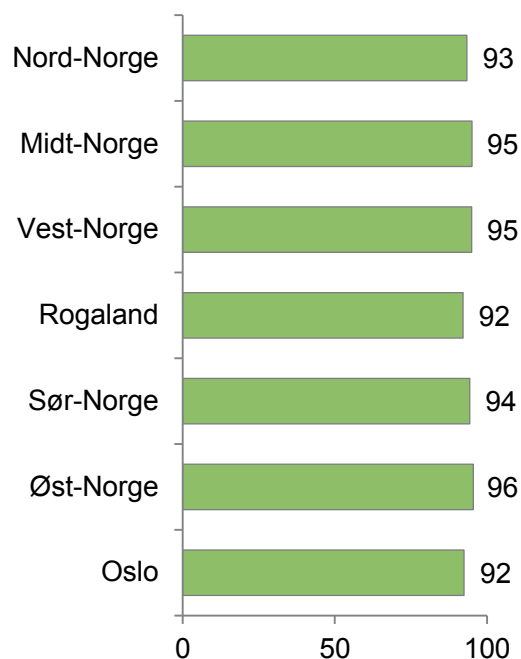
Andel som trives på skolen – etter familiens økonomiske situasjon

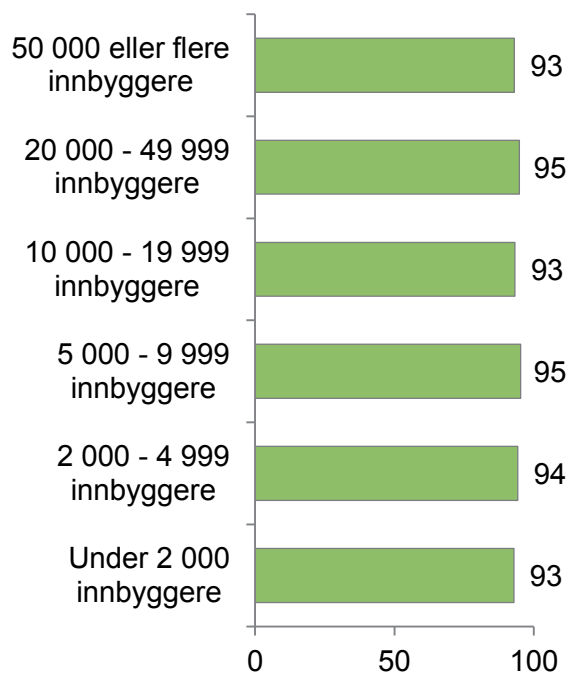

Andel som trives på skolen

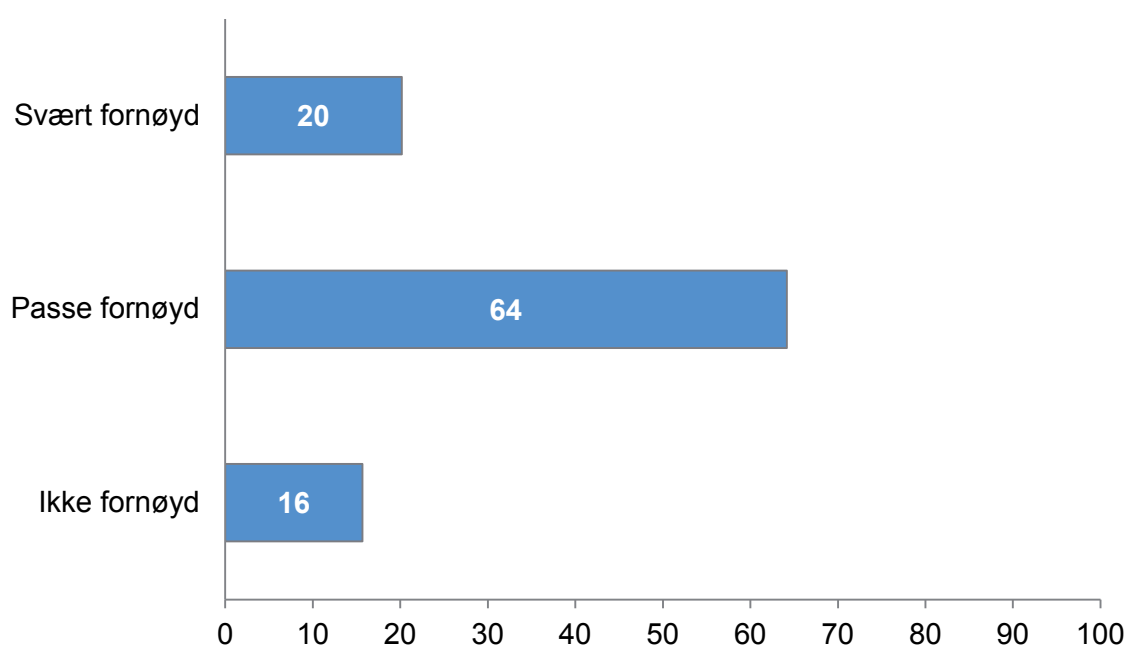
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Alt i alt, hvor fornøyd er du med karakterene dine?

Definisjon

I Ungdata blir ungdommene stilt følgende spørsmål: «Trives du på skolen?» De kan velge mellom «ja, svært godt», «ja, nokså godt», «nei, nokså dårlig» og «nei, svært dårlig».

Andelen som trives på skolen omfatter de som svarer «ja, svært godt» og «ja, nokså godt» på dette spørsmålet.

Ungdata inkluderer også et spørsmål om hvor fornøyd de unge er med karakterene sine. Figuren over viser hvor mange som er «svært fornøyd», «passe fornøyd» og «ikke fornøyd» med karakterene sine.

motivasjon

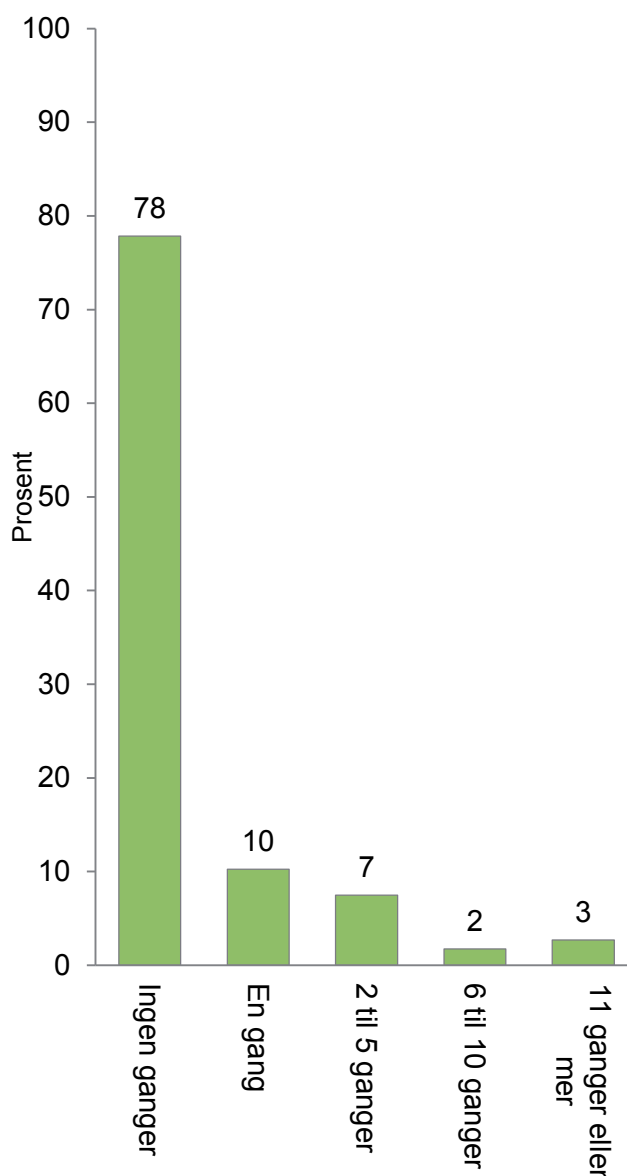
Motivasjon for læring er en sentral drivkraft bak ungdoms resultater i skolen, og kommer til syne gjennom de utdanningsvalgene elevene tar, den innsatsen de legger ned, og elevenes oppslutning om skolens formål og regler generelt. Skolemotivasjon på ungdomstrinnet har også betydning for i hvor stor grad den enkelte klarer å gjennomføre videregående utdanning.

Et velkjent funn fra skoleforskningen er at foreldrenes engasjement og utdanningsbakgrunn virker inn på barnas identifikasjon med og engasjement i skolen.

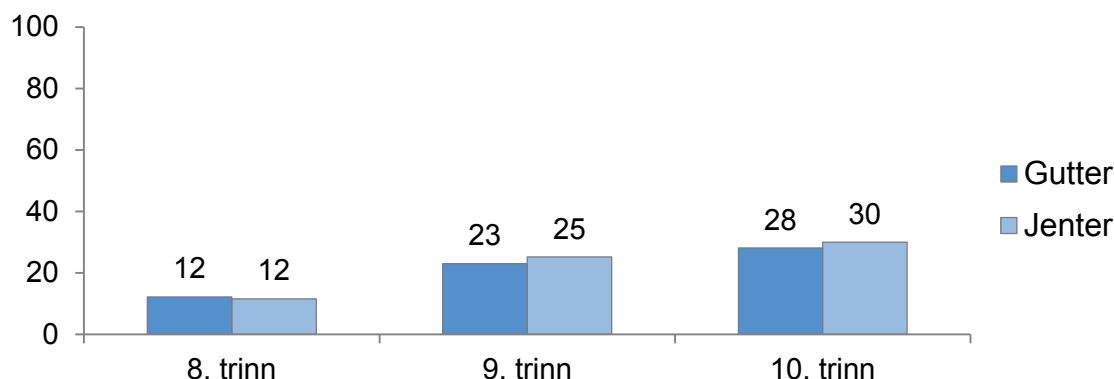
Å markere en viss avstand til lærerne og skolen er del av gjengs elevkultur på de fleste norske ungdomsskoler. Lite tyder imidlertid på at elever i dag slutter mindre opp om skolens prosjekt enn tidligere. Flere undersøkelser viser tvert imot at ungdomsskoleelever er mer plikttoppfyllende og disiplinerte enn for noen tiår siden. Stadig færre skulker, og flere bruker mye tid på lekser.

Å skulke skolen – særlig når dette skjer gjentatte ganger – kan være et uttrykk for enkeltelevers manglende motivasjon for læring. Hvor vanlig er skulk i ungdomsskolen?

Har du i løpet av det siste året skulket skolen?

Andel gutter og jenter som har skulket skolen siste år

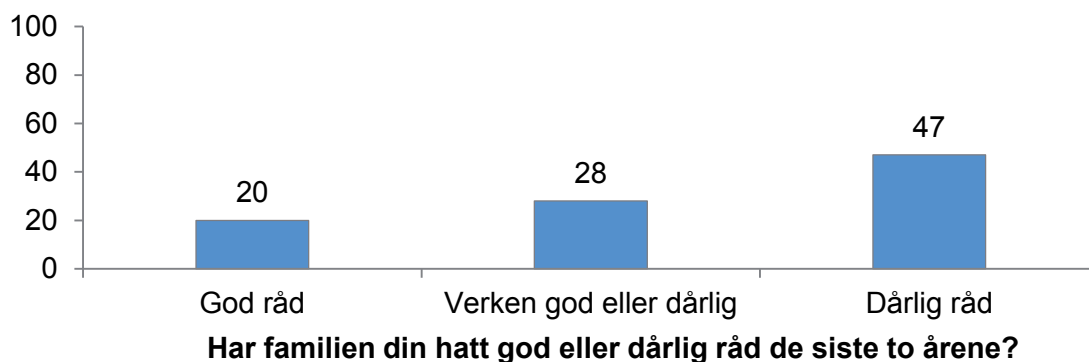
Én av fem skulker – andelen øker med alderen

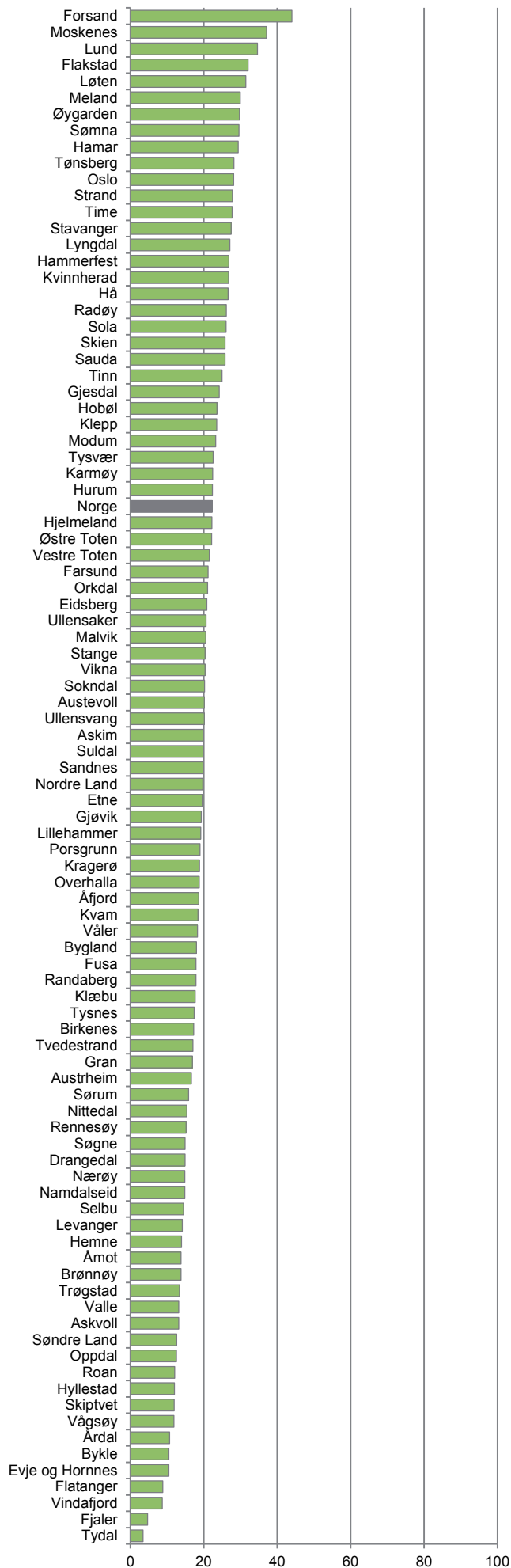
Totalt oppgir 22 prosent at de har skulket skolen minst én gang det siste året. Fem prosent har skulket skolen mer enn fem ganger.

Med økende alder er det klart flere som skulker, fra 12 prosent på 8. trinn til nær 30 prosent på 10. trinn. Jentene skulker noe mer enn guttene, men kjønnsforskjellene er ikke spesielt store. Det er videre en tydelig sammenheng mellom skulking og familiens økonomiske situasjon.

I Ungdata får ungdom flere spørsmål som fanger opp manglende skolemotivasjon. Heller ikke disse tyder på at ungdom i sin alminnelighet er lite skolemotiverte. Omfanget av konflikter omfatter en mindre gruppe av ungdommer, og det store flertallet har for eksempel aldri vært i en voldsom krangel med en lærer. Det er også få som har opplevd å bli sendt ut av klasserommet eller å bli innkalt til rektor for noe galt de har gjort.

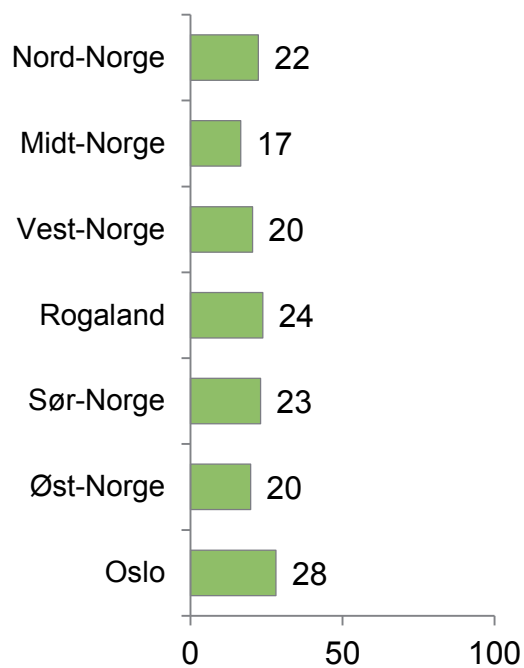
Andel som har skulket skolen siste år – etter familiens økonomiske situasjon

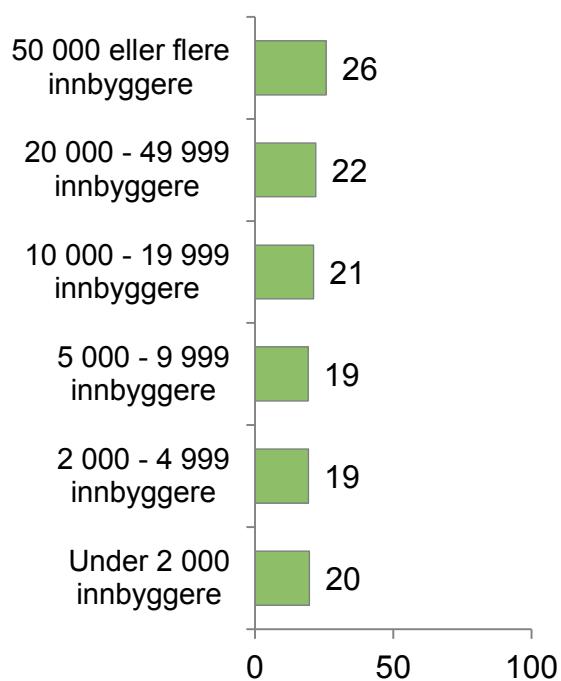

Andel som har skulket skolen siste år

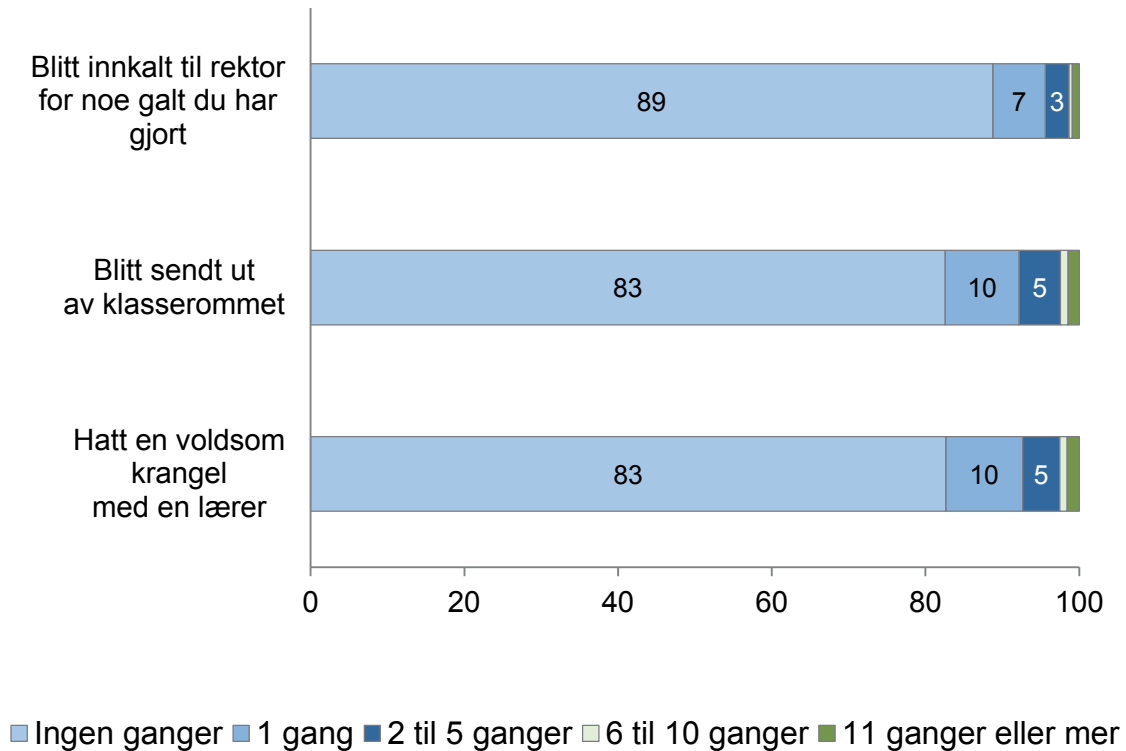
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Har du gjort eller opplevd noe av dette det siste året?

Definisjon

I Ungdata ble ungdommene bedt om å oppgi hvor mange ganger de i løpet av det siste året hadde gjort eller opplevd noen skolerelaterte hendelser som kunne oppfattes som negative eller problematiske. Ett av spørsmålene handlet om skoleskulk.

Svarfordelingen for de andre spørsmålene er vist i figuren over.

utdanningsplaner

Det har aldri vært så mange unge som tar så lang utdanning som i dag. Blant 19–24-åringene er mer enn én av tre jenter i høyere utdanning, og det samme gjelder én av fire gutter.

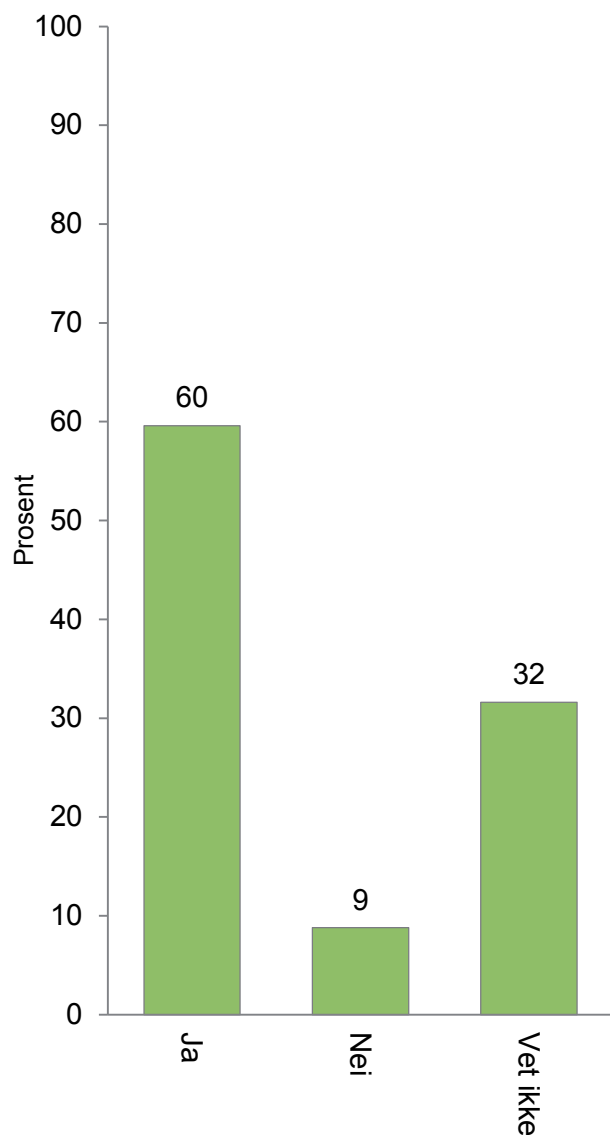
Etter grunnskolen begynner de aller fleste direkte i videregående opplæring. Likevel er det ikke alle som fullfører. Om lag én av tre faller fra underveis eller har ikke bestått etter fem år. Denne andelen har vært stabil siden 1994. At så mange ikke fullfører er et problem, fordi videregående utdanning i stadig større grad har blitt en betingelse for inntreden i arbeidslivet.

En av de sentrale målsettingene i norsk utdanningspolitikk har vært sosial utjevning, slik at alle har de samme muligheter til utdanning. Til tross for et åpent utdanningssystem med gode finansieringsordninger er det fortsatt store forskjeller i utdanningsvalg etter foreldrenes utdanningsnivå, inntekt og yrkesstatus.

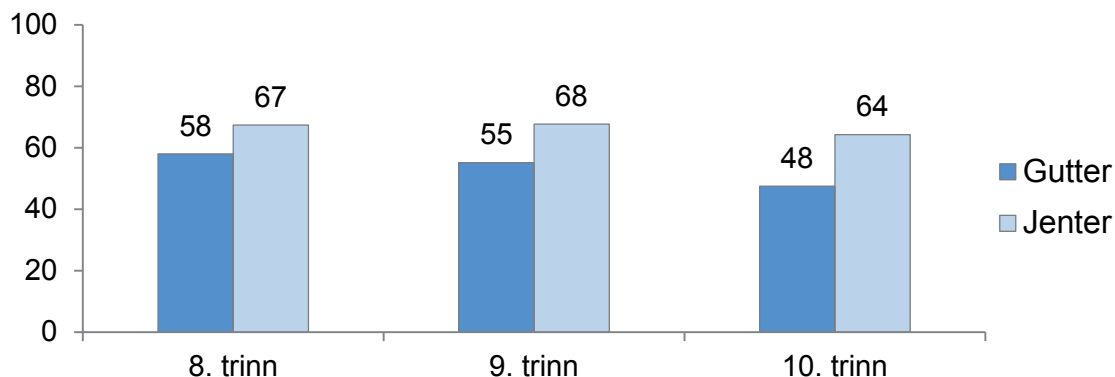
Mange unge med innvandrerbakgrunn har høye utdanningsambisjoner, til tross for et relativt lavt utdanningsnivå i foreldregruppa. De som selv er født i Norge, går i større grad enn etnisk norsk ungdom direkte over i høyere utdanning, og de velger langt oftere de mest prestisjefylte studiene.

Hva svarer ungdomsskoleelever når de får spørsmål om de tror de vil ta høyere utdanning?

Tror du at du vil komme til å ta utdanning på universitet eller høyskole?

Andel gutter og jenter som tror de vil ta høyere utdanning

En utdanningsmotivert generasjon

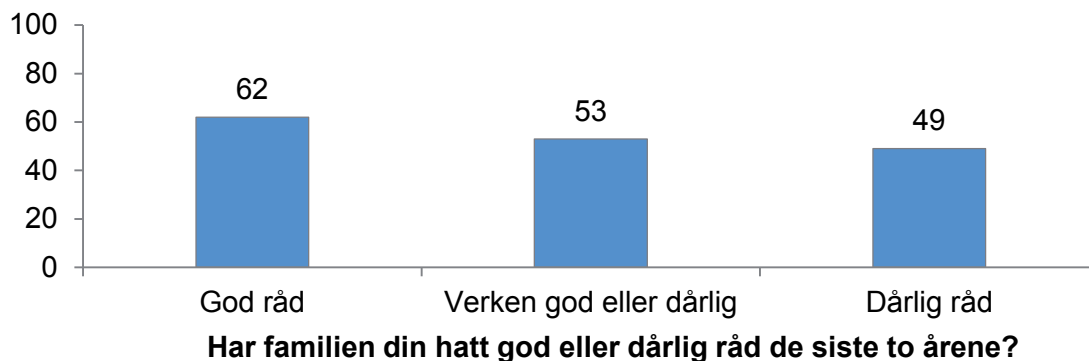
60 prosent av ungdomsskoleelevene tror at de vil komme til å ta utdanning på universitet eller høyskole. 9 prosent svarer «nei». 31 prosent svarer «vet ikke» – de er i tvil, men holder muligheten åpen.

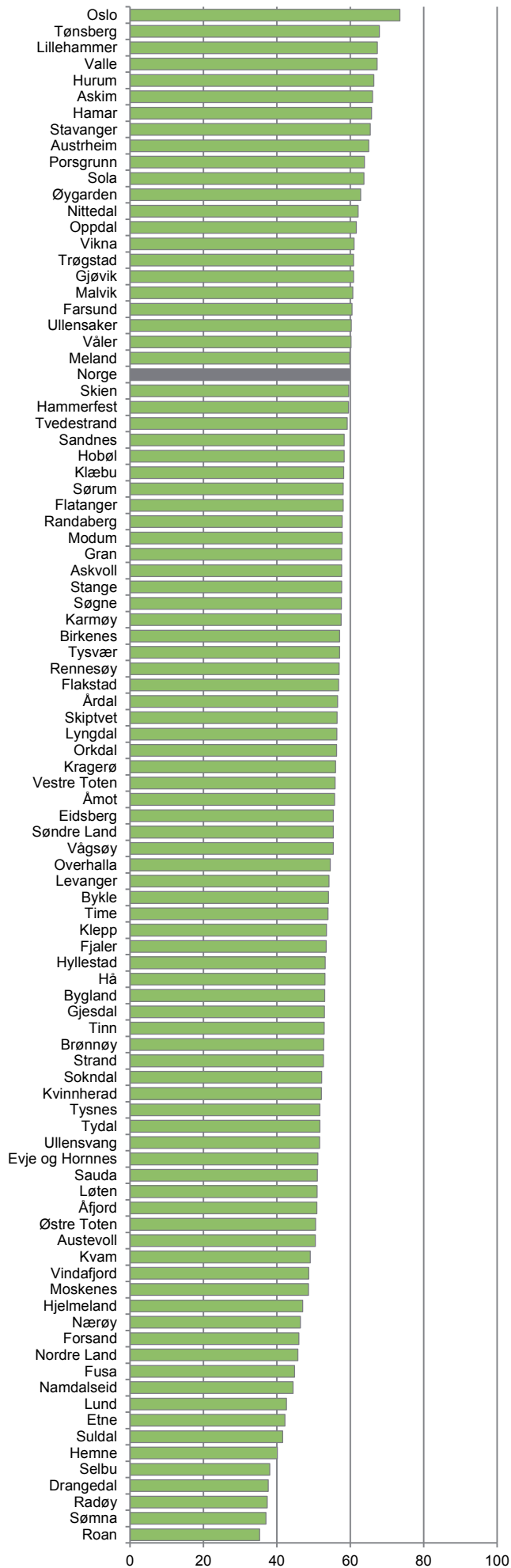
Det er grunn til å tro at andelen som faktisk vil oppnå høyere utdanning, blir noe lavere. Likevel understreker tallene at utdanning regnes som viktig, og at det er en sentral verdi i mange ungdomsmiljøer.

Jentene har høyere ambisjoner enn guttene. Med økende klassetrinn faller ambisjonsnivået noe for guttene, men det holder seg for jentene.

Figuren under viser at utdanningsplaner henger tydelig sammen med familiens ressursituasjon. Det er videre tydelige geografiske forskjeller i andelen unge som tror de vil ta en utdanning på universitet eller høyskole.

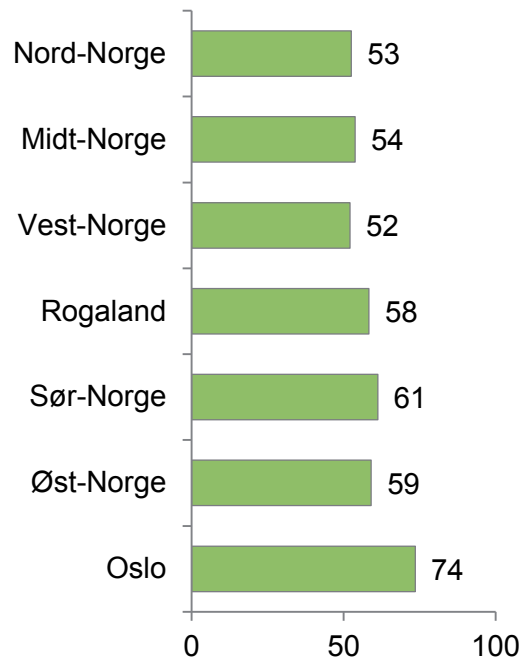
Andel som tror de vil ta høyere utdanning – etter familiens økonomiske situasjon

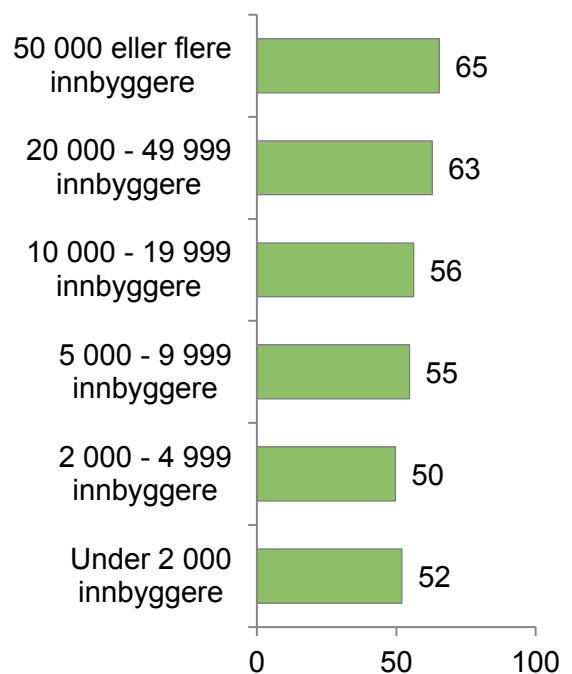

Andel som tror de vil ta høyere utdanning

Etter landsdel

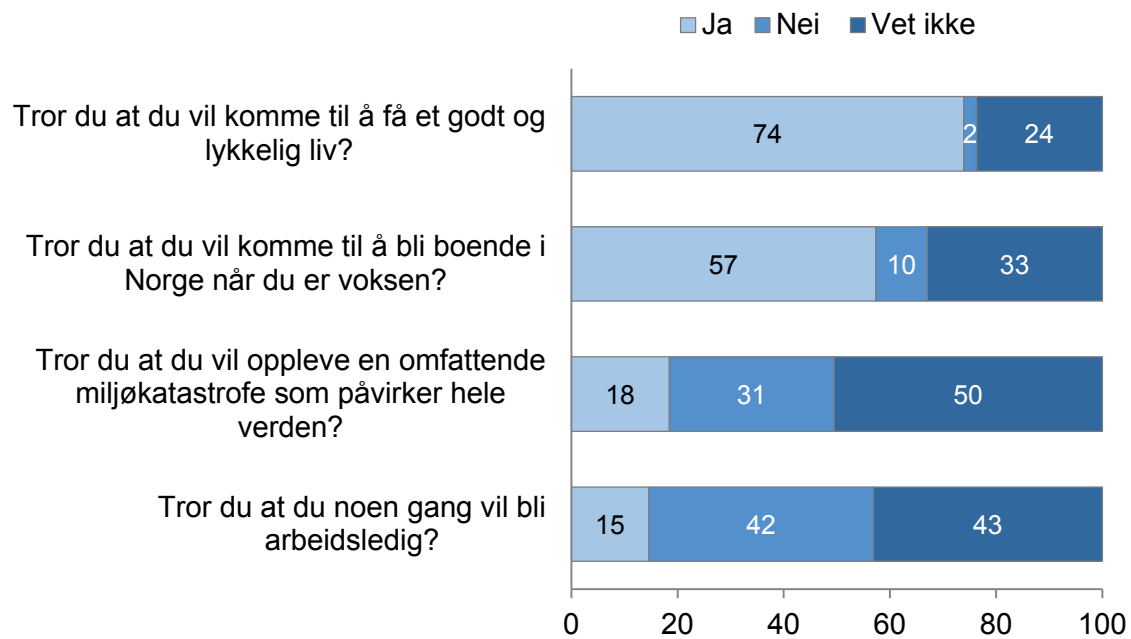

Etter kommunestørrelse

utdanningsplaner

Hvordan tror du at din framtid vil bli?

Definisjon

I spørreskjemaet ble ungdommene bedt om tenke på hvordan de trodde deres egen framtid ville bli. De skulle svare på om de trodde at de ville «komme til å ta utdanning på universitet eller høyskole». Svaralternativene var «ja», «nei» og «vet ikke».

Andel som «tror de vil ta høyere utdanning» omfatter de som svarte ja på dette spørsmålet.

Spørsmålsbatteriet om framtidige hendelser inneholdt en rekke spørsmål om andre sider ved de unges liv som voksne. Svarene på disse spørsmålene er gjengitt i figuren over.

Fritidsaktiviteter

Organisert
fritid

Hjemme

Ute med
venner

Mediebruk

ungdata

organisert fritid

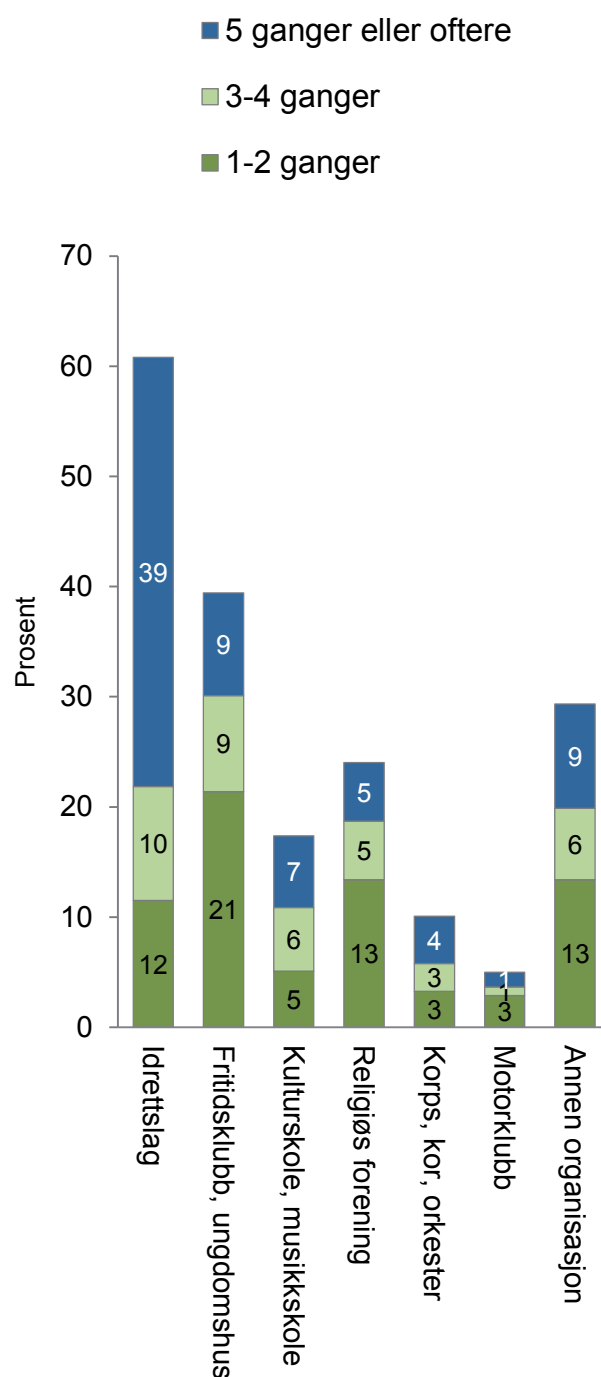
Organisasjoner, klubber, lag og foreninger er viktige arenaer for samvær med andre unge og gir andre erfaringer og læringsbetingelser enn det som skjer på skolen eller i mer uformelle situasjoner. På sitt beste får ungdom mulighet til å utvikle sine evner, de lærer å fungere i et fellesskap, ytre egne meninger og å jobbe målrettet.

Barne- og ungdomsorganisasjonene tillegges ofte en forebyggende rolle. Forskning tyder imidlertid på at sammenhengen mellom for eksempel rusmiddelbruk og organisasjonsdeltakelse varierer en del med organisasjonstype. Det er også slik at mange av organisasjonene særlig rekrutterer ungdom som i utgangspunktet er «veltilpassede».

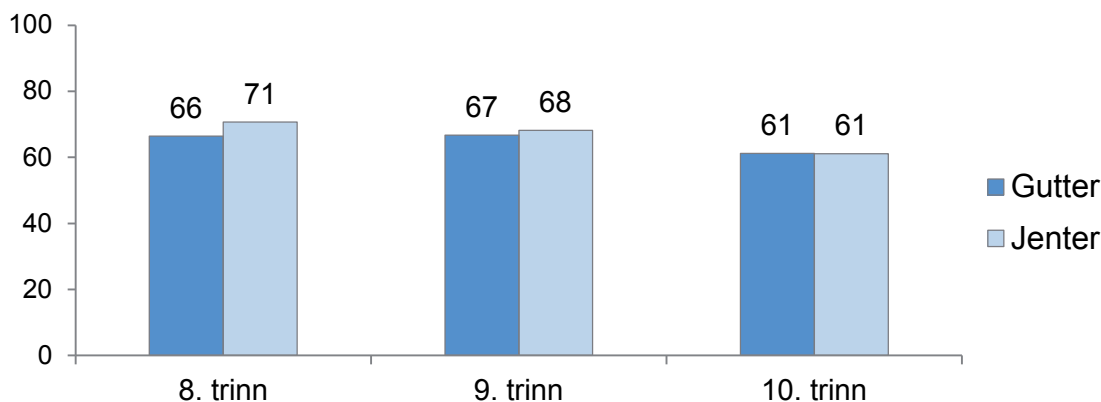
Landrepresentative undersøkelser fra de siste tiårene tyder på at andelen unge medlemmer i frivillige organisasjoner har vært synkende. Det er organisasjoner som speider, korps, kor og religiøse foreninger som har opplevd størst medlemssvikt.

Idrettslagene har i stor grad beholdt sin oppslutning. Den brede deltakelsen finner vi imidlertid særlig blant de yngste ungdommene, mens den uorganiserte treningen blir mer vanlig utover i tenårene.

Hvor mange ganger siste måned har du vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i følgende organisasjoner, klubber eller lag?

Andel gutter og jenter som er aktiv i fritidsorganisasjoner

De fleste har vært med i barne- og ungdomsorganisasjoner

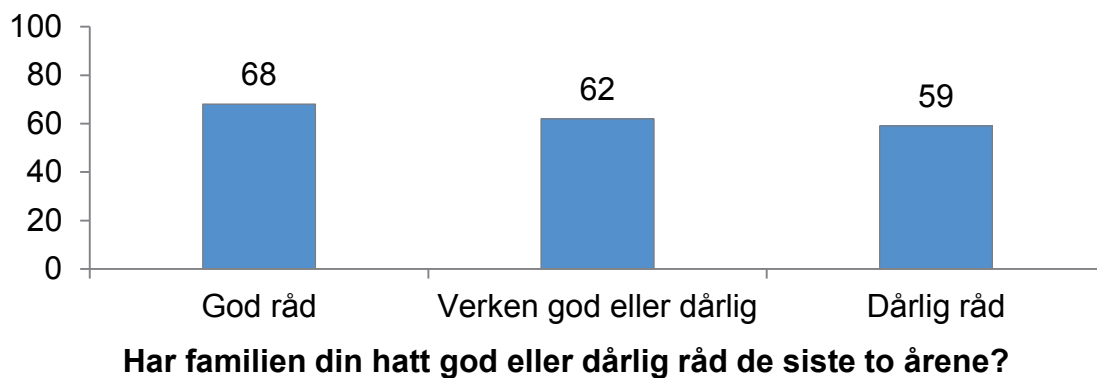
Vel 60 prosent av de unge er med i en organisasjon, en klubb eller et lag. Ytterligere 23 prosent har vært med tidligere. Den uten sammenlikning vanligste organisasjonstypen er idrett. Rundt 60 prosent har deltatt i aktiviteter gjennom et idrettslag minst én gang siste måned.

I løpet av ungdomsskolen er det et visst frafall i hvor mange som er aktive i ulike lag og klubber, og frafallet er større blant jentene.

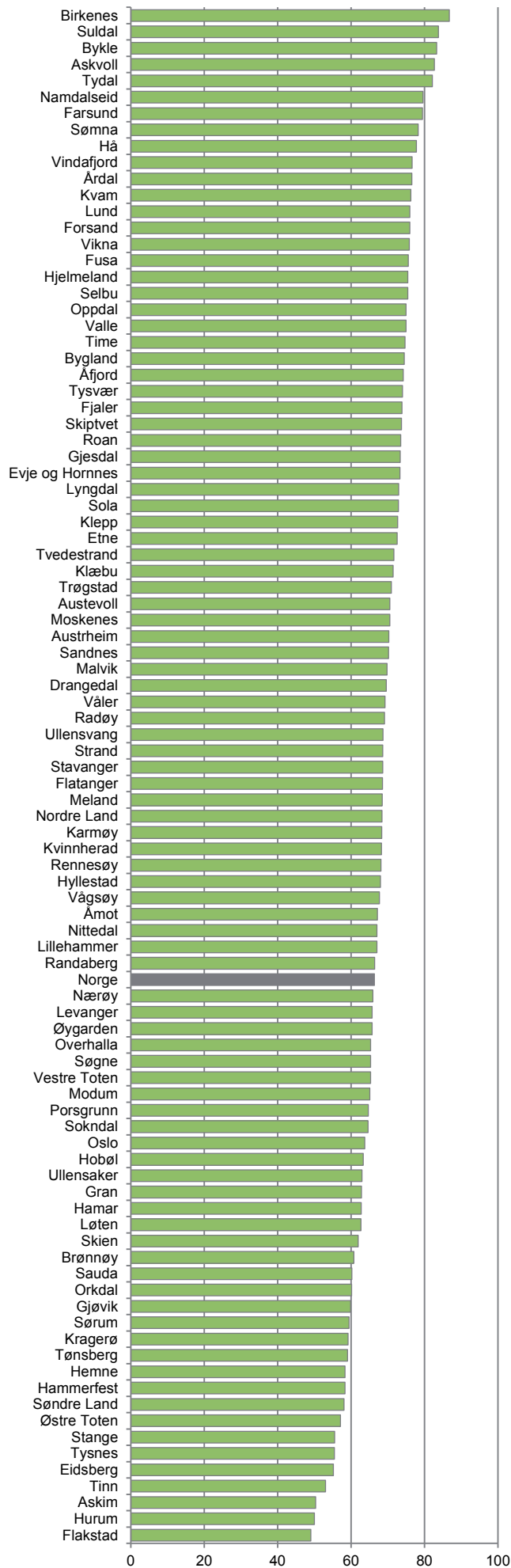
Organiserte fritidsaktiviteter medfører i mange tilfeller økonomiske utgifter for familiene. Ungdata viser en sammenheng mellom familieøkonomi og deltakelse i organisasjoner: ungdom i familier med god råd er oftere med enn andre.

Andelen organiserte er størst på Vestlandet og i kommuner med få innbyggere.

Andel som er aktiv i fritidsorganisasjoner – etter familiens økonomiske situasjon

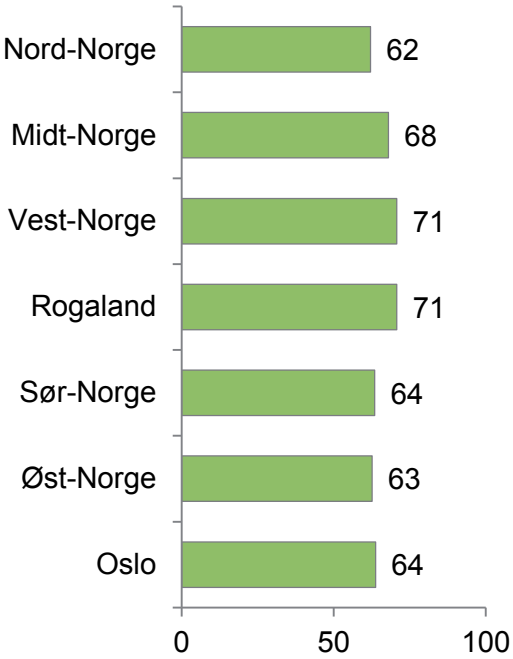

Har familien din hatt god eller dårlig råd de siste to årene?

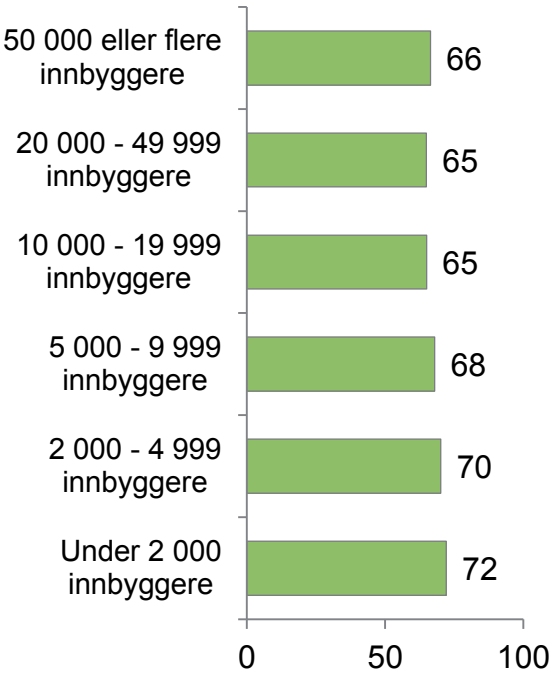

Andel som er aktiv i fritidsorganisasjoner

Etter landsdel

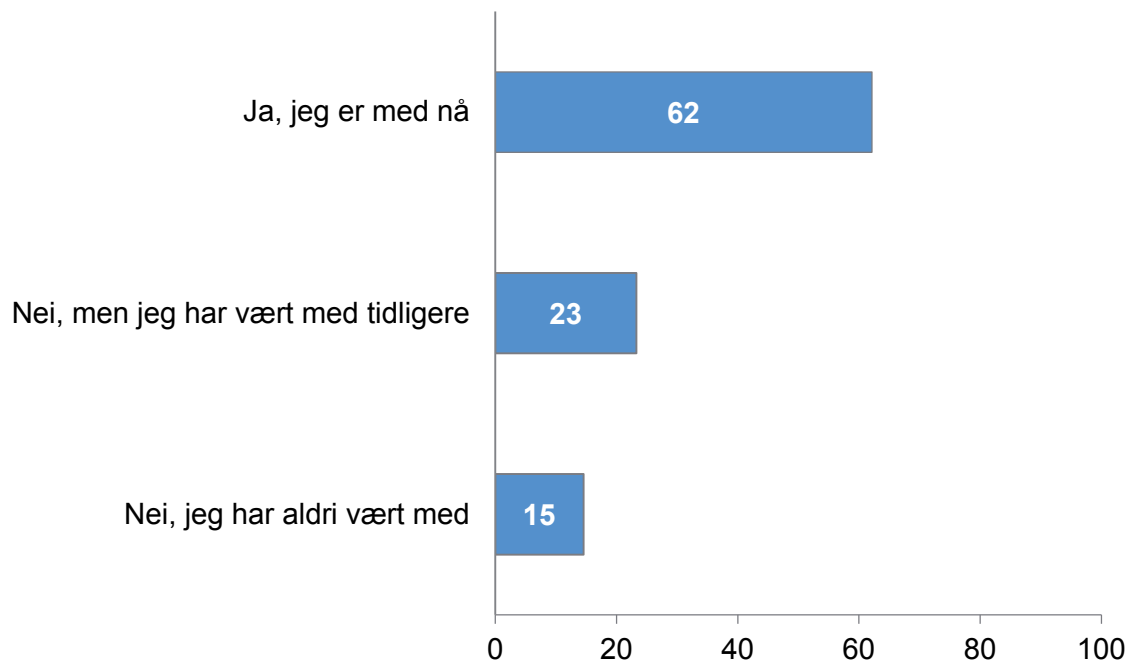

Etter kommunistørrelse

organisert fritid

Er du eller har du tidligere vært med i noen organisasjoner, klubber eller lag – etter at du fylte 10 år?

Definisjon

For å fange opp de unges aktiviteter i organisasjoner, lag og foreninger, ble ungdommene bedt om å oppgi hvor mange ganger siste måned de hadde vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i følgende organisasjoner, klubber eller lag:

- Idrettslag
- Motorklubb
- Fritidsklubb/ungdomshus
- Korps, kor, orkester
- Kulturskole/musikkskole
- Annen organisasjon, lag eller forening

Svaralternativene var «ingen ganger», «1–2 ganger», «3–4 ganger», «5 ganger eller oftere».

I Ungdata omfatter det å være «aktiv i fritidsorganisasjon» de som svarer at de har vært med på minst 5 slike aktiviteter siste måned.

I tillegg fikk ungdommene spørsmål om de hadde vært med i noen organisasjoner, klubber eller lag etter at de fylte 10 år. Ungdommenes svar på dette spørsmålet er gjengitt i figuren over.

hjemme

Ungdoms fritid er i forandring og hjemmet er blitt et stadig viktigere oppholdssted for de unge.

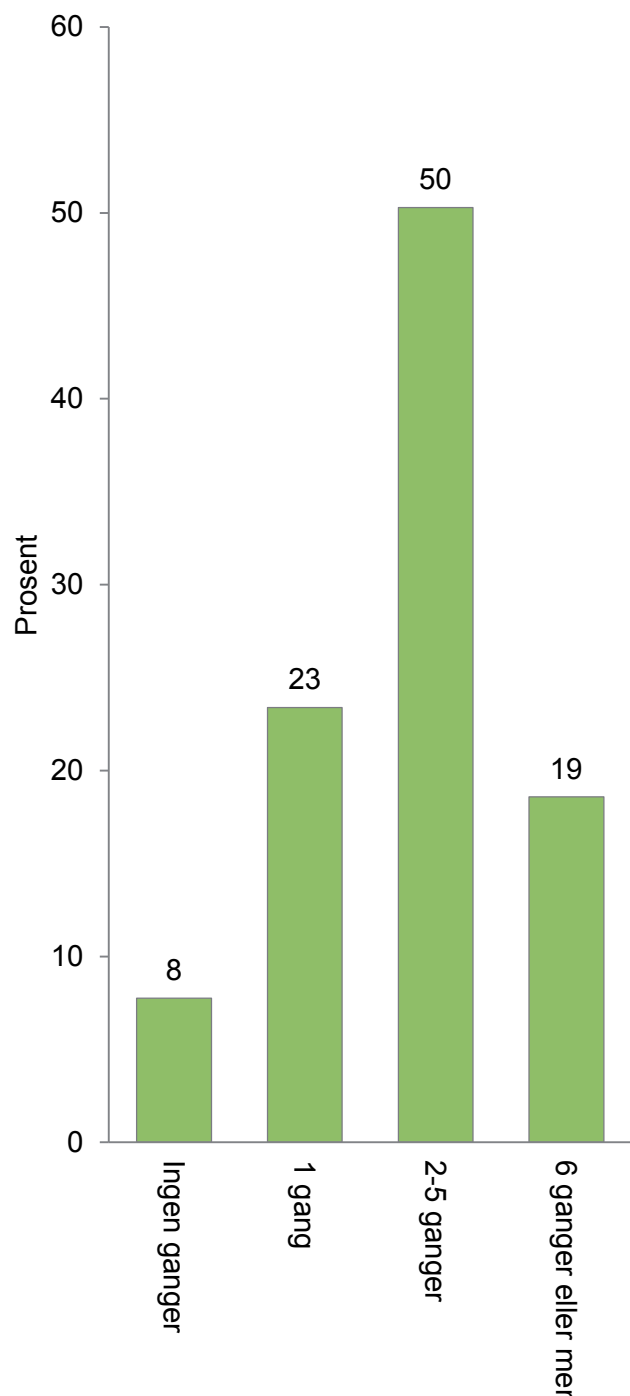
Generasjonskløften er blitt mindre, og boligene større. De fleste tenåringer har eget rom, og mange disponerer en kjellerstue eller loftstue som kan være et perfekt sted å samle seg med venner.

Ungdom bruker i dag mye tid foran nettbrett, datamaskiner og TV-skjermen, og særlig for gutter i ungdomsskolen er dataspilling en sentral fritidssysse.

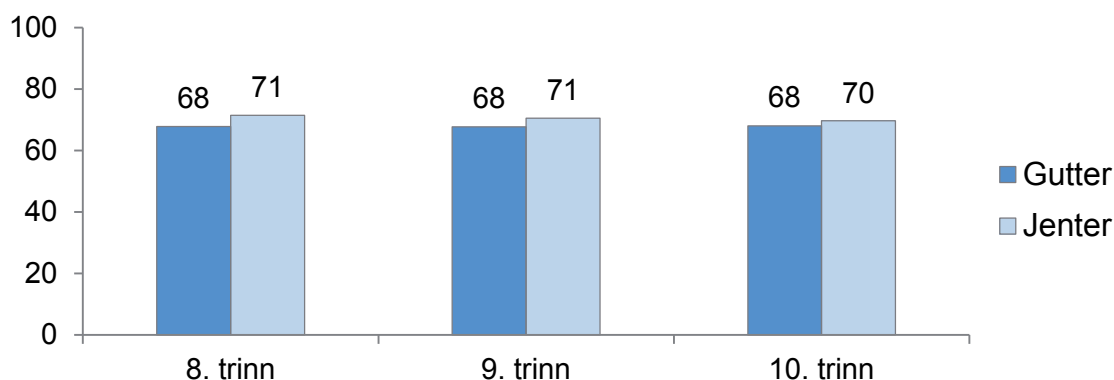
Internett, ulike typer nettbaserte spill og sosiale medier gjør dessuten at det er mulig å være hjemme og samtidig ha kontakt med sine venner. For ungdom har den nye kommunikasjonsteknologien dermed gjort behovet for å møtes på senteret eller «på løkka» mindre.

Hvor mange av de unge er hjemme hele kvelden?

Tenk tilbake på siste uke. Hvor mange ganger har du vært hjemme hele kvelden?

Andel gutter og jenter som er mye hjemme (to ganger eller mer)

Mange «hjemmekjære» ungdommer

Svarene fra Ungdata tyder på at mange unge er nokså hjemmekjære. Halvparten har vært hjemme hele kvelden to til fem ganger siste uke, mens 19 prosent har vært hjemme seks ganger eller mer.

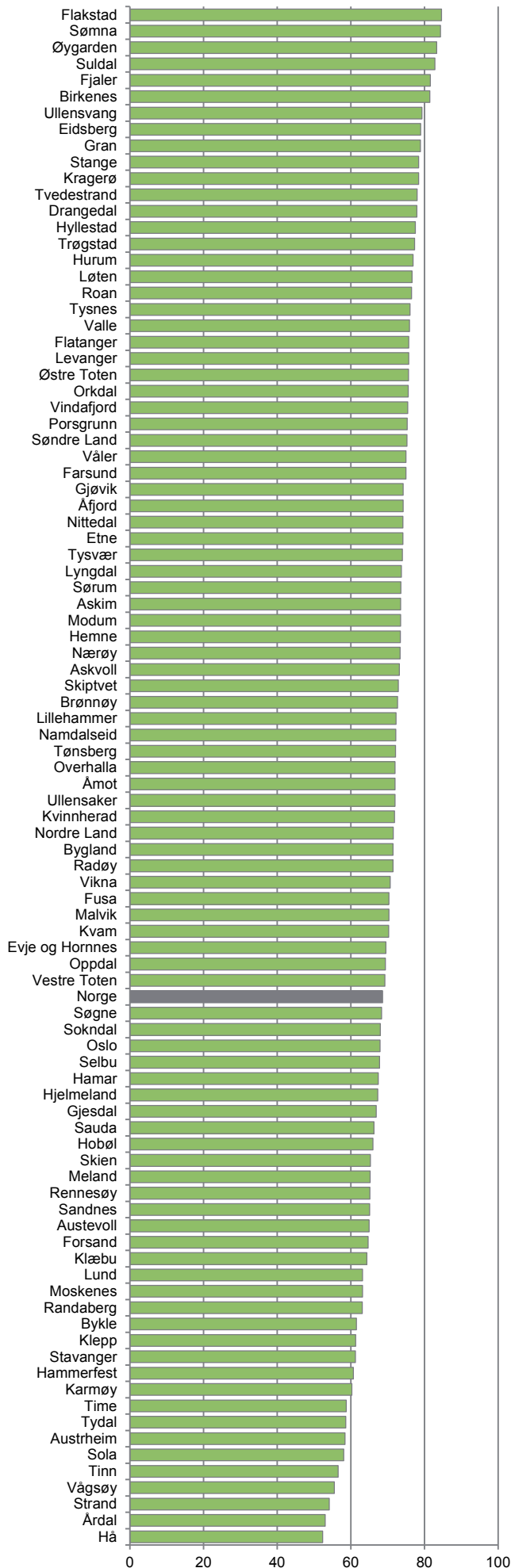
Bare en liten gruppe på åtte prosent har ikke vært hjemme noen hele kvelder i løpet av uka før undersøkelsen ble gjennomført.

Verken kjønn, alder eller familieøkonomi har særlig betydning for om ungdom er mye hjemme om kvelden.

Resultatene fra Ungdata viser i tillegg at hjemmet er en viktig arena for samvær med jevnaldrende. Det klart vanligste stedet å treffe andre unge på fritida er enten å være sammen med venner «hjemme hos meg» eller «hos dem».

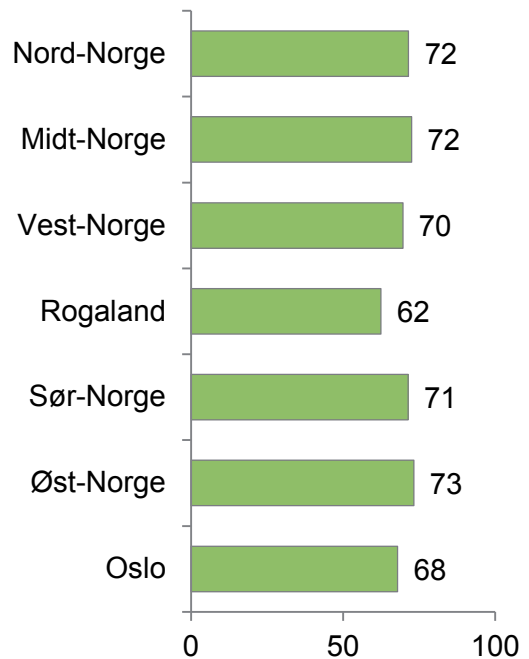
Andel som er mye hjemme – etter familiens økonomiske situasjon

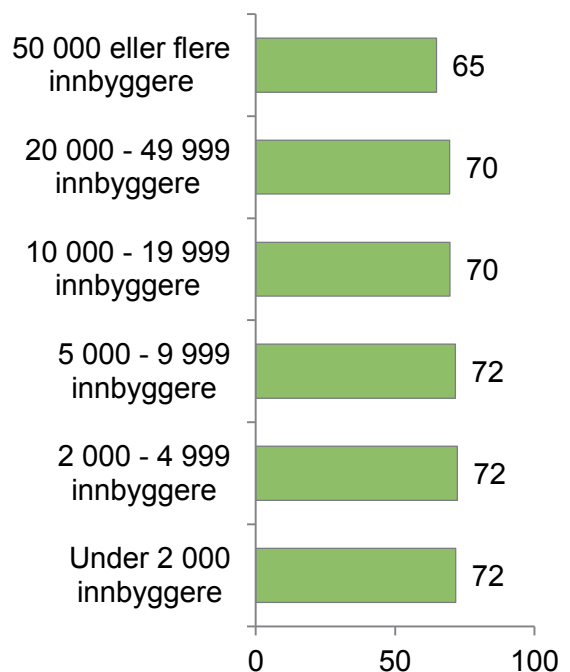

Andel som er mye hjemme

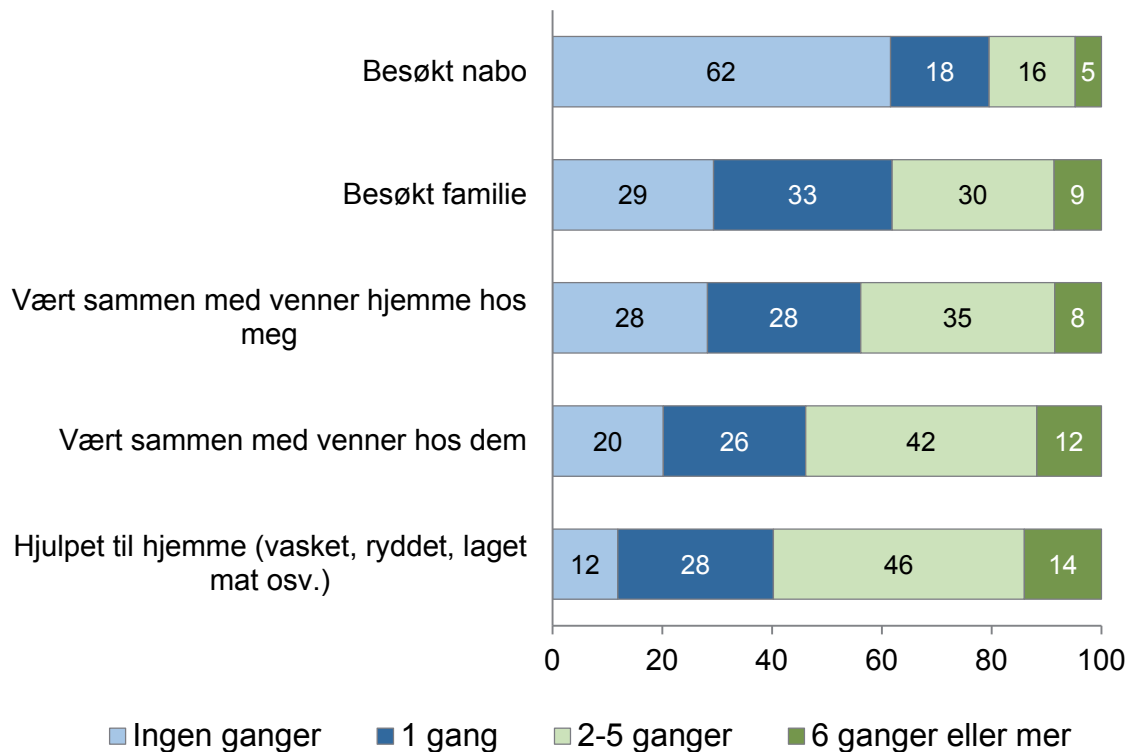
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Tenk tilbake på siste uke. Hvor mange ganger har du...

Definisjon

I spørreskjemaet fikk ungdommene listet opp flere aktiviteter som de kan bruke fritida si til. De ble bedt om å tenke tilbake på siste sju dager og skulle angi hvor mange ganger de hadde gjort de ulike aktivitetene. Svaralternativene var «ingen ganger», «1 gang», «2–5 ganger» og «6 ganger eller mer».

Opplysningen om ungdoms bruk av hjemmet som fritidsarena er basert på følgende formulering: «Vært hjemme hele kvelden». Indikatoren «mye hjemme om kvelden» omfatter de

som svarer at de har vært hjemme hele kvelden minst to ganger siste uke.

Figuren over viser hvor mange som siste uke har deltatt i fem andre aktiviteter relatert til familien og hjemmet.

ute med venner

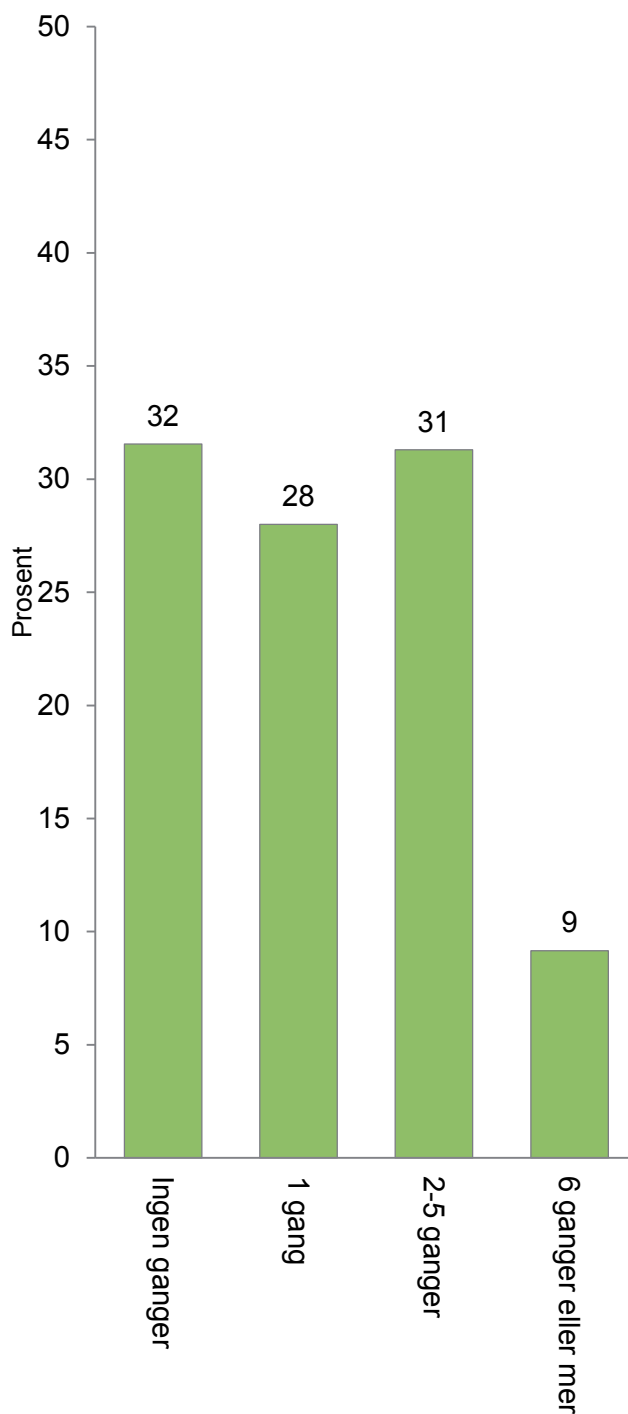
Med et endret fritidsmønster endres gjerne bekymringene rundt ungdoms bruk av fritiden. I ungdomsforskningen har det tradisjonelt vært vanlig å skille mellom uteorientert og hjemmeorientert fritid. Mens en hjemmeorientert fritid gir foreldre muligheter til å kontrollere barnas handlinger, har de unge større spillerom til å eksperimentere med rusmidler eller prøve ut grenser på andre måter når de oppholder seg utenfor hjemmet.

I dag vekker ungdoms bruk av tid foran PC- og TV-skjermen større uro enn det ustruktureerte samværet med jevnaldrende ute på gatehjørnet. Bekymringene er gjerne knyttet til manglende fysisk aktivitet og kvaliteten på det sosiale samværet.

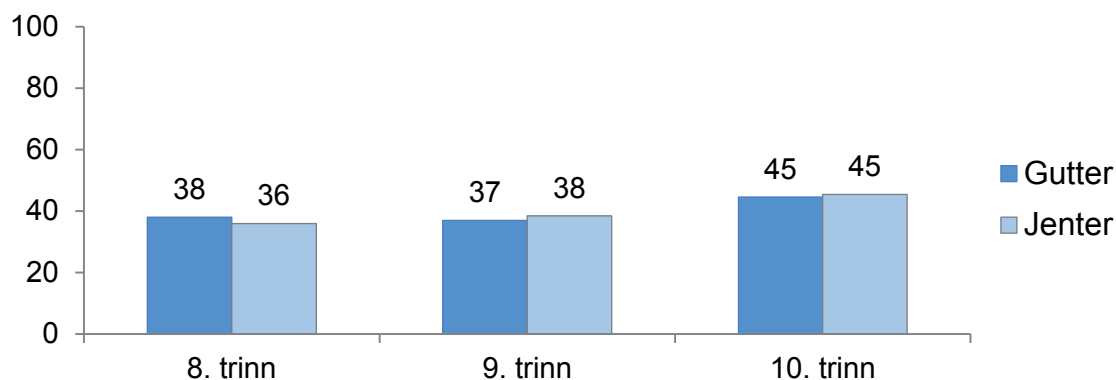
Statistisk sentralbyrås tidsbruksundersøkelser viser at dagens unge sammenlignet med de som var unge på 1980- og 1990-tallet, bruker mindre tid på idrett og friluftsliv og er mindre sammen med jevnaldrende.

Hvor mange ganger har ungdommene i Ungdata brukt størstedelen av kvelden ute med venner siste uke?

**Tenk tilbake på siste uke.
Hvor mange ganger har du
brukt størstedelen av kvelden
ute med venner?**

Andel gutter og jenter som er mye ute om kvelden med venner (to ganger eller mer)

Én av tre har *ikke* vært ute med venner en hel kveld siste uke

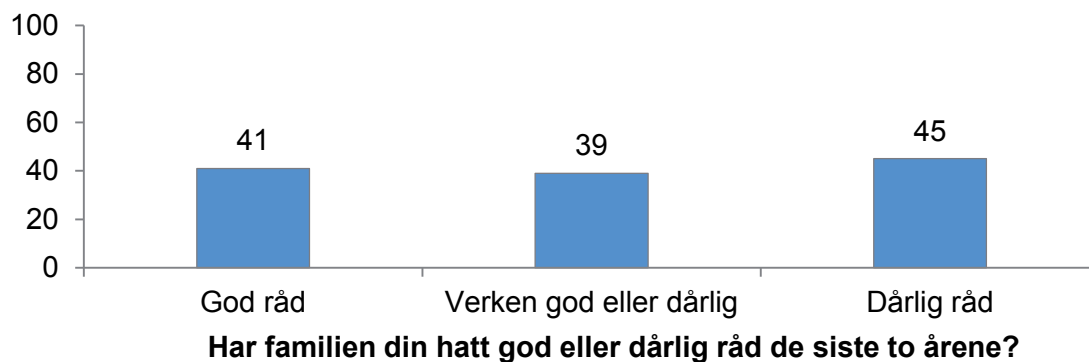
Resultatene fra Ungdata viser at det er stor variasjon mellom ungdom i hvor mye av fritida si de bruker ute med venner. En mindre gruppe på 9 prosent er ute med venner de aller fleste kveldene i løpet av en uke.

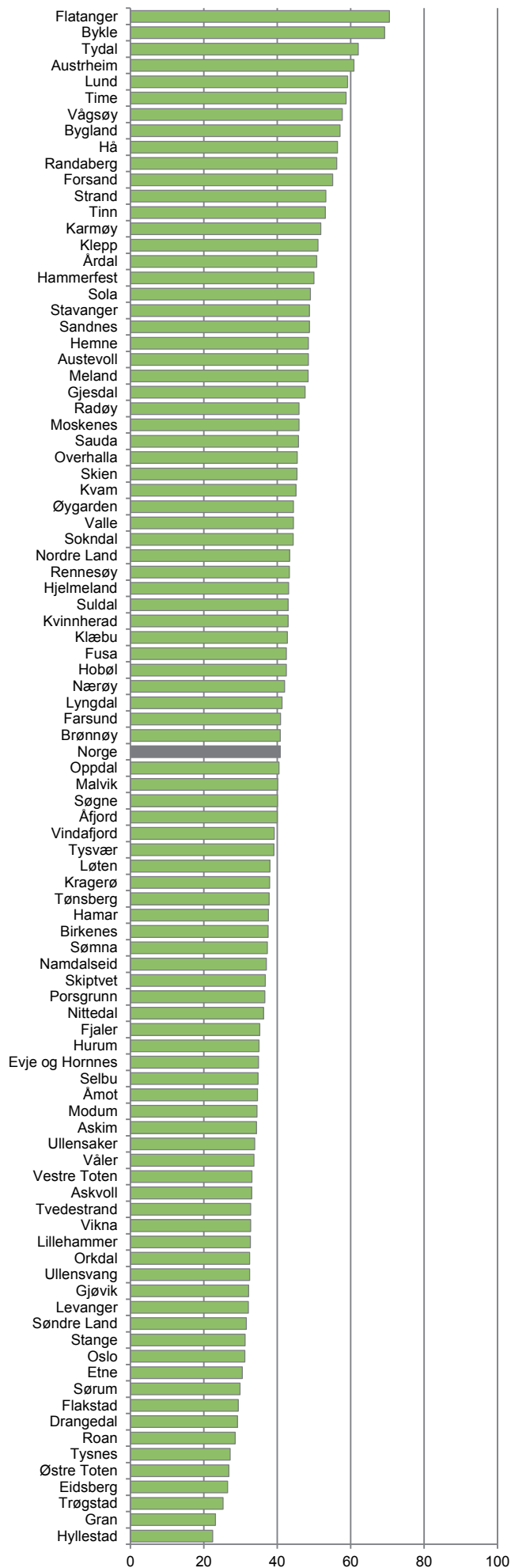
31 prosent har vært ute to til fem ganger, mens én av tre ikke har vært ute med venner i særlig grad.

Gutter og jenter er omtrent like mye ute, og med økende alder er flere av de unge sammen med venner utenfor hjemmet.

Mange bruker også mye tid på shopping. Færre oppgir at de besøker en kafé/gatekjøkken eller henger rundt den lokale bensinstasjonen, på et gatehjørne og liknende steder.

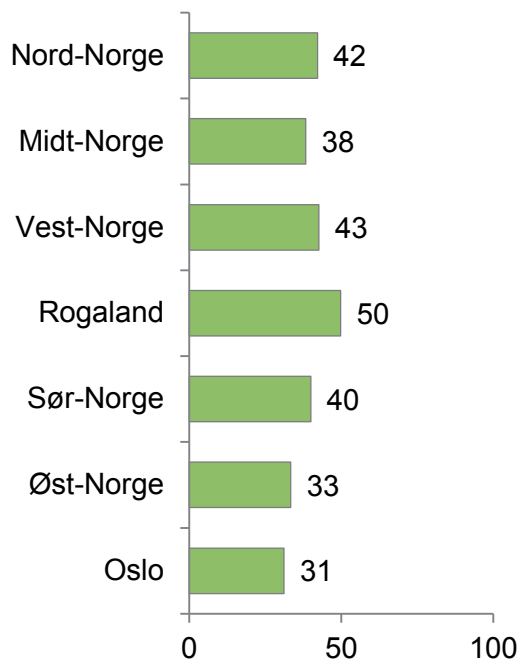
Andel som er mye ute om kvelden med venner – etter familiens økonomiske situasjon

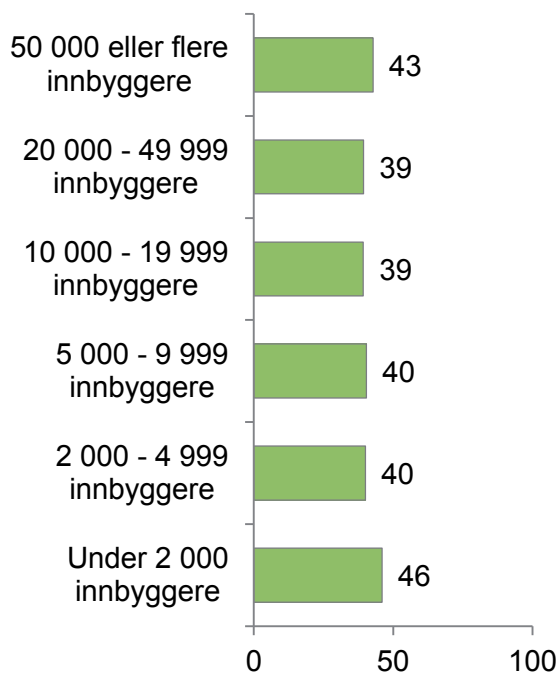

Andel som er mye ute om kvelden med venner

Etter landsdel

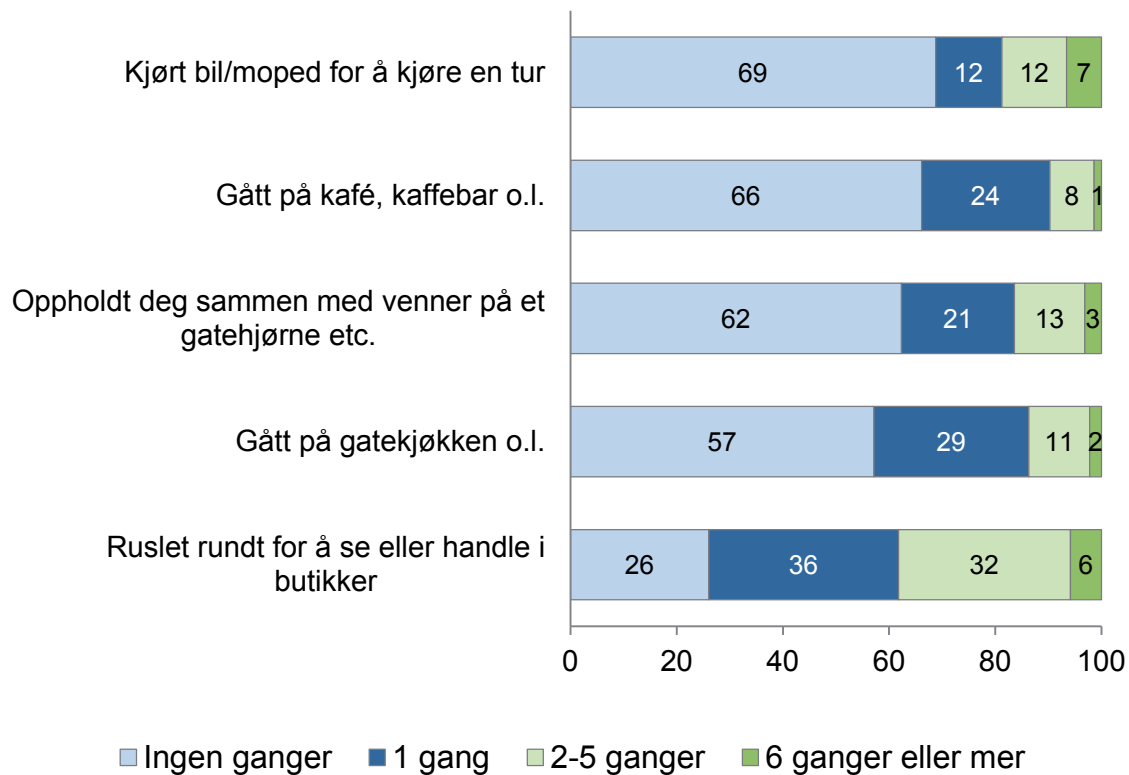

Etter kommunestørrelse

ute med venner

Tenk tilbake på siste uke. Hvor mange ganger har du...

Definisjon

I spørreskjemaet fikk ungdommene listet opp flere aktiviteter som de kan bruke fritida si til utenfor hjemmet. De ble bedt om å tenke tilbake på siste sju dager og skulle angi hvor mange ganger de hadde gjort de ulike aktivitetene. Svaralternativene var «ingen ganger», «1 gang», «2–5 ganger» og «6 ganger eller mer».

«Ute om kvelden med venner» er basert på følgende formulering: «Brukt størstedelen av kvelden ute med venner, kamerater». Andelen

som er «mye ute om kvelden» viser til de som svarer at de har brukt størsteparten av kvelden ute med venner minst to ganger siste uke.

Figuren over viser hvor mange som siste uke har deltatt i andre aktiviteter utenfor hjemmet.

mediebruk

I løpet av kort tid har det skjedd noe i retning av en digital revolusjon. Ungdom er pådrivere og ofte de første til å ta de nye mediene i bruk, enten det handler om PC, internett, smarttelefoner, nettbrett eller ulike spillkonsoller.

Digitale medier spiller i dag en sentral rolle både for skolearbeid og for ungdoms sosiale liv. Den nye teknologien gjør at barn og unge kommer i kontakt med jevnaldrende på nye måter. Mange lever ut mye av sin sosiale tid på internett, og for den enkelte unge kan det ha store sosiale omkostninger å ikke være til stede.

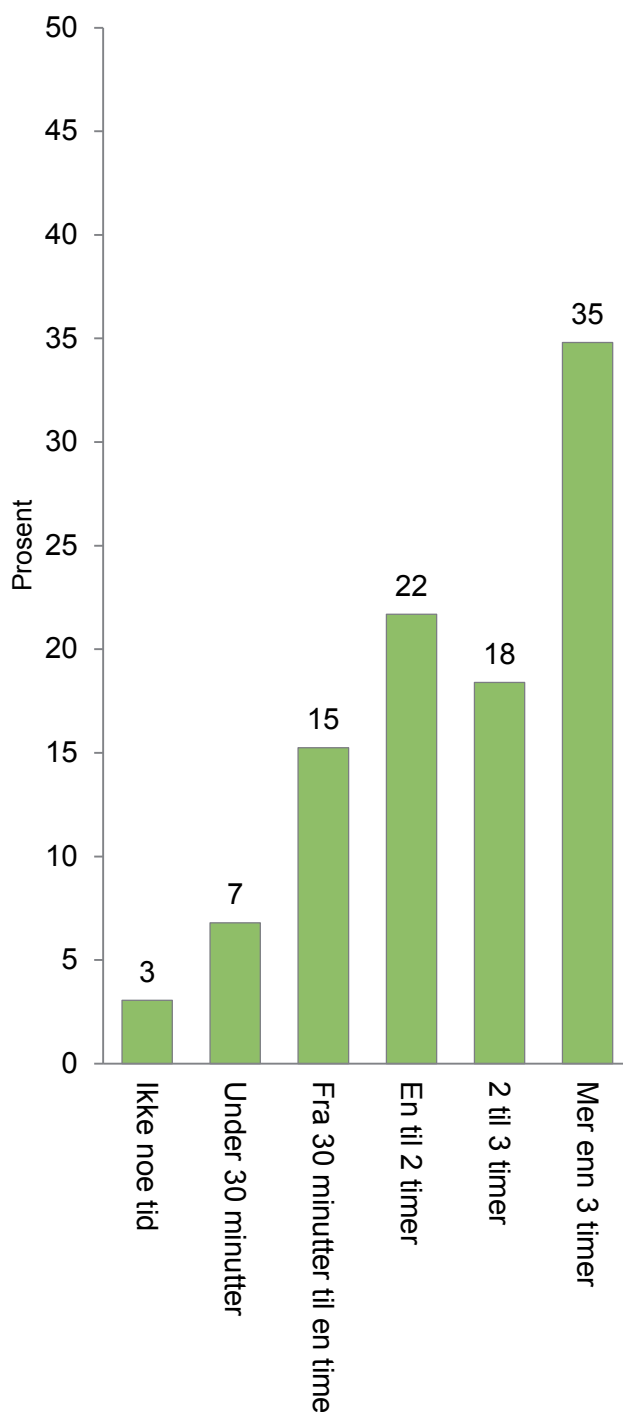
De nye mediene er dessuten en sentral formidlingskanal for hva som ellers skjer i ungdomskulturene. Det kan handle om alt fra å holde kontakt med venner til å arrangere fester, konserter eller politiske markeringer.

I tillegg til å skape nye muligheter, skapes også nye, digitale skiller – mellom de som har tilgang til det nyeste, og de som ikke har det.

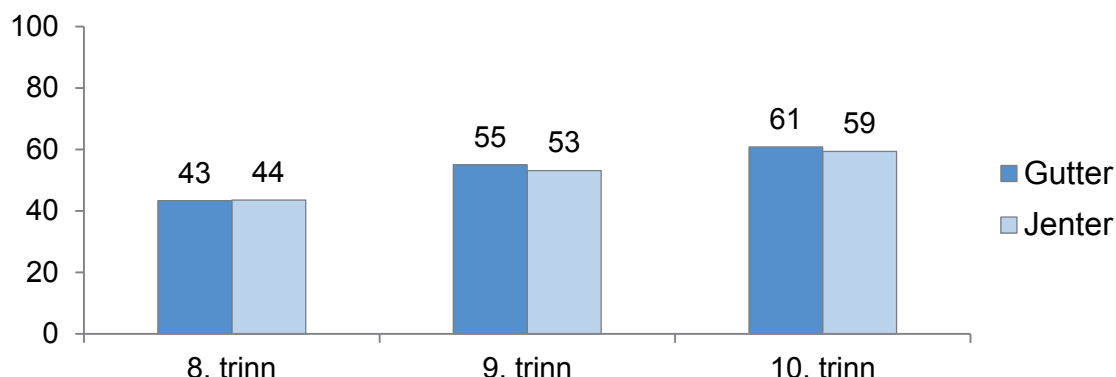
Sosiale medier og ulike typer «skjermunderholdning» har også gitt grobunn til bekymring fordi slike aktiviteter «stjeler» stadig mer av ungdoms tid.

Hvor lang tid bruker ungdom flest foran datamaskinen i hverdagen?

Tenk på en gjennomsnittsdag. Hvor lang tid bruker du på data- maskin utenom skolen?

Andel gutter og jenter som bruker mye tid på datamaskin (to timer eller mer)

Én av tre bruker daglig mer enn tre timer av fritiden på PC

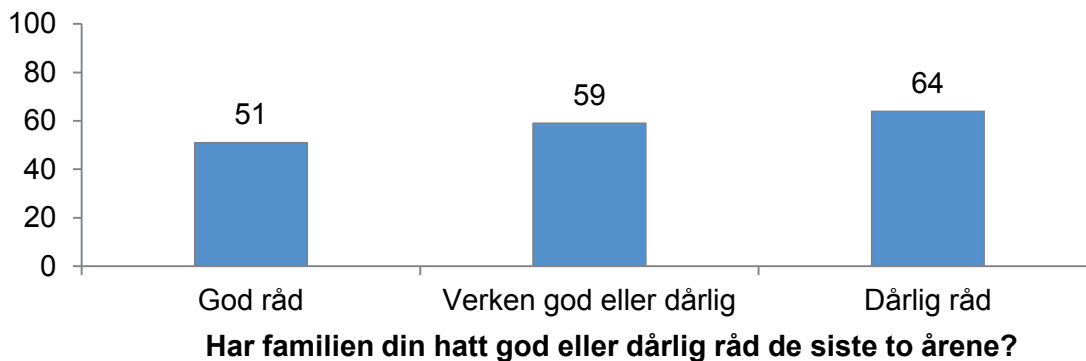
Mange unge bruker svært mye tid foran datamaskinen. Ungdata måler tidsbruk utenom skolen, og én av tre oppgir at de «en gjennomsnittsdag» bruker mer enn tre timer foran PC-skjermen. Det er også mange som bruker fra én til tre timer. Bare tre prosent svarer at de vanligvis ikke bruker noe tid på datamaskinen utenom skolen.

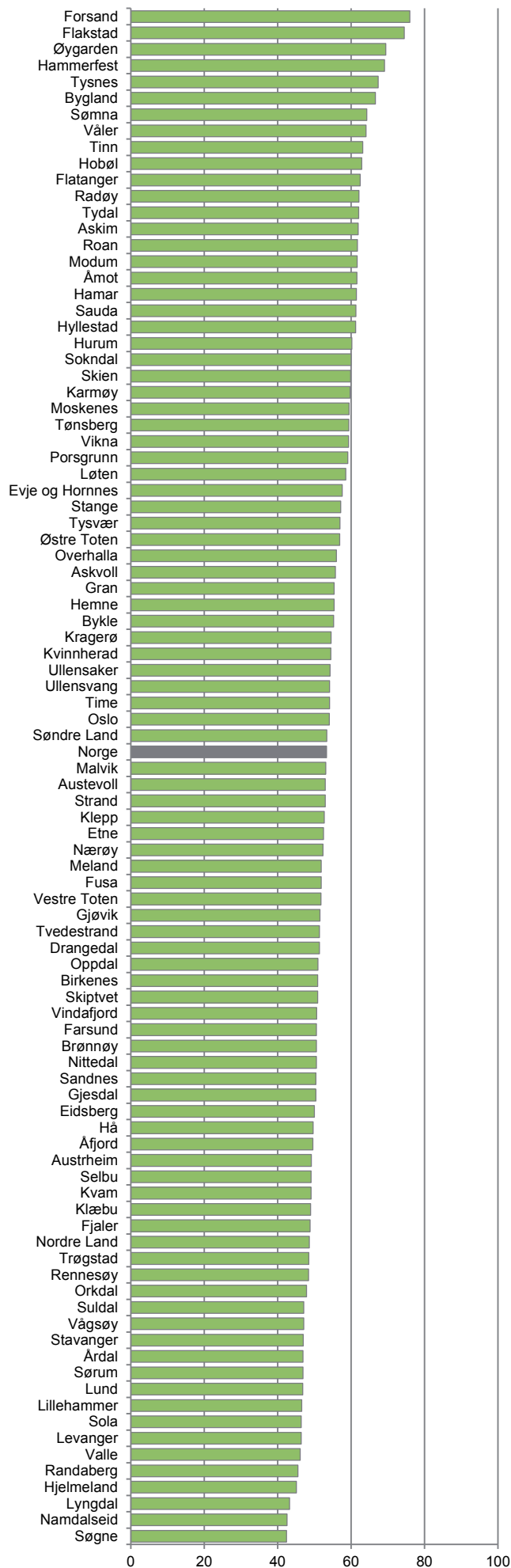
Ungdata viser små eller ingen forskjeller mellom hvor mange gutter og jenter som

daglig bruker mer enn to timer foran PC-skjermen. Fra andre undersøkelser vet vi imidlertid at klart flest gutter bruker mye tid på spill, mens jenter bruker mer tid på kommunikasjon med andre og sosiale medier.

Det å ha dårlig råd i familien ser ikke ut til å begrense ungdoms PC-bruk. Ungdom fra familier med dårlig råd bruker mer tid på datamaskinen enn ungdom i familier som er bedre stilt økonomisk.

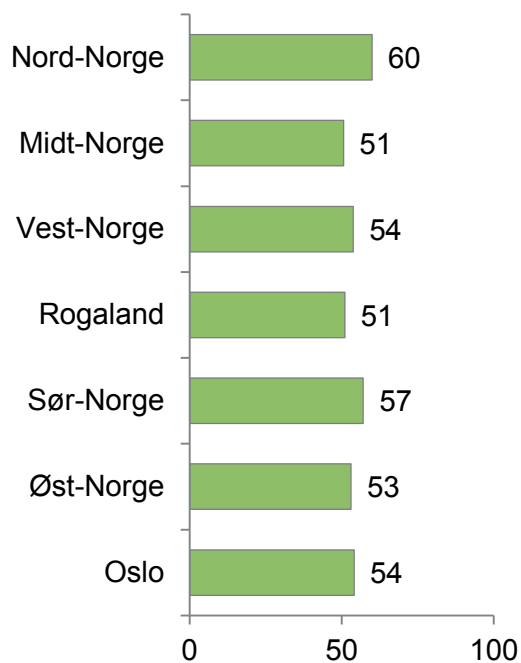
Andel som bruker mye tid på datamaskin – etter familiens økonomiske situasjon

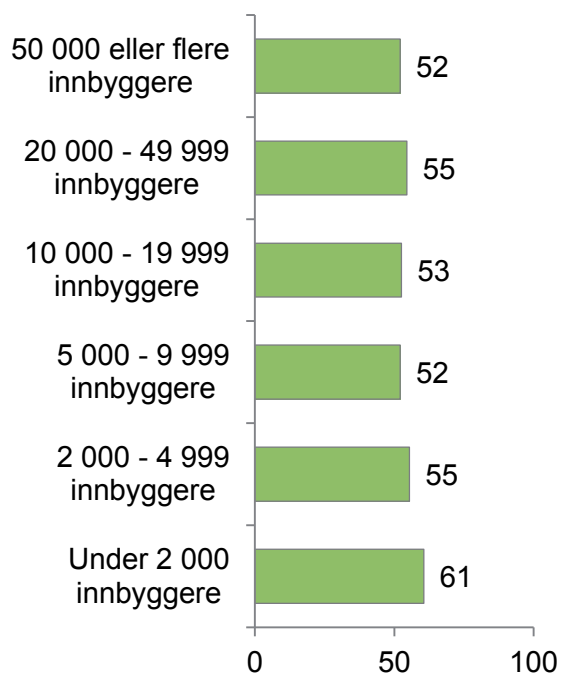

Andel som bruker mye tid på datamaskin

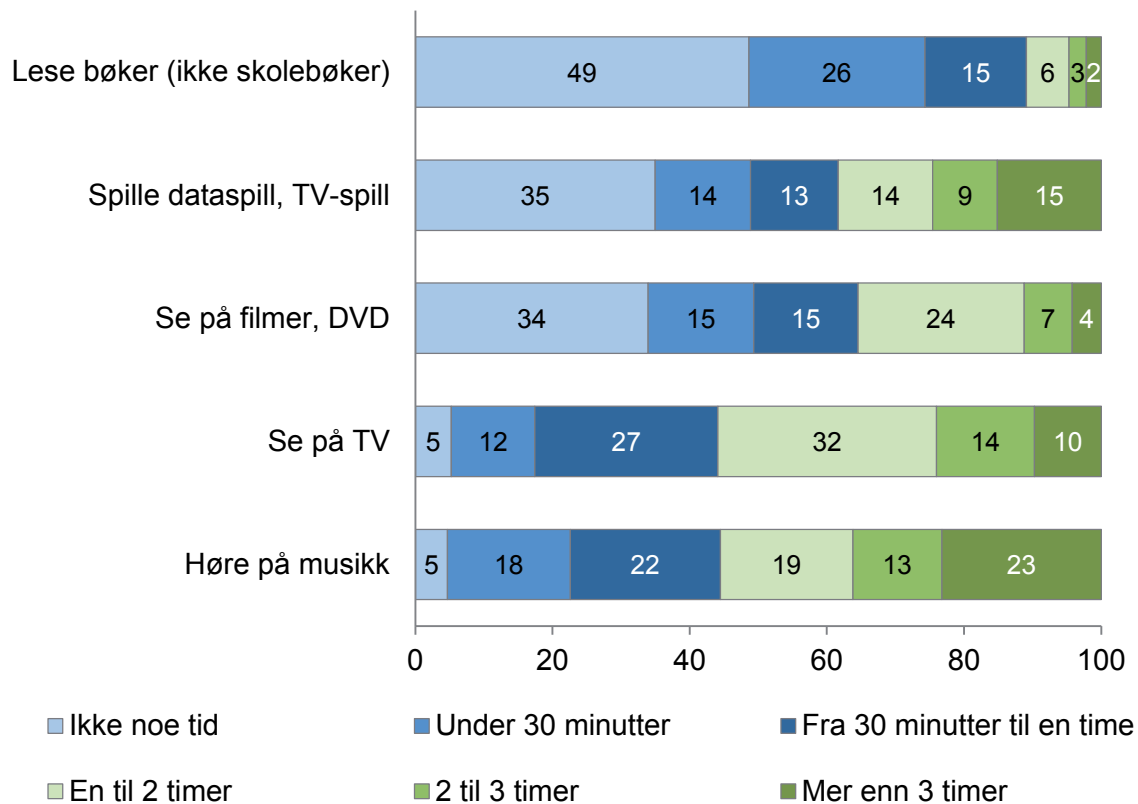
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Tenk på en gjennomsnittsdag – hvor lang tid bruker på følgende medier:

Definisjon

I spørreskjemaet fikk ungdommene listet opp flere aktiviteter som innebar bruk av ulike medier. De ble bedt om å tenke på en gjennomsnittsdag og angi hvor lang tid de bruker på de ulike aktivitetene. Svaralternativene var «bruker ikke noe tid», «under en time», «en til to timer», «to til tre timer» og «mer enn tre timer».

En av aktivitetene i spørsmålsbatteriet var det å «bruke datamaskin utenom skolen». Ungdom som bruker «mye tid på datamaskin»

er definert som de som tilbringer mer enn to timer daglig foran datamaskinen utenom skolen.

Svarfordelingen på andre mediebruksspørsmål er vist i figuren over.

Helse og trivsel

Helse

Psykiske
plager

Trening

Matvaner

ungdata

helse

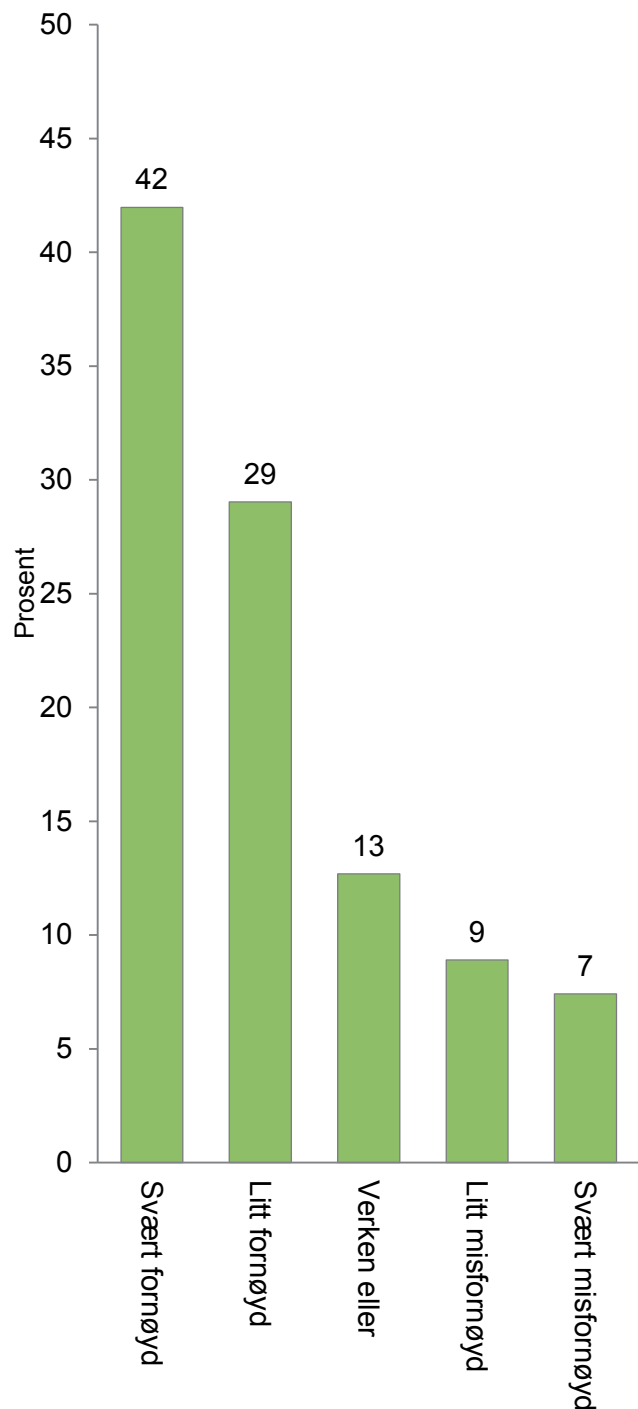
Livsstilsvaner etableres ofte i ungdomsårene og kan ha betydning for helse både i ungdomstiden og senere i livet. Andelen som røyker blant unge i Norge har gått ned, og flere av røykerne, særlig blant gutter, har gått over til snus. Nedgang ser man også i alkoholforbruk og bruk av andre rusmidler. Kostholdet blant de unge har endret seg, og det er blitt mindre inntak av sukker og høyere inntak av frukt og grønt.

Barn og unge opp til 16-årsalderen er jevnt over fysisk aktive. Imidlertid synker aktivitetsnivået med alderen. Jenter er mindre fysisk aktive enn gutter. Stillesittende atferd blant unge, særlig med tanke på PC-bruk og TV-titting, har økt med årene og fremstår som et bekymringsfullt alternativ til organisert fysisk aktivitet.

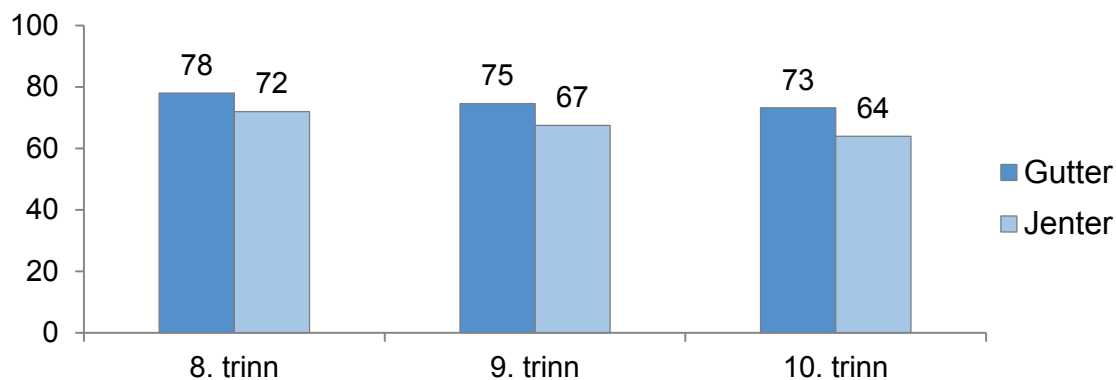
Det er generelt større fokus på helse i dag enn tidligere, og i en del ungdomsmiljøer har det å være sunn blitt «in». Større kunnskap om risikofaktorer har gjort at vi i dag er mer opptatt av å forebygge dårlig helse. Samtidig har vi sannsynligvis blitt flinkere til å kjenne etter hvordan vi har det.

Hvor fornøyd er ungdom med egen helse?

Hvor fornøyd er du med helsa di?

Andel gutter og jenter som er fornøyd med helsa si

Unge flest er fornøyd med egen helse

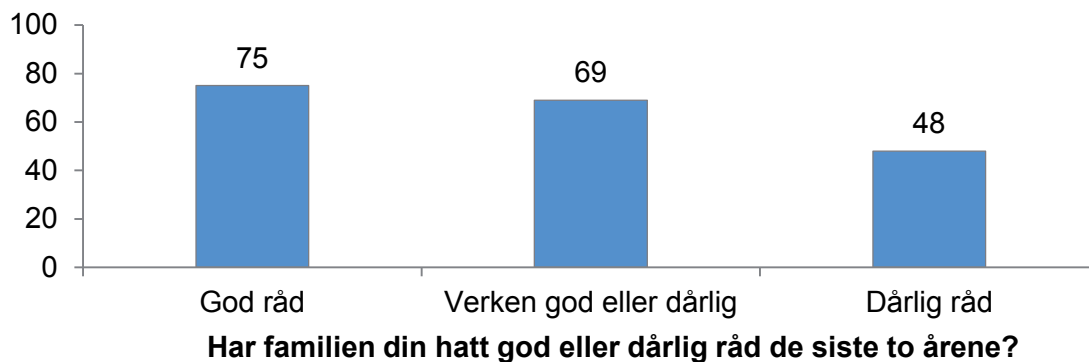
Totalt er 42 prosent av ungdommene i Ungdata «svært fornøyd» med sin egen helse, mens 29 prosent er «litt fornøyd».

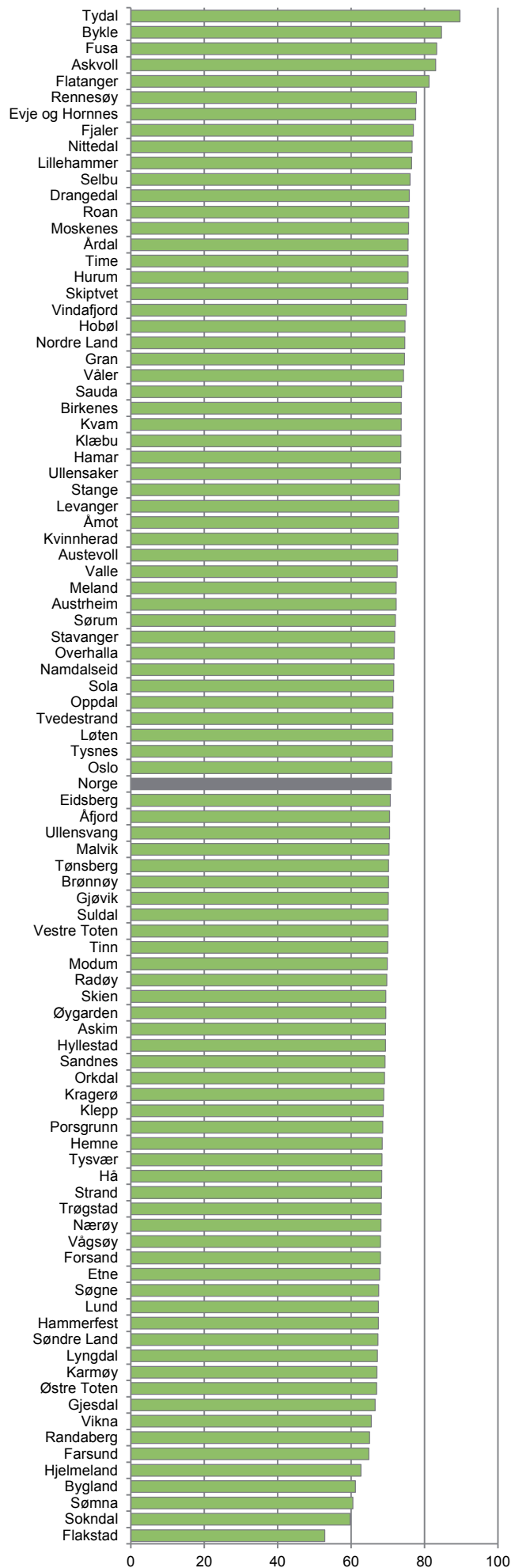
Samtidig er det noen som mener helsa kunne vært bedre. Ni prosent er «litt misfornøyd», mens sju prosent er «svært misfornøyd».

Jentene opplever i større grad ulike helse-relaterte problemer, og med økende alder er noe færre fornøyd med helsa.

Færre av ungdommene som vokser opp i familier med dårlig råd, opplever egen helse som god. I vurderingen av egen helse er det bare mindre regionale forskjeller og små forskjeller etter kommunestørrelse.

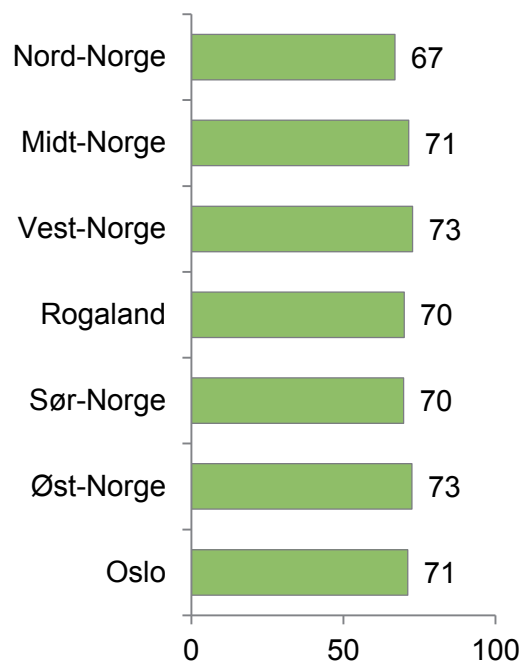
Andel som er fornøyd med helsa si – etter familiens økonomiske situasjon

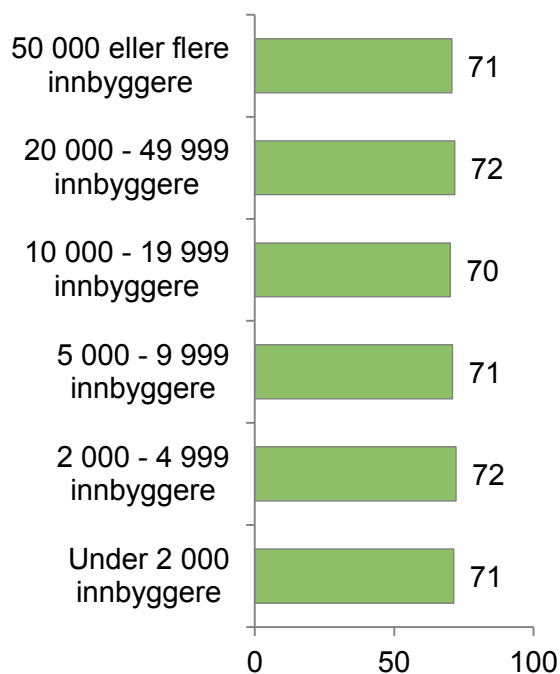

Andel som er fornøyd med helsa si

Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Definisjon

I spørreskjemaet fikk ungdommene følgende spørsmål: «Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med ulike sider av livet ditt?». Ett av forholdene de skulle vurdere, var «helsa di» – og de ble bedt om å krysse av for om de var «svært fornøyd», «litt fornøyd», «verken fornøyd eller misfornøyd», «litt misfornøyd» eller «svært misfornøyd».

Andel som er fornøyd med helsa, er definert som andel av ungdommene som har svart «svært fornøyd» eller «litt fornøyd».

psykiske plager

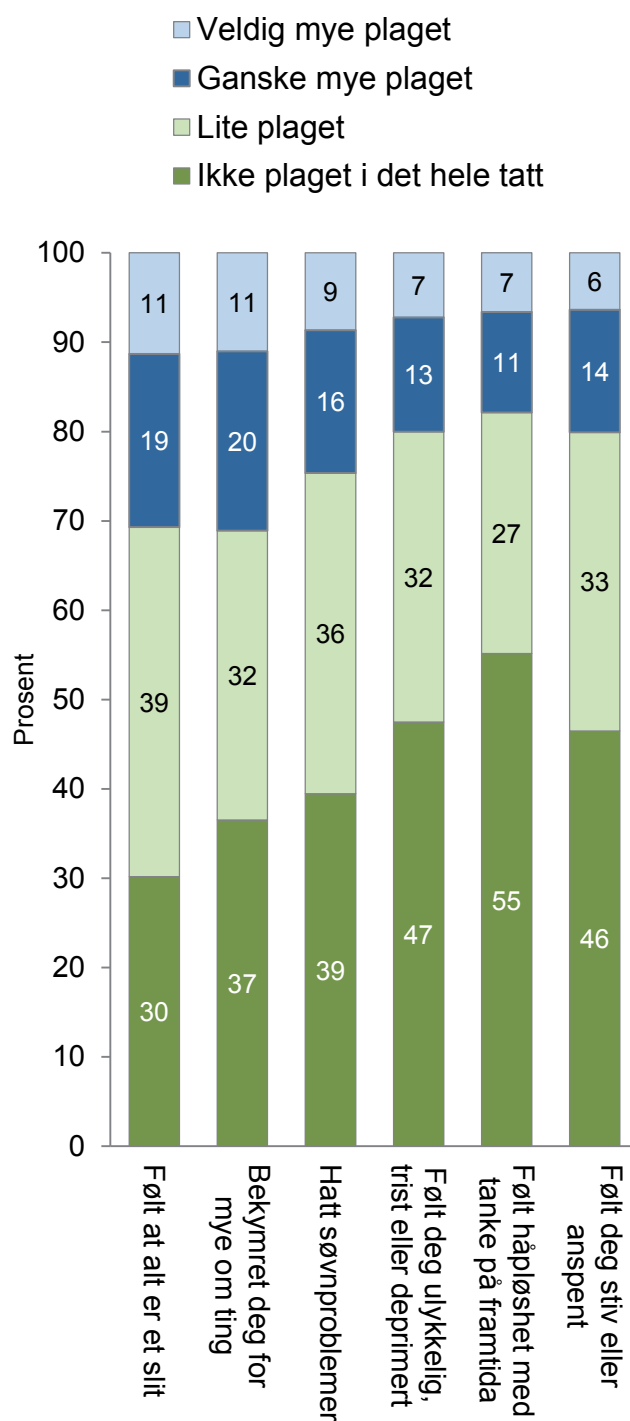
Ungdomstiden er en sårbar periode som byr på store omveltninger – både kroppslig og mentalt. De unge skal finne ut hvem de er og hva de står for. I tillegg møter de nye krav og forventninger. Mange unge sliter psykisk i perioder. For de fleste er symptomer på psykiske lidelser forbigående, mens for noen blir de varige. Risikoen for utvikling av varige lidelser øker med alderen.

Med økende individualisering og et sterkere press om å lykkes i skolen har flere vært bekymret for utviklingen av ungdoms psykiske helse. Om psykiske problemer øker blant unge, gir forskningen ingen tydelige svar på. Mens det finnes norske studier som viser stabilitet over tid, er det også studier som viser økning i depressive symptomer blant ungdom. Det har dessuten vært en klar økning i angst- og depresjonslidelser som begrunnelse for uføretrygd blant unge.

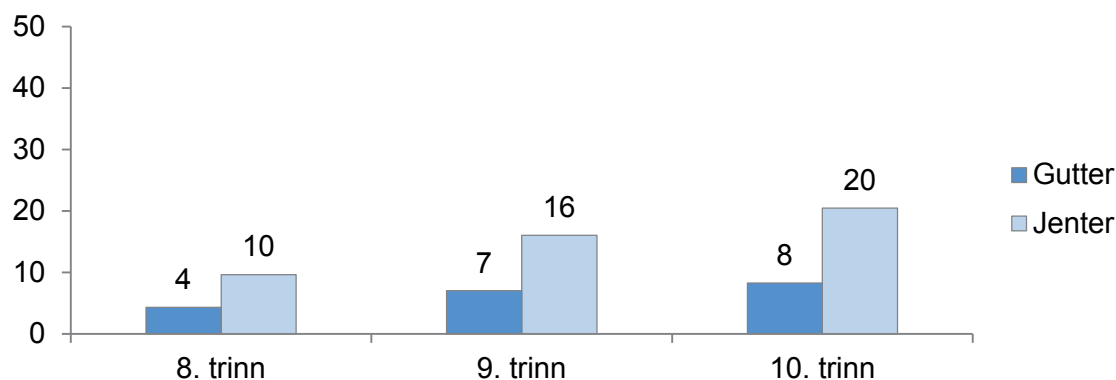
Generelt er depresjon og angst de vanligste plagene blant ungdom. Jenter er mer plaget og oppsøker oftere hjelp enn gutter. Konfliktfylte forhold i hjemmet og liten grad av sosial støtte øker risikoen for slike lidelser. Flere undersøkelser viser også en klar sammenheng mellom mobbing og dårlig psykisk helse.

I Ungdata er det spørsmål som skal fange opp depressive symptomer. Hvor mange svarer at de er plaget av dette?

Har du i løpet av den siste uka vært plaget av noe av dette?

Andel gutter og jenter med depressive symptomer

Depressive symptomer er relativt utbredt blant ungdom

Andelen unge som rapporterer om psykiske plager er forbausende høy. I overkant av ti prosent svarer at de er ganske eller veldig mye plaget av ulike depressive symptomer.

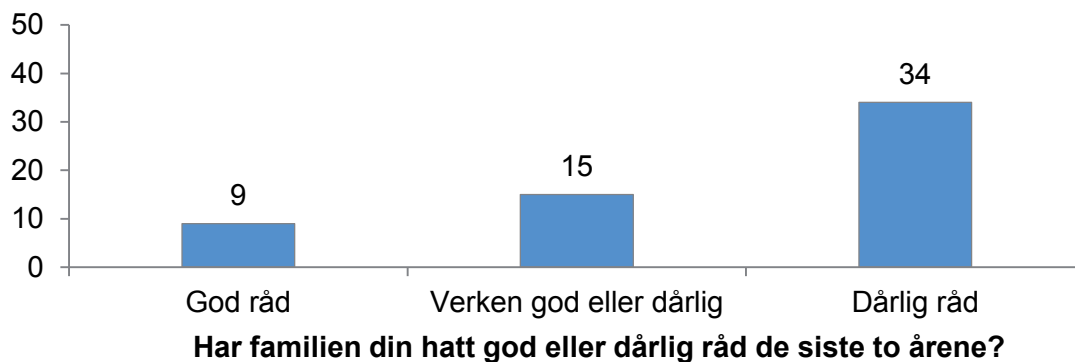
Mest utbredt er typiske stress-symptomer. Tre av ti har siste uke opplevd å være «ganske mye» eller «veldig mye» plaget av tanker om at «alt er et slit» eller at de «bekymret seg for mye om ting».

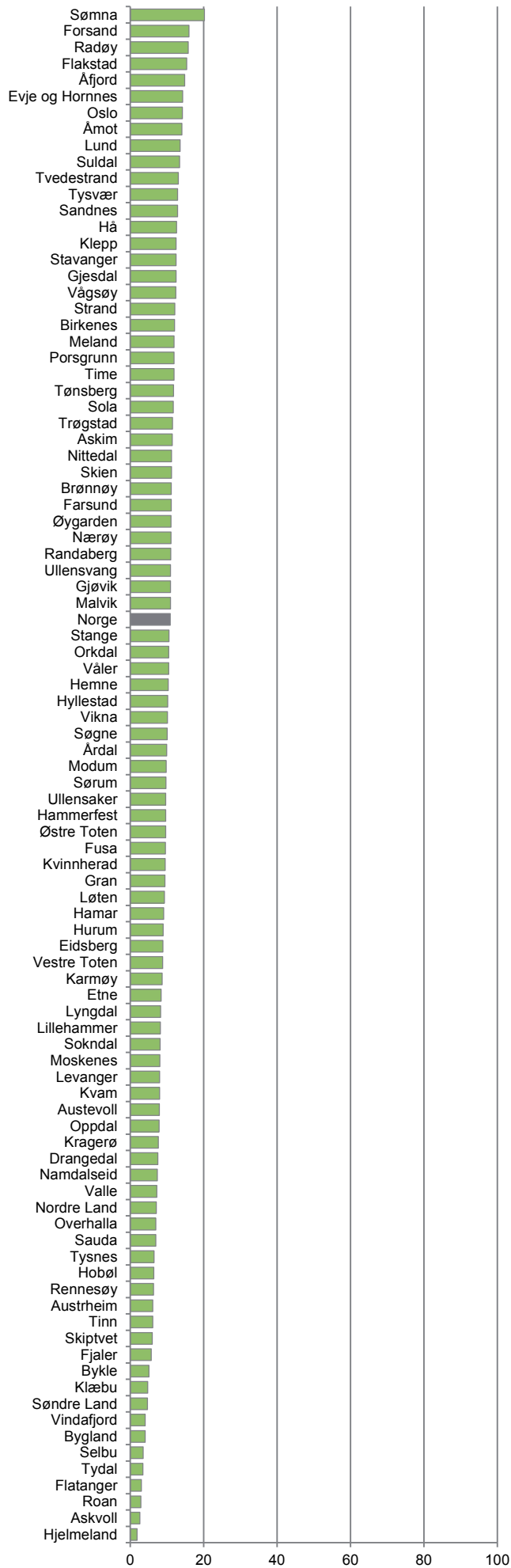
Med økende alder er det en økning i omfanget av depressive symptomer, og jentene

er mer utsatt for denne typen plager sammenliknet med guttene.

Det er videre en tydelig sammenheng mellom familiens økonomiske situasjon og ungdoms psykiske helse – andelen med depressive symptomer er klart størst i familier med dårlig råd.

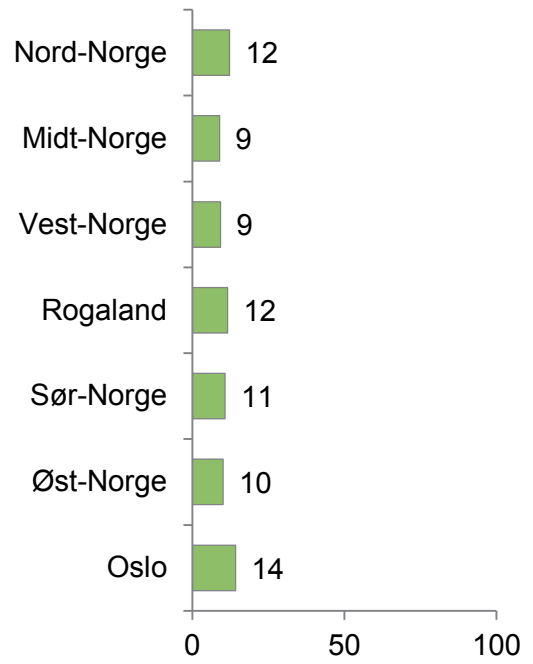
Andel med depressive symptomer – etter familiens økonomiske situasjon

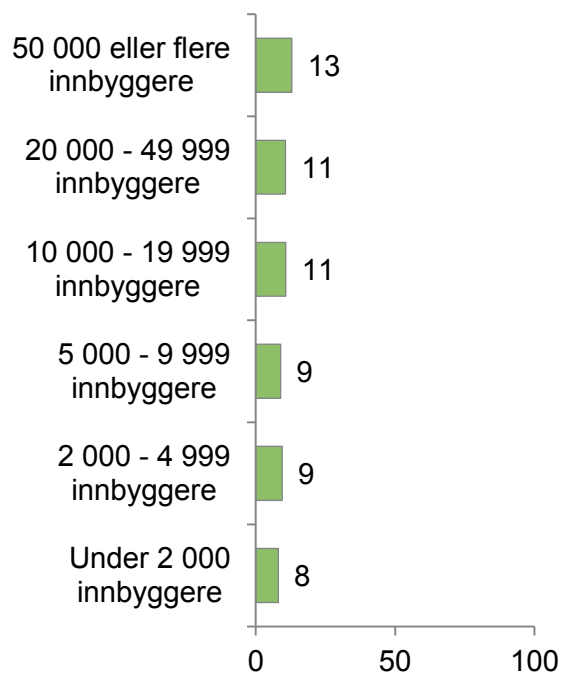

Andel med depressive symptomer

Etter landsdel

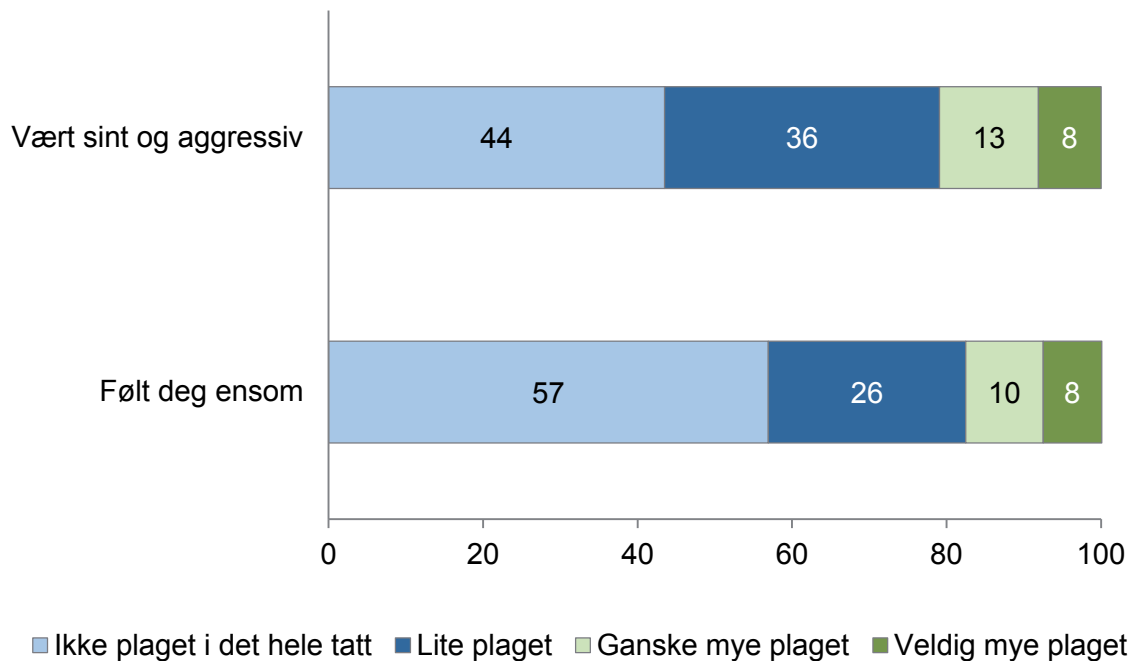

Etter kommunestørrelse

psykiske plager

Har du i løpet av siste uke vært plaget av noe av dette?

Definisjon

Psykiske plager omfatter mange ulike forhold. I Ungdata er det brukt et sett av spørsmål, som brukes i mange selvrappoteringsundersøkelser for å fange opp det som psykologer omtaler som depressivt stemningsleie eller depressive symptomer. Ungdommene ble bedt om å oppgi hvor ofte de i løpet av den siste uka hadde vært plaget av følgende:

«Følt at alt er et slit», «hatt søvnproblemer», «følt deg ulykkelig, trist eller deprimert», «følt håpløshet med tanke på framtida», «følt deg stiv eller anspent», «bekymret deg for mye om ting».

Svaralternativene var: «Ikke plaget i det hele tatt», «lite plaget», «ganske mye plaget» og «veldig mye plaget».

I Ungdata har vi brukt svarene på disse seks spørsmålene for å identifisere en gruppe som er mye plaget, det vil si de som i «gjennomsnitt» oppgir at de er ganske eller veldig mye plaget av samtlige seks symptomer – disse utgjør andelen med «depressive symptomer».

Det er viktig å presisere at Ungdata ikke nødvendigvis fanger opp de som ut fra kliniske kriterier regnes som depressive eller har depressive lidelser.

trening

Svært mange unge trener på fritiden. Noen spiller håndball, basket eller fotball gjennom et idrettslag, andre trener på et treningssenter. Det er også mange unge som sykler eller løper seg en tur, enten alene eller sammen med venner.

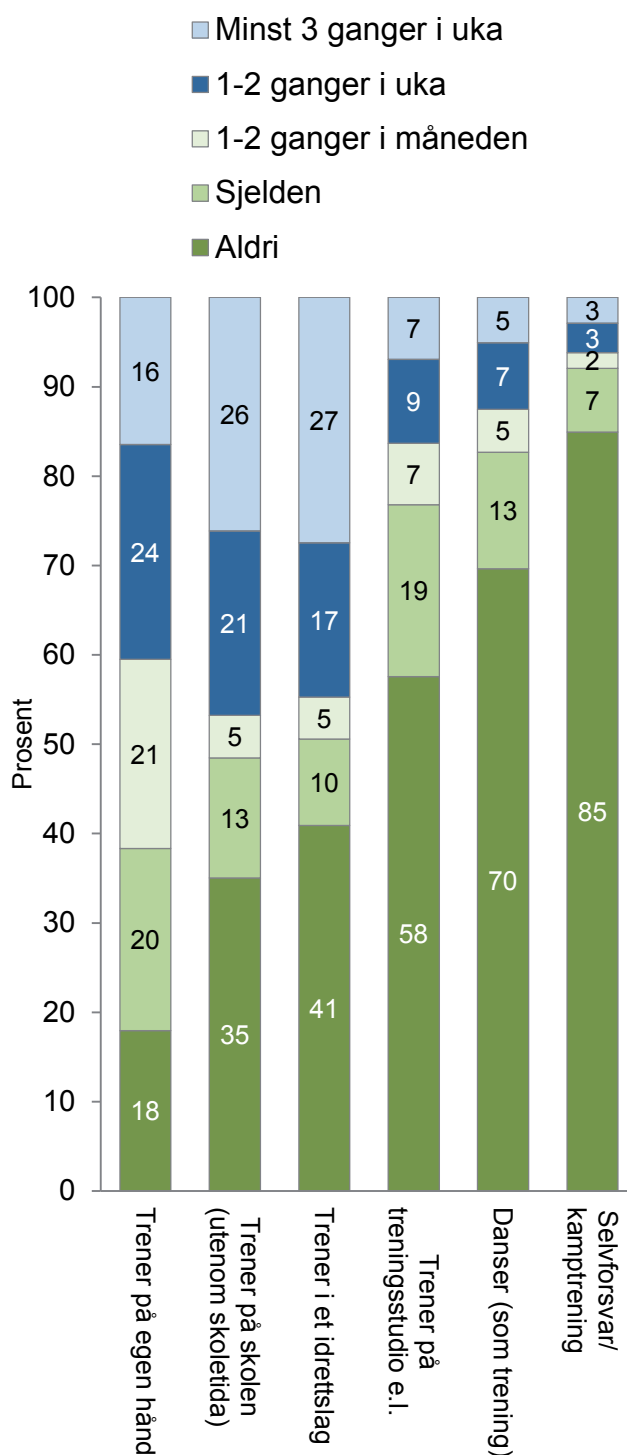
Mediene gir inntrykk av at norsk ungdom er i ferd med å forfalle fysisk. Forskning viser derimot at det er like mange som trener i dag som for 20 år siden. Samtidig er mange ellers i hverdagen lite fysisk aktive, og det tilbringes mye tid med PC/spill.

I løpet av ungdomstiden er det mange som slutter i idrettslagene. Samtidig er det flere av de som slutter, som begynner å trene på treningssenter eller for seg selv.

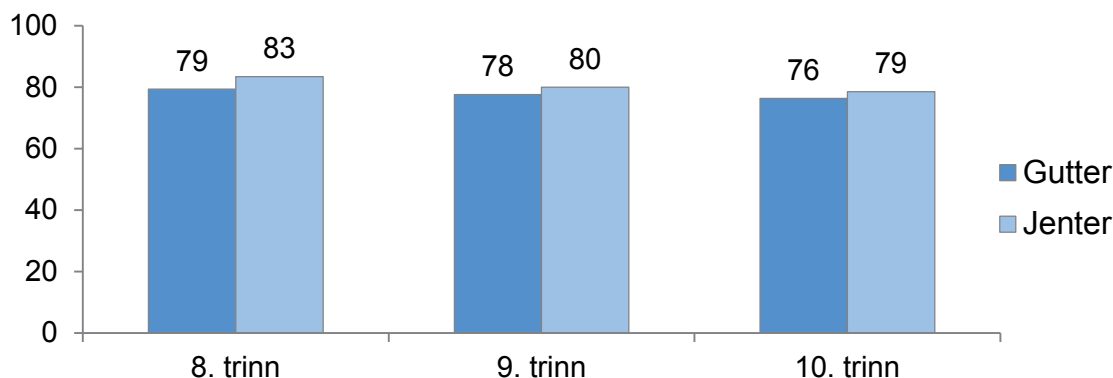
Det har tradisjonelt vært klare kjønnsforskjeller i trening, og særlig har det vært flere gutter enn jenter i idrettslagene. Det er imidlertid nå en tendens til at flere jenter trener på andre arenaer, slik at det i dag er små kjønnsforskjeller i trening samlet sett.

I mange idretter stilles det store krav til utstyr og deltakelse, og det kan koste en god del å være med. Dette kan være en utfordring for å nå det overordnede målet for norsk idrett: «idrett for alle».

Hvor ofte trener du eller driver med følgende aktiviteter:

Andel gutter og jenter som trener ukentlig

De aller fleste trener – egentrening, trening i skole og idrettslag er mest vanlig

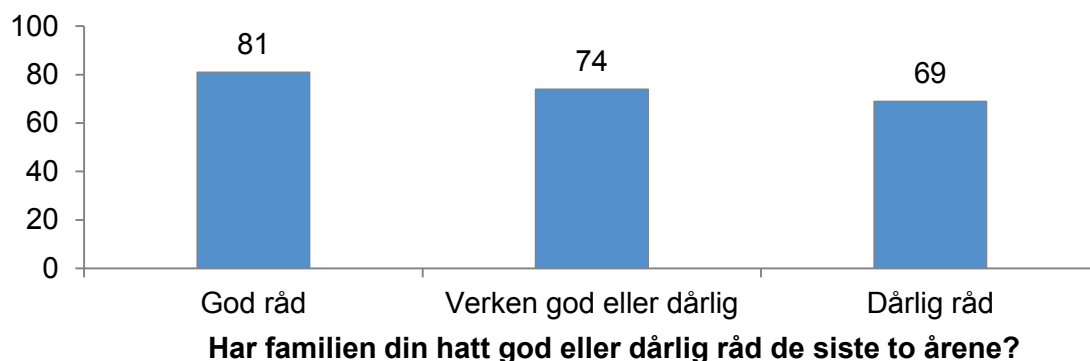
Det generelle bildet er at mange unge er fysisk aktive. Åtte av ti trener minst én gang i uka. Det er små forskjeller både ut fra kjønn og klassetrinn. Unge som vokser opp i familier med dårlig råd, trener i mindre grad enn andre.

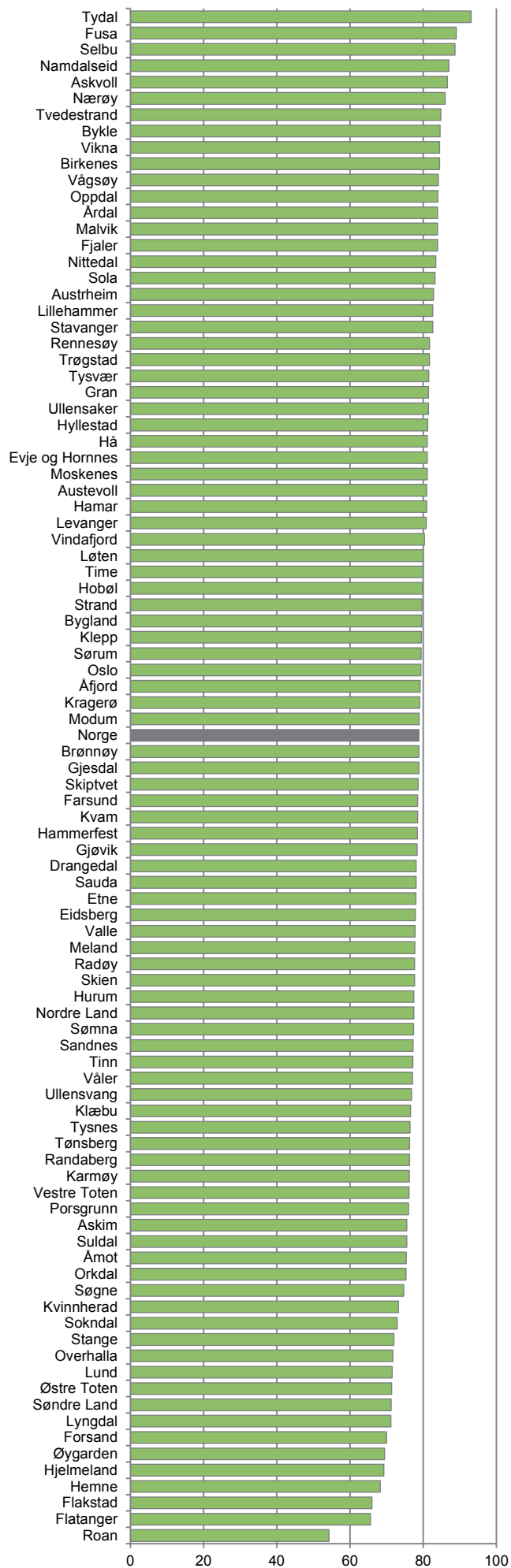
Om lag 20 prosent trener derimot ikke på ukentlig basis, og 8 prosent er sjelden eller aldri så fysisk aktive at de blir andpusten eller svett.

Nær halvparten trener i idrettslag minst én gang i uka og 40 prosent trener «på egen hånd». En god del unge trener også på skolen utenom skoletiden. Andelen som bruker et kommersielt treningssenter, er derimot relativt lav i denne aldersgruppen.

Halvparten er minst tre ganger i uka så fysisk aktiv at de blir andpusten eller svett.

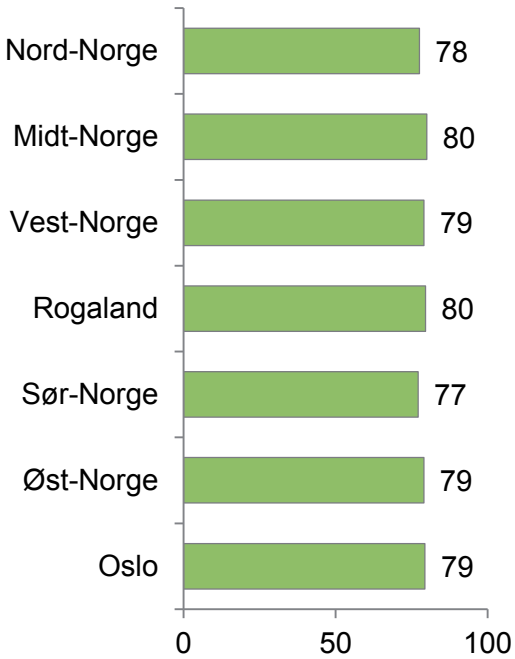
Andel som trener ukentlig – etter familiens økonomiske situasjon

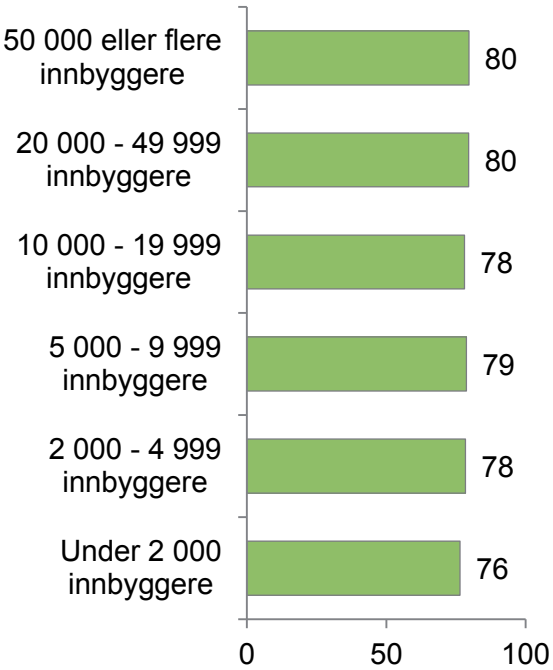

Andel som trener ukentlig

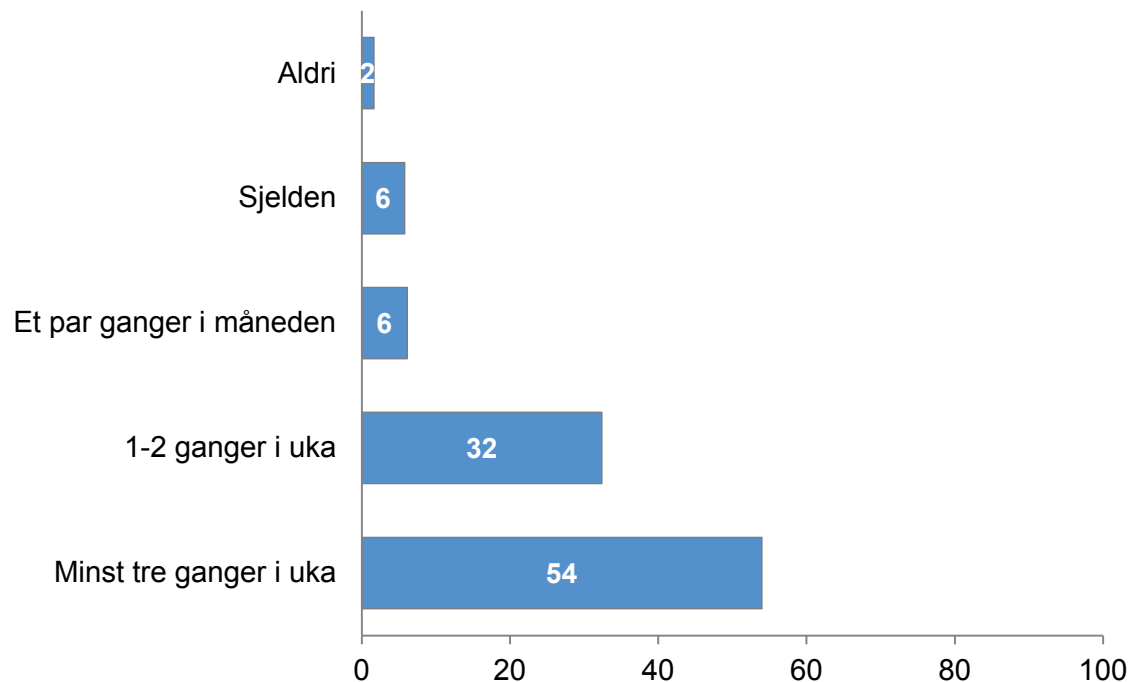
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Hvor ofte er du så fysisk aktiv at du blir andpusten eller svett?

Definisjon

For å fange opp de unges treningsaktiviteter, fikk ungdommene følgende spørsmål: «Hvor ofte trener du eller driver med følgende aktiviteter:»

- Deltar i trening og idrett på skolen (utenom skoletida)
- Trener eller konkurrerer i idrettslag
- Trener på treningsstudio eller helsestudio
- Trener eller trimmer på egenhånd (løper, svømmer, sykler, går tur)
- Danser (som trening)
- Er på kampsport eller selvforsvarstrening (boksing, karate, kickboksing eller liknende).

Svaralternativene var «aldri», «sjelden», «et par ganger i måneden», «1-2 ganger i uka» og «minst tre ganger i uka».

I Ungdata omfatter «andel som trener ukentlig» de som svarer at de deltar minst én gang i uka i minst én av treningsaktivitetene.

For å måle fysisk aktivitet mer bredt, ble ungdommene også spurt hvor ofte de var så fysisk aktive at de ble andpusten eller svett. Ungdommenes svar på dette spørsmålet er gjengitt i figuren over.

matvaner

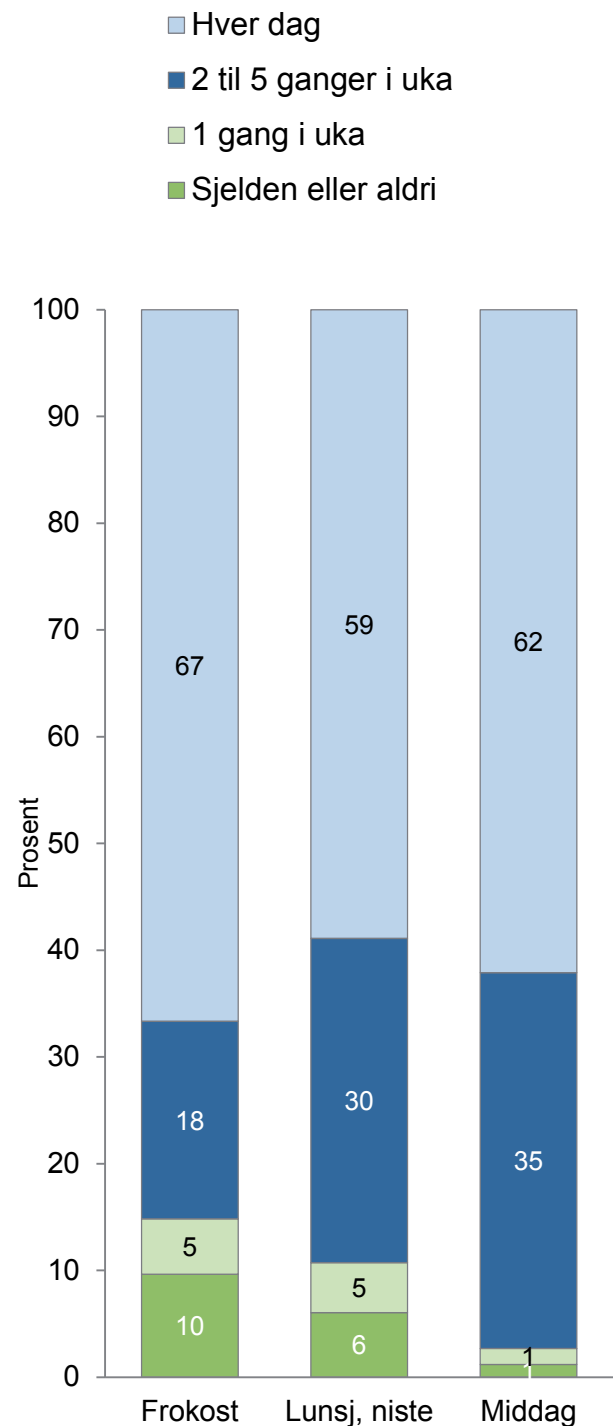
Ungdomstiden er preget av at kroppen utvikler seg raskt og behovet for næringsstoffer øker. Større autonomi fra foreldre og bedre tilgang til penger gjør at de unge har mer kontroll over eget kosthold enn da de var barn. Fristelsene er store, og for mange er det lett å velge usunne drikke- og matvarer.

Det har de seneste tiårene vært en generell vektøkning blant barn og unge i Norge, drevet av dårlig kosthold og en stillesittende fritid. Parallelt er flere unge opptatt av slanking, kropp og trening. En del kutter frokosten, og noen til og med lunsjen. Dette gjelder særlig for jenter, som generelt er mer opptatt av kropp og vekt. Mange familier lever dessuten hektiske liv der jobb og fritidsaktiviteter begrenser muligheten til å samles rundt regelmessige måltider.

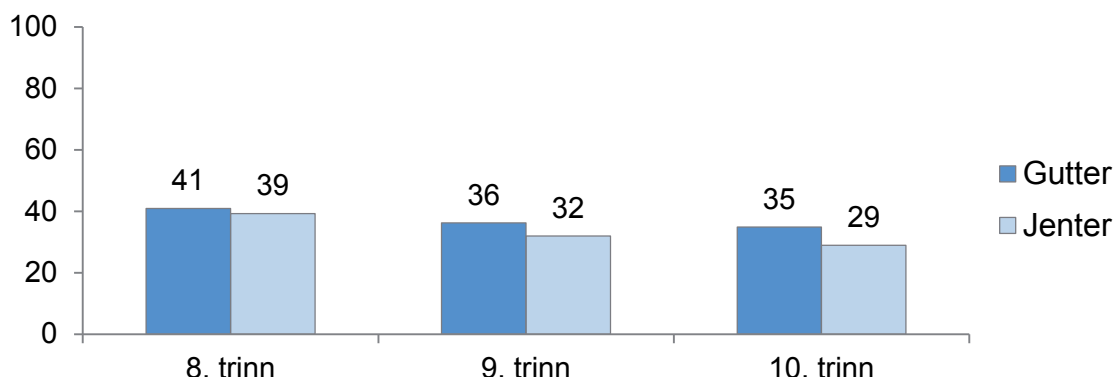
Når ungdom dropper viktige måltider, vekker det bekymring. Studier viser at ungdom som spiser regelmessige måltider og har et variert inntak av sunn mat, har færre atferdsproblemer og konsentrerer seg bedre på skolen på enn andre.

Hvor mange spiser vanligvis frokost, lunsj og middag?

Hvor ofte pleier du å spise følgende i løpet av en uke?

Andel gutter og jenter som spiser frokost, lunsj og middag hver dag

4 av 10 spiser frokost, lunsj og middag hver dag

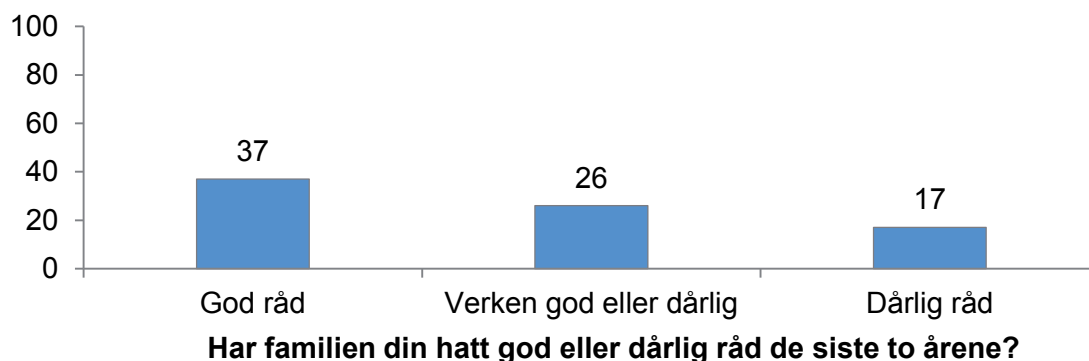
To av tre spiser frokost hver dag, 59 prosent lunsj eller nistepakke, mens 62 prosent spiser middag hver dag. Samtidig svarer ti prosent at de sjelden eller aldri spiser frokost, seks prosent spiser sjelden eller aldri lunsj og én prosent spiser sjelden eller aldri middag.

Ungdata viser også at de fleste opplever måltidene i familien som koselige eller hyggelige.

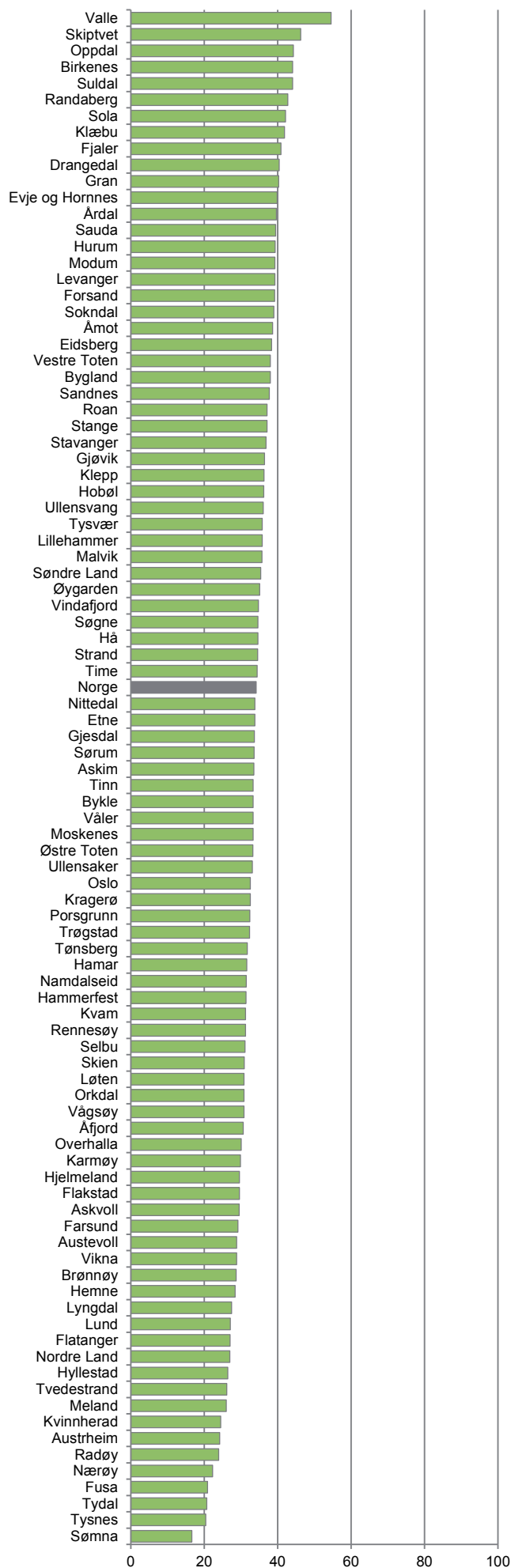
Andelen som hver dag spiser både frokost, lunsj og middag, synker med alderen. I 8. trinn gjelder dette 40 prosent. Tilsvarende tall for 10. trinn er 32 prosent. Det er noen flere gutter enn jenter som spiser regelmessige måltider hver dag.

Figuren under viser videre at faste måltidsvaner er mindre utbredt blant ungdom i familier med dårlig råd enn blant ungdom i familier som er bedre stilt økonomisk.

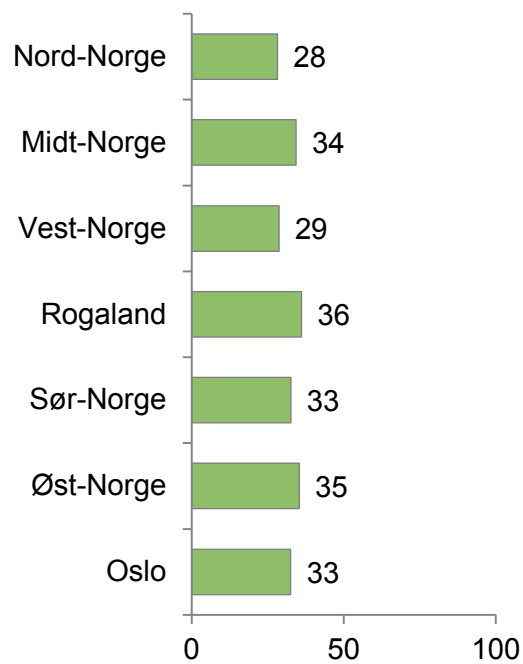
Andel som spiser frokost, lunsj og middag hver dag – etter familiens økonomiske situasjon

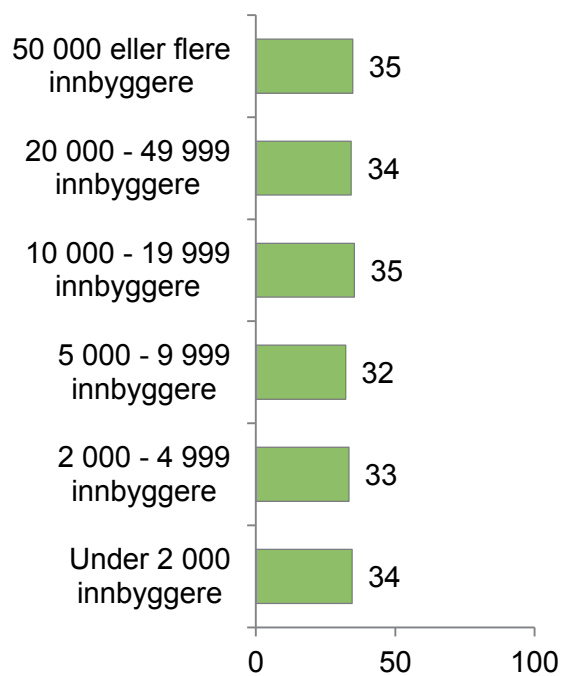
Andel som spiser frokost, lunsj og middag hver dag

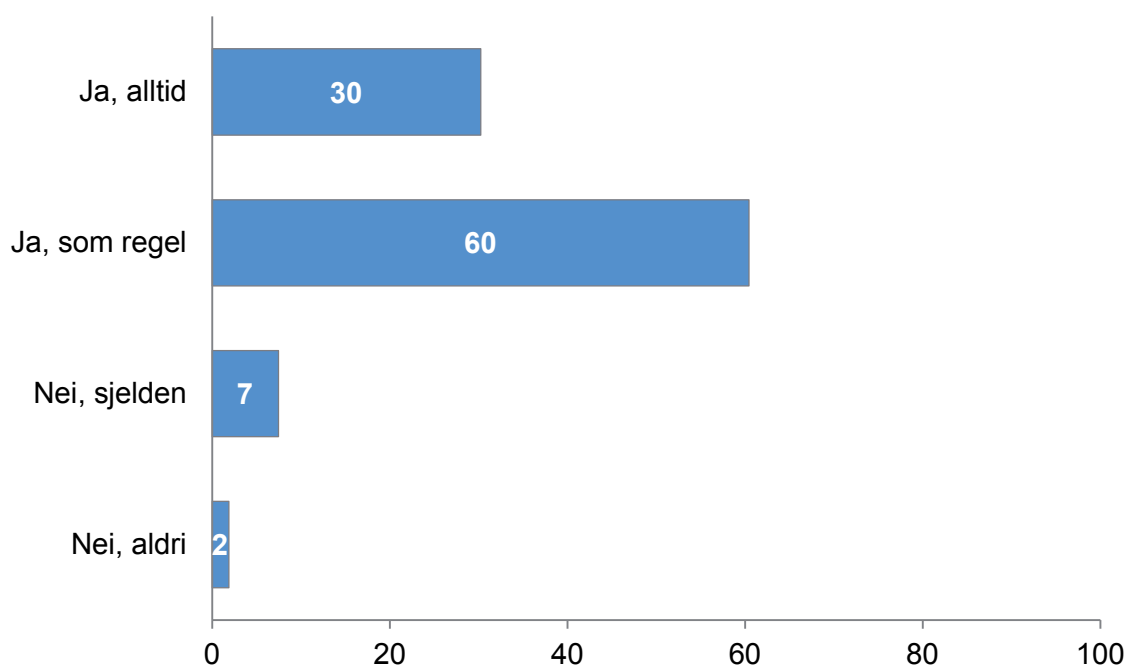
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Opplever du måltidene i familien som koselige eller hyggelige?

Definisjon

For å fange opp ungdommenes matvaner fikk de spørsmål om hvor ofte de pleide å spise følgende i løpet av en uke: frokost, lunsj/formiddagsmat/niste, middag alene eller sammen med familien og kveldsmat.

I denne rapporten presenteres andelen som spiser de tre førstnevnte måltider.

I tillegg har vi laget et samlemål som viser andelen som spiser både frokost, lunsj og middag hver dag.

Ungdata inneholder også et spørsmål om hvordan ungdommene opplever måltidene i familien. Figuren over viser om ungdommene opplever måltidene i familien som koselige eller hyggelige.

Rusmiddelbruk

Tobakk
Alkohol
Hasj

ungdata

tobakk

Samfunnet har de senere årene intensivert kampen mot røyking. I 1996 ble aldersgrensen for kjøp av tobakk hevet fra 16 til 18 år, og i 2004 ble det innført totalforbud mot røyking på alle steder hvor allmennheten har adgang.

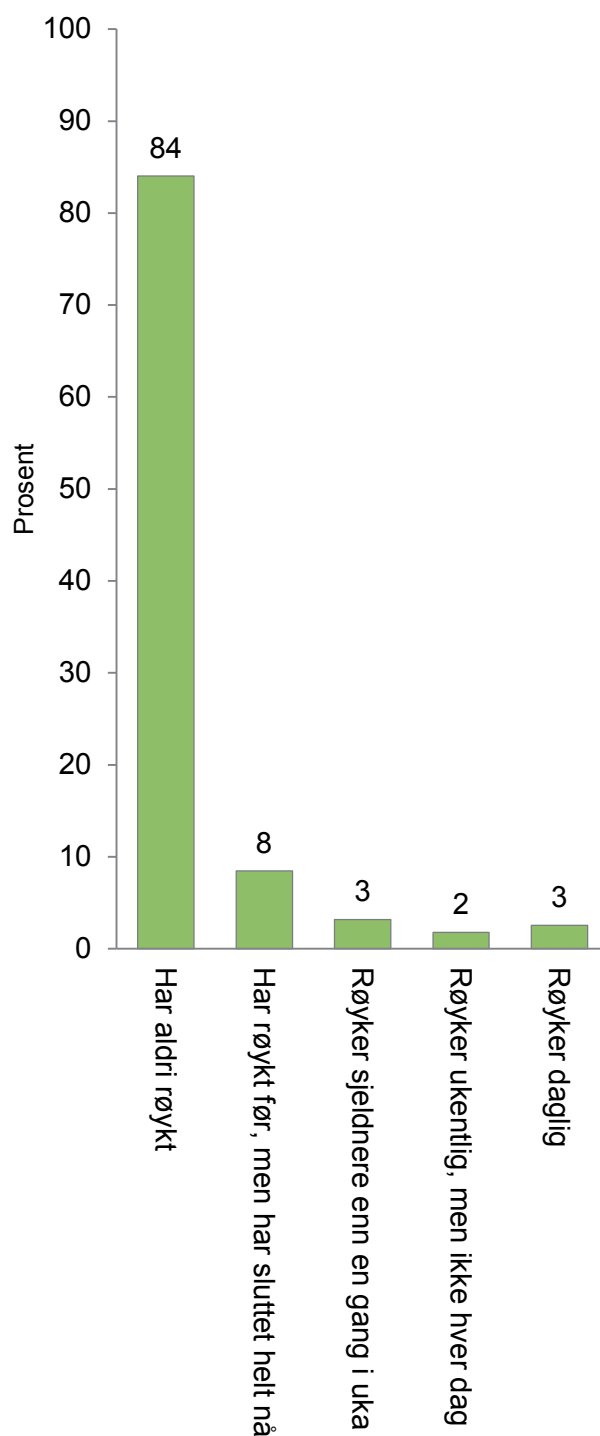
Andelen røykere både blant ungdom og voksne har gått markant ned fra årtusenskiftet til i dag. Samtidig har andelen unge som snuser, gått opp. Økt snusing oppveier likevel ikke tilbakegangen i røyking, og bruken av tobakk har samlet gått tilbake.

Parallelt har det skjedd nokså dyptgripende endringer i synet på røyking – også blant de unge. Det å begynne å røyke var tidligere en viktig markør for voksenhet og var forbundet med en viss status. I dag gir røyking derimot liten status og respekt i de fleste ungdomsmiljøer.

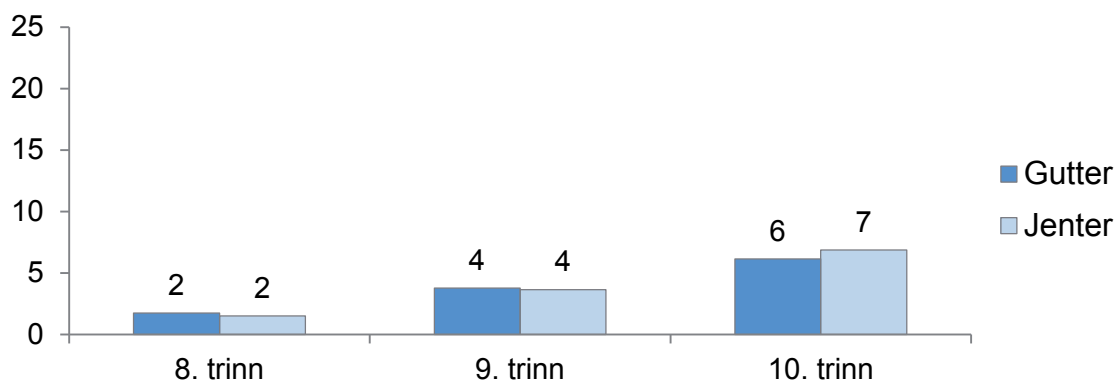
Den internasjonale WHO-undersøkelsen «Helsevaner blant skoleelever», viser at tobakksrøyking er langt mindre utbredt blant norske elever enn blant ungdom i de fleste av de 40 landene som deltar i undersøkelsen.

Hva svarer ungdom i Ungdata om sine erfaringer med det å røyke sigaretter?

Røyker du?

Andel gutter og jenter som røyker daglig eller ukentlig

Røyking er lite populært

Ungdata viser at det store flertallet – 84 prosent – aldri har røykt. På ungdomsskolen er det å røyke fast svært uvanlig. Tre prosent røyker sigaretter daglig. I tillegg er det to prosent som røyker ukentlig.

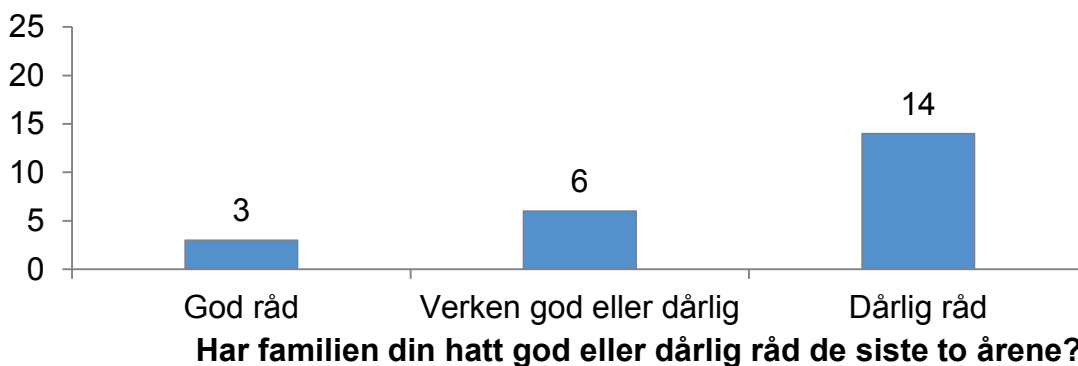
Tallene for snusing viser et nokså identisk mønster: 82 prosent har aldri brukt snus, og det er seks prosent som bruker snus daglig eller ukentlig.

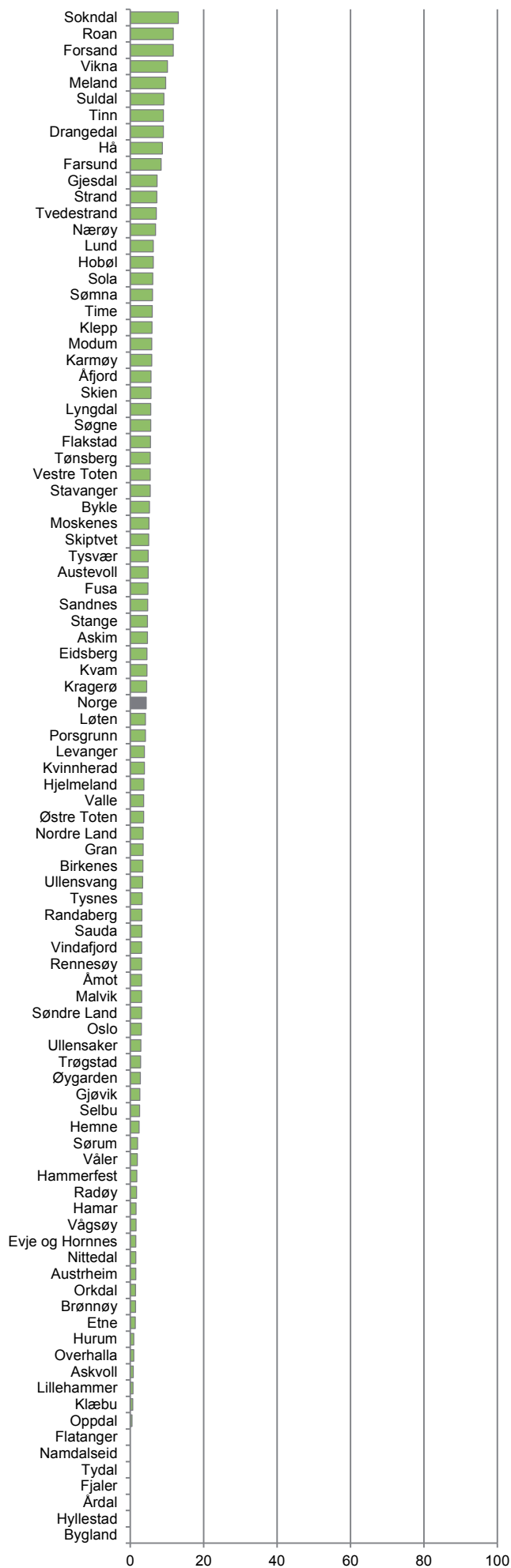
Det er omtrent like mange gutter og jenter

som røyker fast. Røyking tiltar derimot gjennom ungdomstrinnet. Røyking har også en tydelig sosial komponent, og det er klart flest som røyker i familier med dårlig råd.

Det er en del variasjoner mellom kommuner. Noe kan skyldes tilfeldigheter, men det kan også reflektere lokale og kulturelle forskjeller i betydningen av det å røyke.

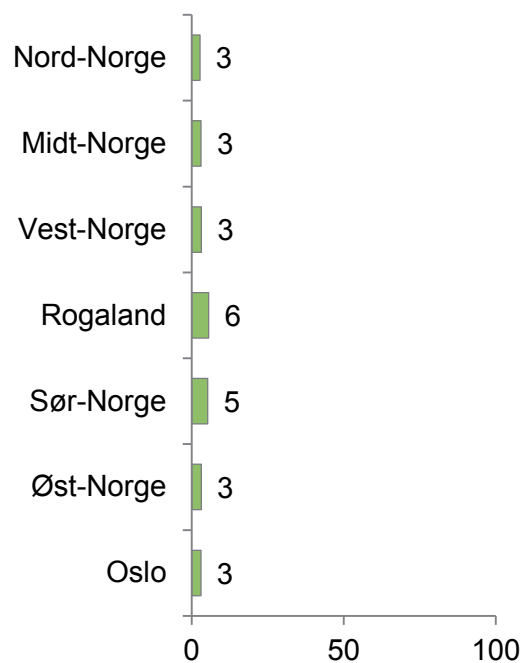
Andel som røyker daglig eller ukentlig – etter familiens økonomiske situasjon

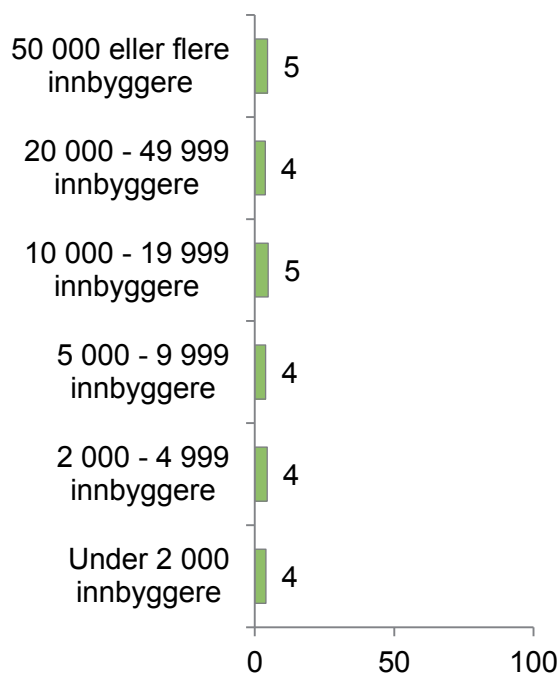

Andel som røyker daglig eller ukentlig

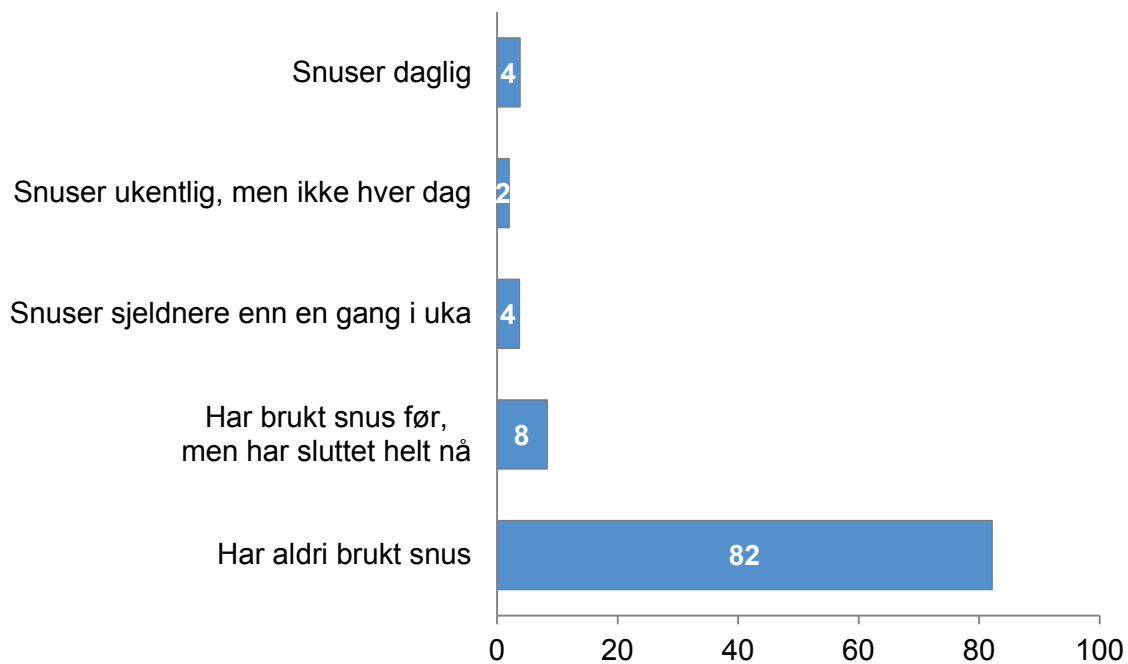
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Bruker du snus?

Definisjon

For å fange opp de unges røykevaner, blir ungdommene stilt følgende spørsmål: «Røyker du?».

Svaralternativene er: «Har aldri røykt», «har røykt før, men har sluttet helt nå», «røyker sjeldnere enn en gang i uka», «røyker ukentlig, men ikke hver dag», «røyker daglig».

Tilsvarende spørsmål er stilt om ungdommenes snusvaner (se figuren over).

alkohol

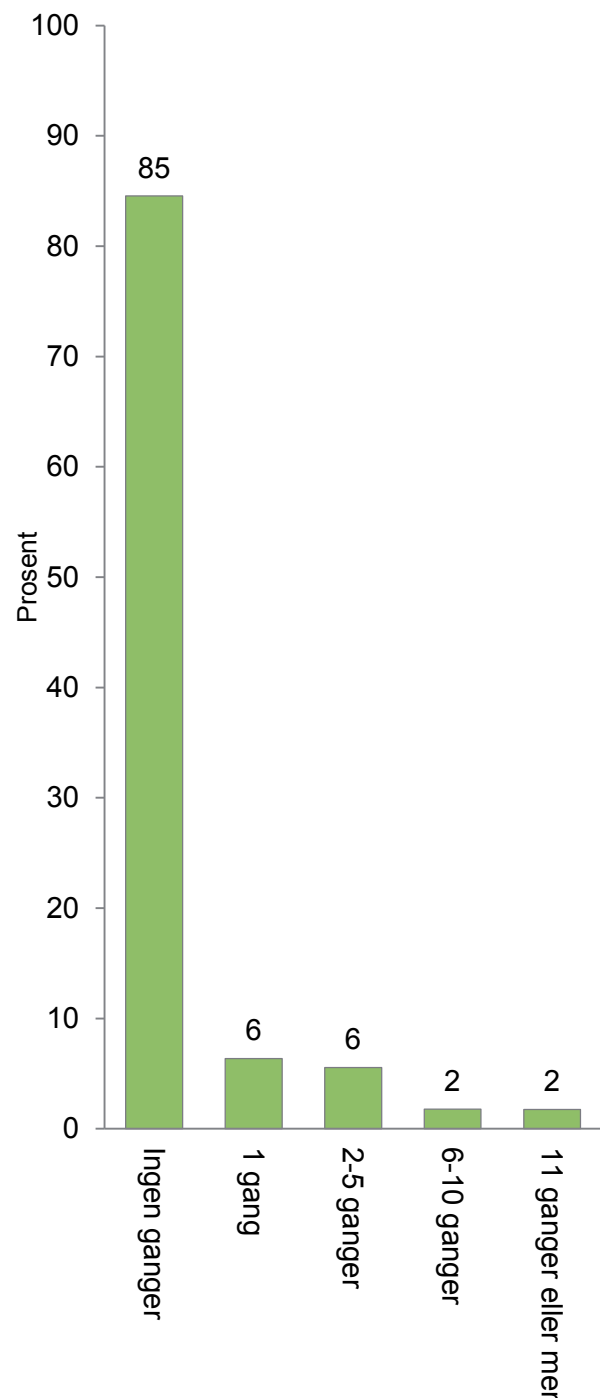
Alkohol som rusmiddel har en lang tradisjon som forteller at alkohol og rus ikke bare er et problem, men også forbundet med lyse og positive sider. Til tross for at voksne drikker mer alkohol enn tidligere, har de unges bruk av alkohol flatet ut, og fra årtusenskiftet vist en tydelig nedgang.

Det er likevel mange unge som drikker alkohol, og da særlig i den siste tenåringsfasen. For mange innebærer eksperimentering med og bruk av alkohol en symbolsk markering av at han eller hun har tatt steget fra å være barn til å bli ungdom. Å drikke i ungdomsalderen er for mange også sammenvevd med vennskap, flørting og en sosial livsstil. Unge som drikker alkohol midt i tenårene, har mange venner, og de fører et aktivt sosialt liv.

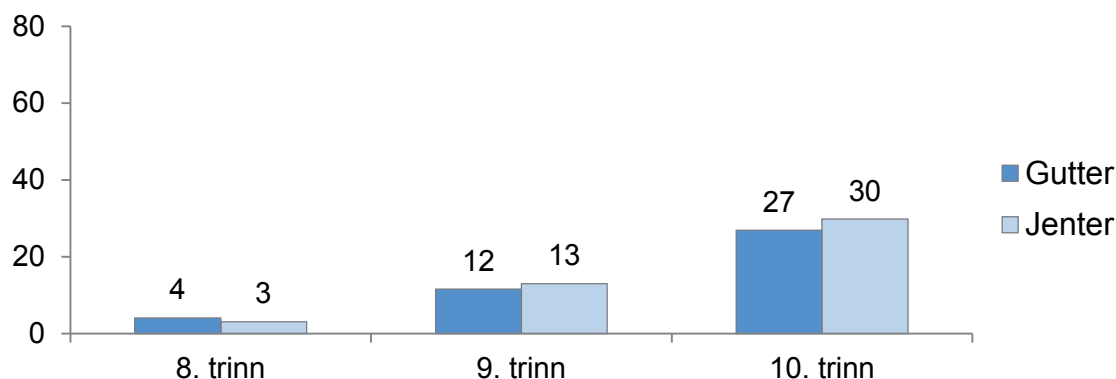
Samtidig vet vi at det å drikke alkohol gir risiko for akutte skader, og ungdom som begynner å drikke tidlig, har i mange tilfeller et atferdsmønster kjennetegnet av andre typer antisosial atferd og bruk av tyngre rusmidler. Slike ungdommer har også gjerne et mer trøblete forhold til skolen og til foreldrene. De begår mer kriminalitet, har dårligere psykisk helse og får oftere problemer senere i livet.

Hvor mange unge er det som i Ungdata svarer at de har vært beruset på alkohol?

Hvor mange ganger i løpet av siste år har du drukket så mye at du har følt deg tydelig beruset?

Andel gutter og jenter som har vært tydelig beruset siste år

Nær tre av ti på 10. trinn har vært beruset

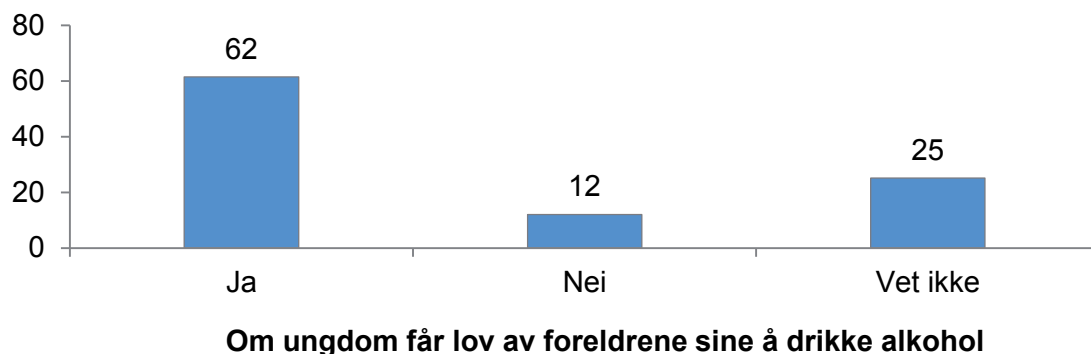
Et mindretall begynner å drikke alkohol tidlig i tenårene. I hele utvalget av ungdomsskoleelever er det 85 prosent som ikke har drukket seg beruset det siste året.

Samtidig er det en liten gruppe på rundt fire prosent som har drukket seg beruset seks ganger eller mer. En del av disse ungdommene står trolig i fare for å utvikle et mer alvorlig misbruksmønster.

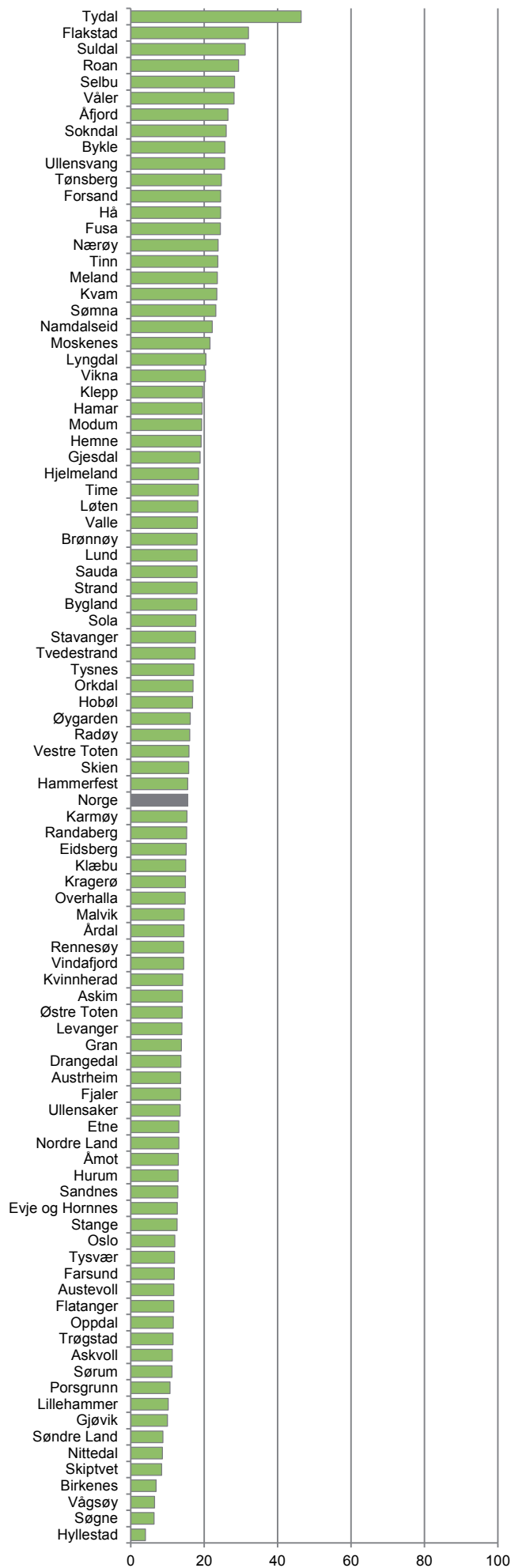
Å være beruset har en tydelig aldersprofil. Andelen på 8. trinn er tre til fire prosent og øker til nær 30 prosent i 10. trinn. Kjønnsforskjellene er små, men noe flere jenter enn gutter har erfaringer med å være beruset på 10. trinn.

Seks prosent av ungdommene får lov av foreldrene til å drikke alkohol. Når ungdom får lov til å drikke av mor og far, øker sjansen for å ha vært beruset betydelig.

Andel som har vært tydelig beruset siste år – etter om de får lov til å drikke alkohol av foreldrene sine

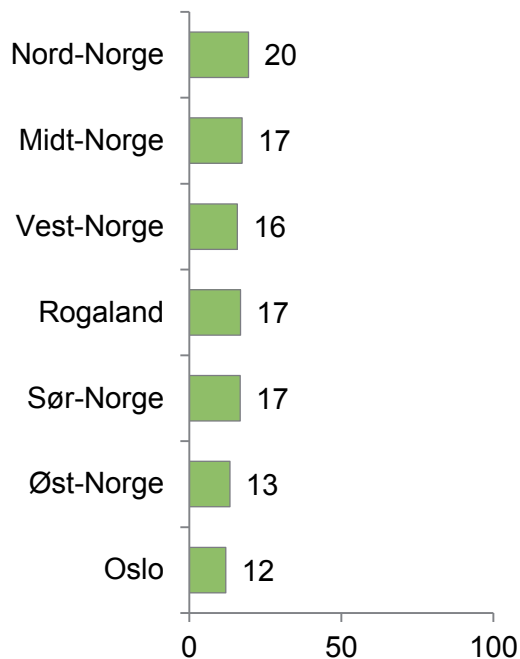

Om ungdom får lov av foreldrene sine å drikke alkohol

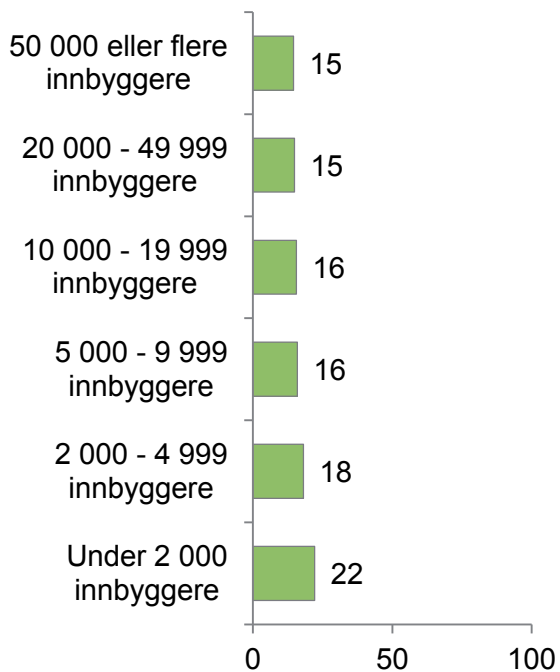

Andel som har vært tydelig beruset siste år

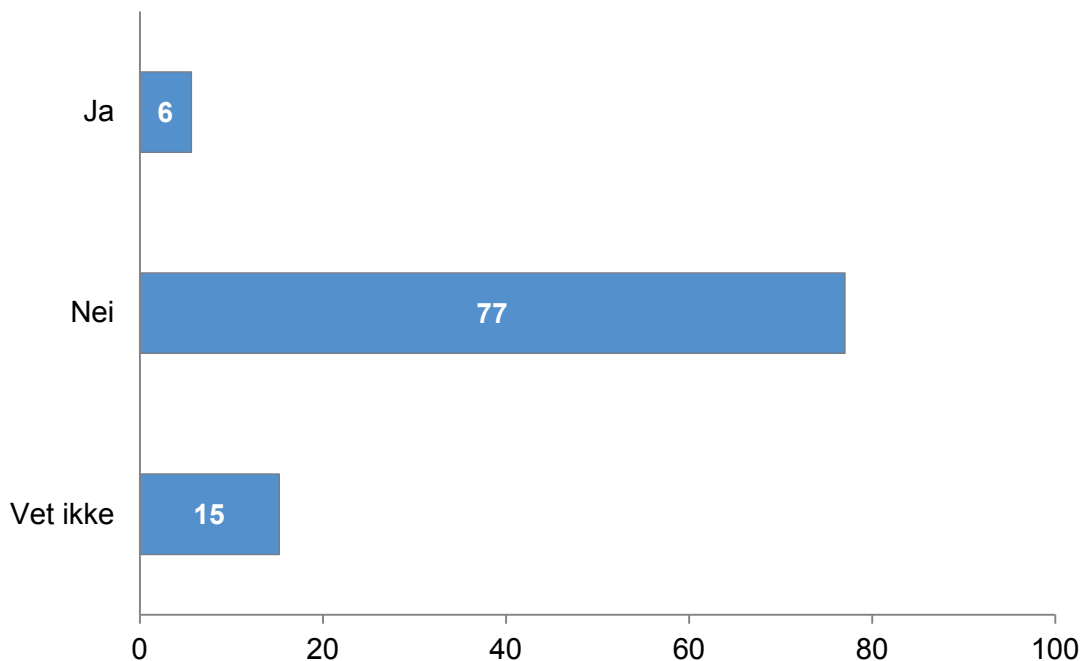
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Får du lov til å drikke alkohol av foreldrene dine?

Definisjon

I Ungdata er det mange spørsmål som fanger opp de unges erfaringer med alkohol. I denne rapporten har vi trukket fram det å være beruset.

I et batteri av spørsmål om ulike former for regelbrudd ble ungdommene bedt om å svare på hvor mange ganger de i løpet av siste 12 måneder hadde drukket så mye at de hadde følt seg tydelig beruset.

Svaralternativene er «Ingen ganger», «1 gang», «2–5 ganger», «6–10 ganger», «11 ganger eller mer».

Ungdommene skulle også svare på om de fikk lov av foreldrene sine å drikke alkohol (se figuren over).

hasj

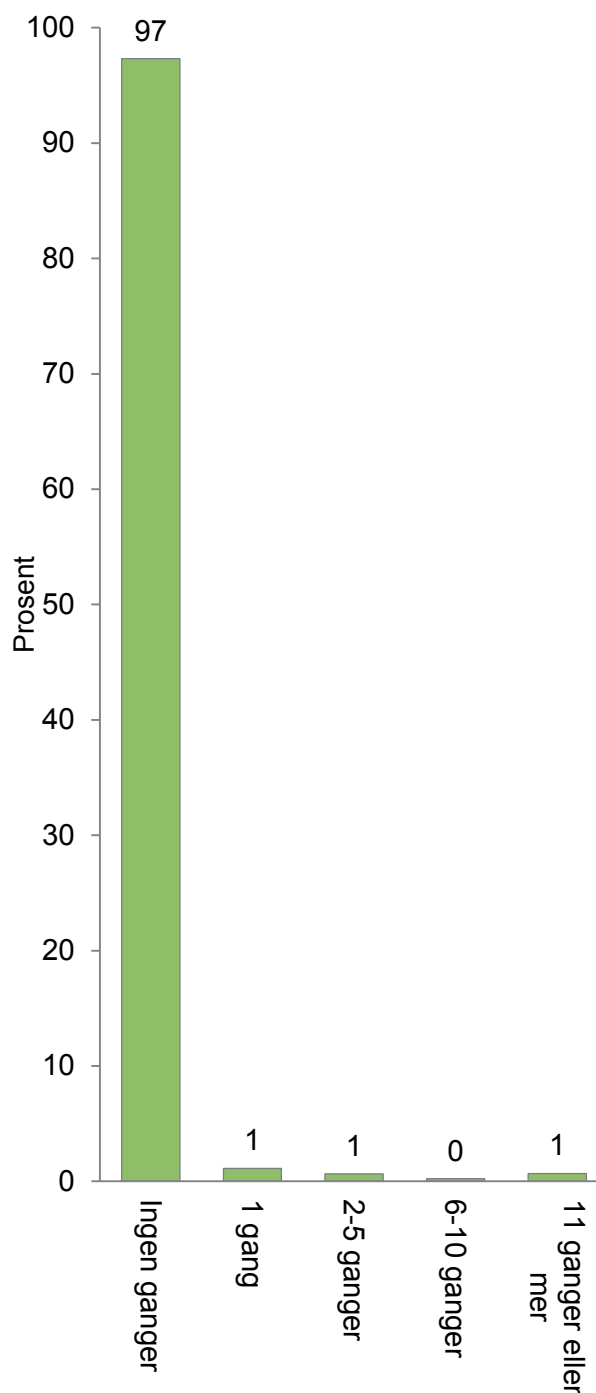
Bruk av narkotiske stoffer er ulovlig og blir til dels sterkt fordømt. Etter en økning i bruken fram mot 2000, har vi sett en markert nedgang det siste tiåret i bruken av hasj og marihuana i aldersgruppa rundt 15 år. Stoffer som kokain, ecstasy og heroin har bare marginal utbredelse.

Å prøve hasj eller marihuana i ungdomstiden er ikke nødvendigvis – isolert sett – farligere enn å debutere tidlig med alkohol. Det at alkohol er et legalt og sosialt akseptert rusmiddel, mens hasj og andre narkotiske stoffer er forbudt, utgjør likevel en viktig forskjell. Både rusmiddelbrukerens egen forståelse og omverdenens fortolkning og reaksjon, påvirkes av om stoffet er lovlig eller ikke. Unge som bruker illegale rusmidler, har krysset en ekstra grense.

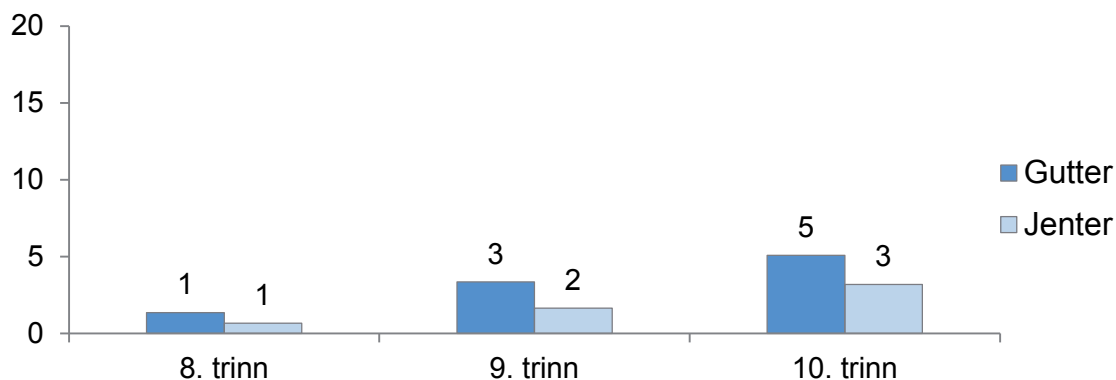
Sammenliknet med alkohol er eksperimentering med narkotiske stoffer et mer entydig ungdomsfenomen. Likevel blir noen hengende igjen i et misbruksmønster også i voksen alder.

Hvor mange av ungdommene i Ungdata har brukt hasj eller marihuana i løpet av det siste året?

Hvor mange ganger i løpet av siste år har du brukt hasj eller marihuana?

Andel gutter og jenter som har brukt hasj eller marihuana siste år

Få ungdomsskoleelever har erfaring med hasj

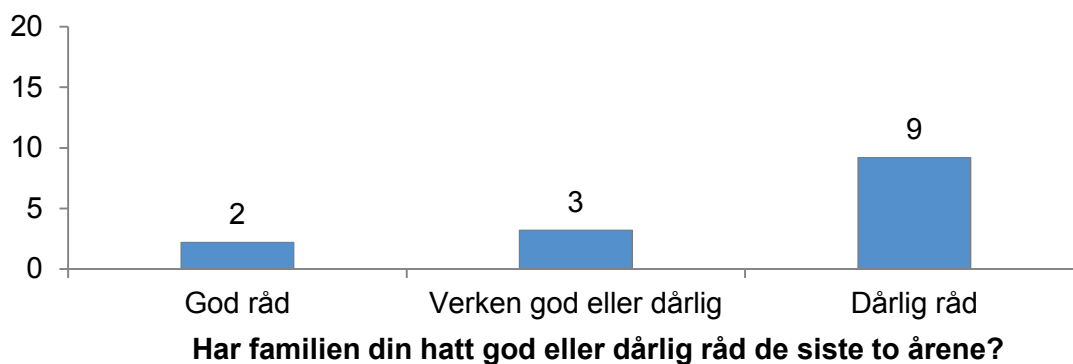
97 prosent svarer at de ikke har brukt hasj eller marihuana det siste året. Noen ganske få ungdommer bruker stoffet regelmessig. Som for alkohol, stiger andelen som har brukt hasj eller marihuana sterkt med økende alder. På 8. trinn er det rundt én prosent som har brukt stoffet – mot fire prosent i 10. trinn.

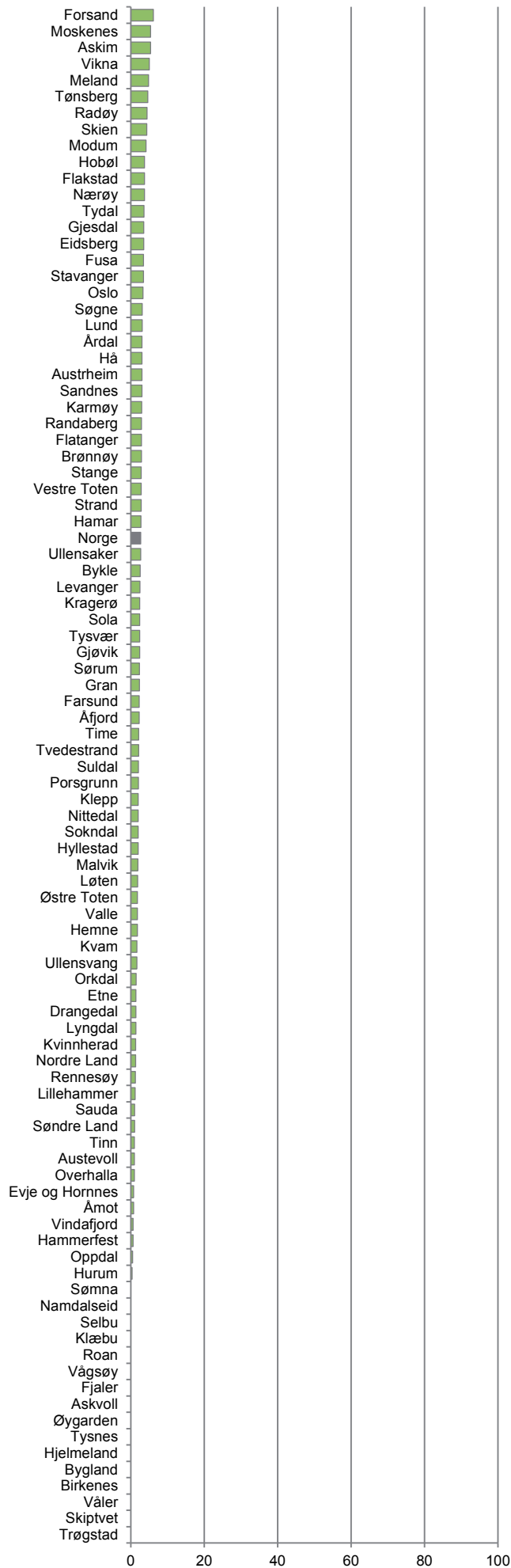
I motsetning til alkohol, der det i ungdomsskolen bare er mindre forskjeller

mellom gutter og jenter, er guttene i klart flertall blant de som prøver ut hasj og marihuana. På 10. trinn har fem prosent av guttene, mot tre prosent av jentene, brukt hasj eller marihuana det siste året.

Bruken av hasj eller marihuana er mest utbredt blant ungdom som vokser opp i familier med dårlig råd.

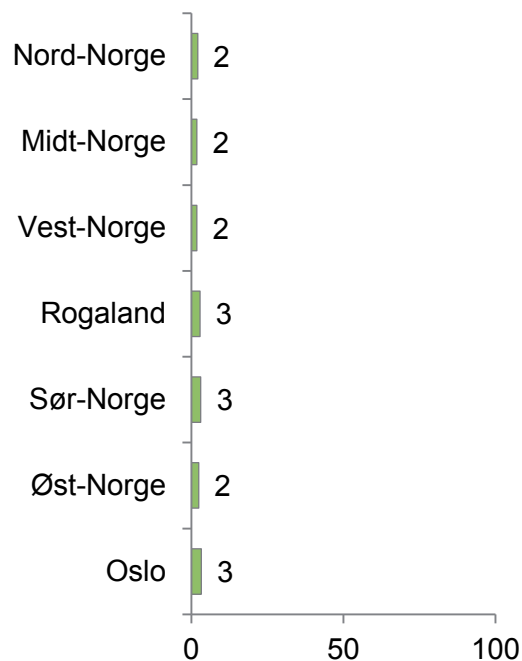
Andel som har brukt hasj eller marihuana siste år – etter familiens økonomiske situasjon

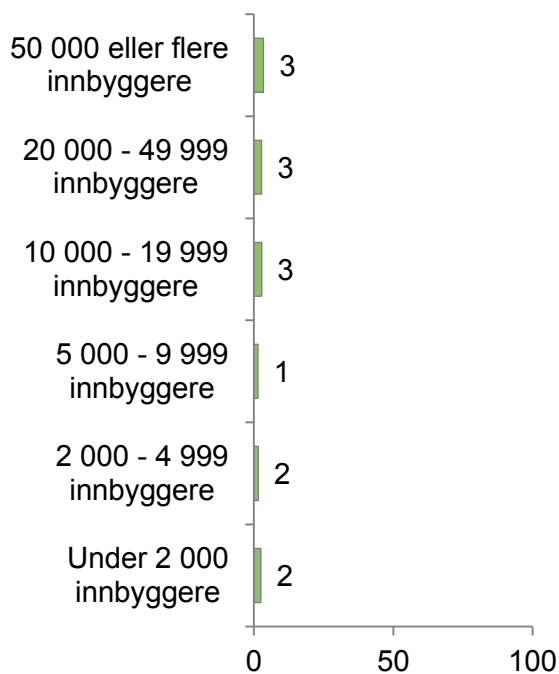

Andel som har brukt hasj eller marihuana siste år

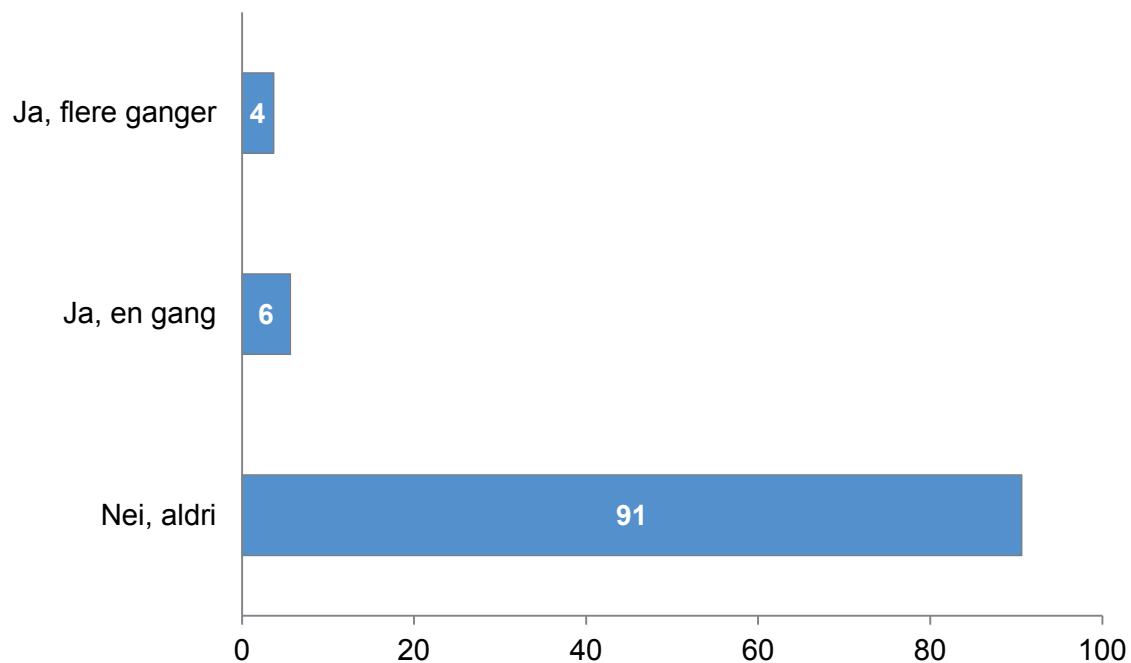
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Har du i løpet av det siste året blitt tilbudt hasj eller marihuana?

Definisjon

I et batteri av spørsmål om ulike former for regelbrudd, ble ungdommene bedt om å svare på hvor mange ganger de i løpet av siste 12 måneder hadde «brukt hasj eller marihuana».

Svaralternativene var «ingen ganger», «1 gang», «2–5 ganger», «6–10 ganger» og «11 ganger eller mer».

Ungdommene fikk også spørsmål om de hadde blitt tilbudt hasj eller marihuana (se figuren over).

Risikoatferd og vold

Kriminalitet

Mobbing

Vold

ungdata

kriminalitet

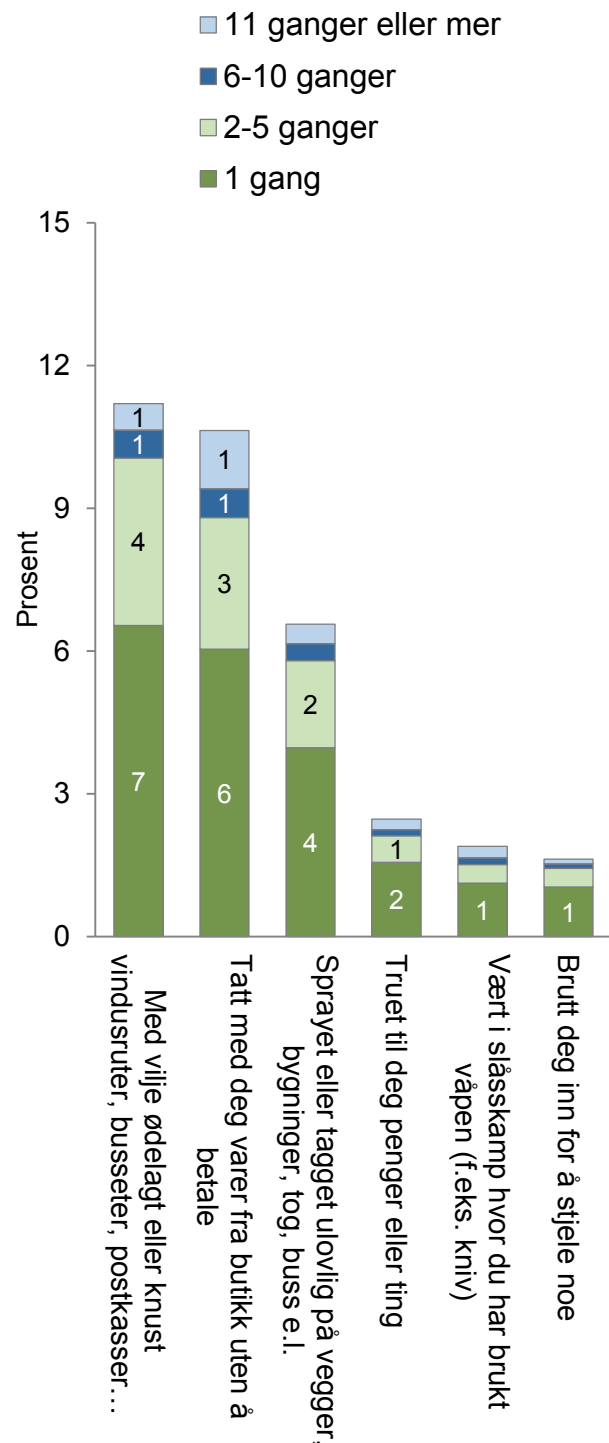
Ungdomstida er en periode der de unge prøver seg ut på nye arenaer. I denne fasen deltar mange i handlinger som er på kant med loven – eller på kant med det som er alminnelig sosialt akseptert. Innen kriminologisk forskning er det et etablert funn at lovbrudd forekommer hyppigst blant ungdom og unge voksne.

Å debutere tidlig med kriminalitet og å begå lovbrudd av alvorlig karakter øker risikoen for en kriminell løpebane senere i livet. Det er ikke helt tilfeldig hvem som havner i denne gruppa. Ofte har de andre tilleggsproblemer som ustabile hjemmeliv, svak psykisk helse, dårlig skoletilpassning, svakt sosialt nettverk og rusproblemer.

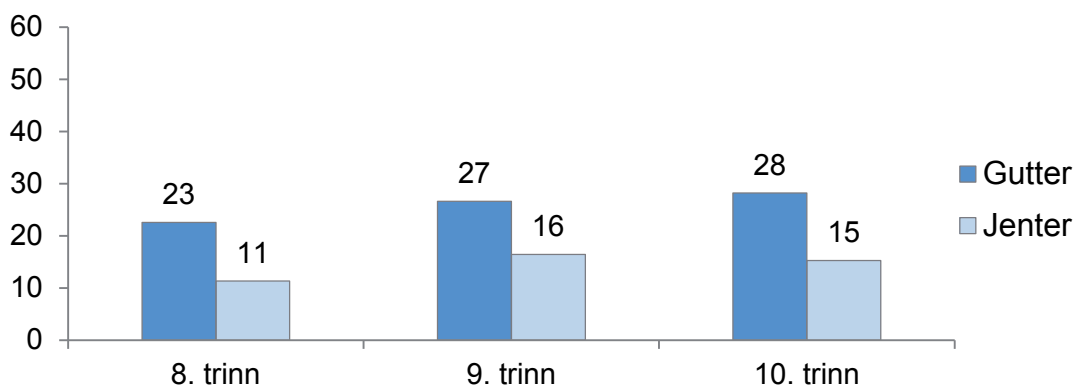
Etter en nokså kraftig økning i ungdomskriminaliteten gjennom store deler av etterkrigstida, har ungdomskriminaliteten gått tilbake det siste tiåret. I et historisk perspektiv blir de unge kriminelle bare eldre og eldre. På slutten av 1950-tallet var kriminaliteten i Norge mest utbredt blant 14-åringene. I dag toppe 19-åringene kriminalstatistikken.

Hva svarer ungdom når de blir spurt om hvor mange ganger de har begått ulike lovbrudd siste år?

Hvor mange ganger har du vært med på eller gjort noe av dette det siste året?

Andel gutter og jenter som har begått lovbrudd siste år

Ikke uvanlig at en del unge begår lovbrudd

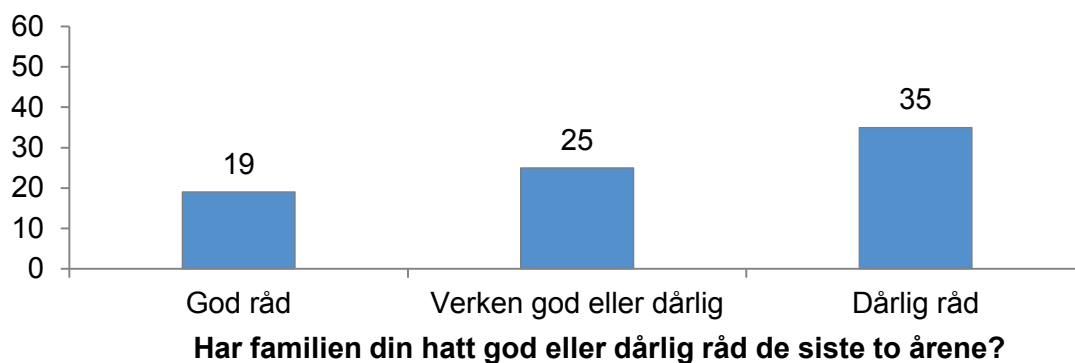
Ungdata baserer seg på selvrappotering og gir informasjon om utvalgte former for lovbrudd. Målt ut fra handlingene i figuren til venstre er de fleste unge nokså lovlydige.

20 prosent oppgir likevel at de har utført minst én av disse handlingene i løpet av det siste året. Svært få involverer seg i de mest alvorlige handlingene. De fleste rapporterer om hærverk, nasking eller tagging.

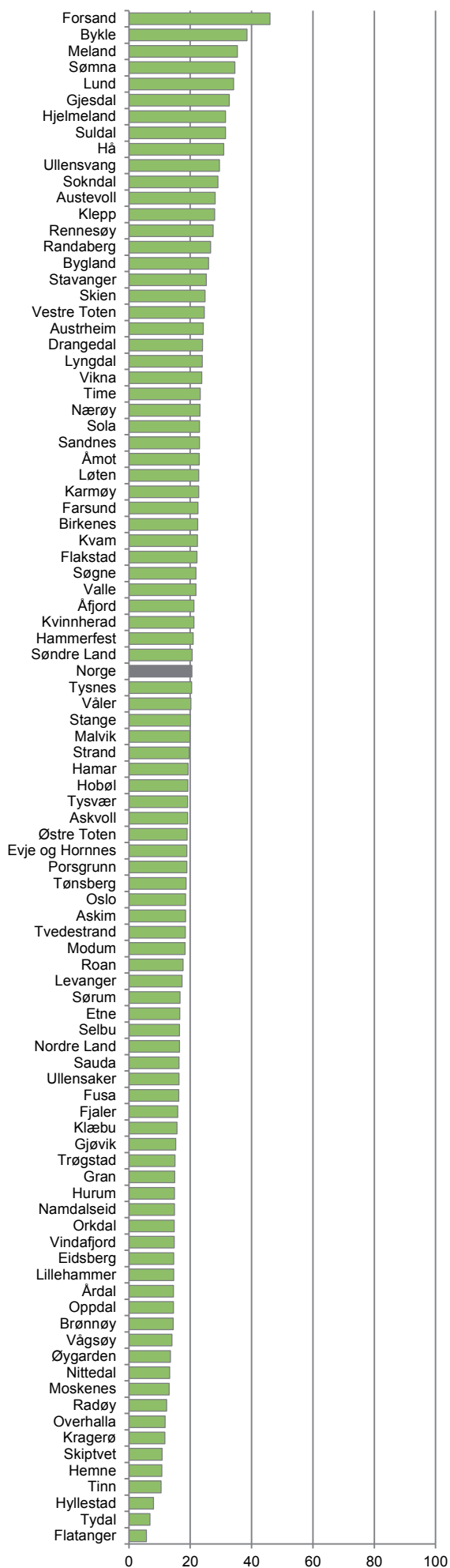
Denne typen kriminalitet er mest utbredt blant gutter og blant ungdom som vokser opp i familier med dårlig råd. Omfanget øker utover i ungdomsskolealderen.

I Ungdata finnes også spørsmål om andre typer lov- eller normbrudd. Nesten halvparten har lastet ned filer ulovlig fra nettet. Én av fire har klort, lugget eller deltatt i mer eller mindre voldelige slåsskamper. En del unge sniker seg også inn på kino, buss eller liknende.

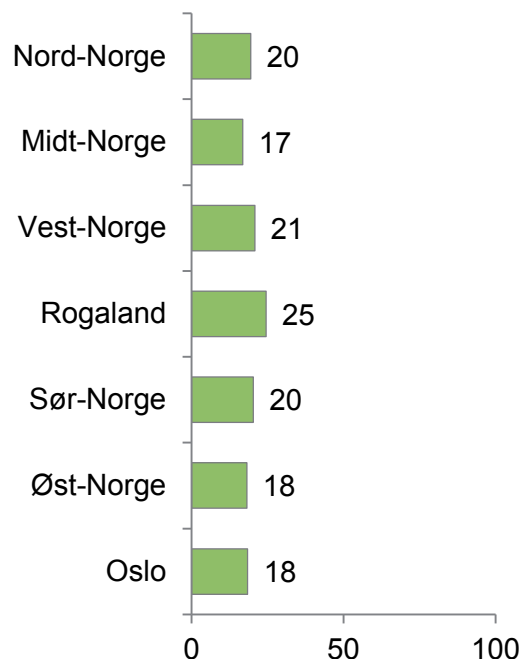
Andel som har begått lovbrudd siste år – etter familiens økonomiske situasjon

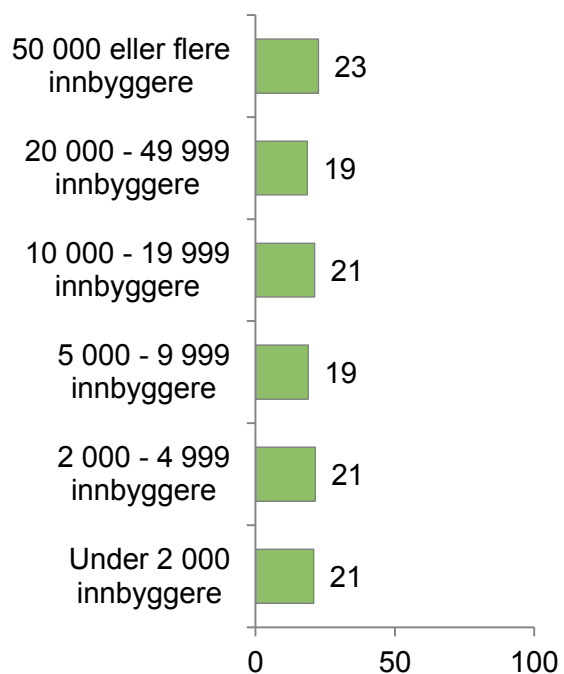
Andel som har begått lovbrudd siste år

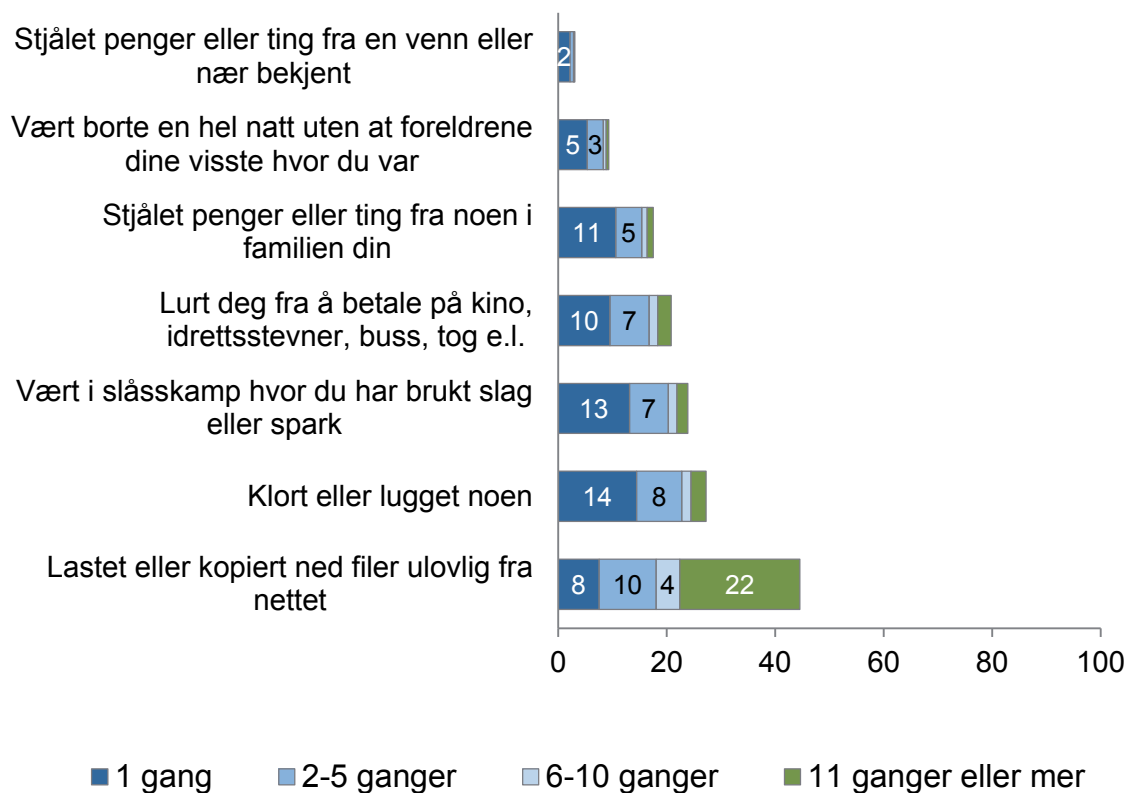
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Hvor mange ganger har du vært med på eller gjort noe av dette det siste året?

Definisjon

Kriminalitet kan måles på ulike måter. Ungdata legger til grunn det de unge selv rapporterer, og kan bidra til å supplere annen statistikk og lokale erfaringer. I undersøkelsen blir ungdommene bedt om å oppgi hvor mange ganger i løpet av siste år de har vært med på eller deltatt i ulike former for kriminelle handlinger. Spørsmålene inngår i et batteri, der også spørsmål om rus og andre former for problematisk atferd inngår.

Som et mål på kriminalitet har vi trukket fram seks typer lovbrudd: «Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, e.l. (gjort hærverk)», «Tatt med deg varer fra butikk uten å betale», «Sprayet

eller tagget ulovlig på vegger, buss e.l.», «Truet til deg penger eller ting», «Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen (f.eks. kniv)», «Brutt deg inn for å stjele noe».

«Andelen som har begått kriminelle handlinger» tilsvarende de som oppgir at de har deltatt i minst én av disse aktivitetene. Spørsmålene er ikke uttømmende for ungdomskriminaliteten som helhet, men gir et bilde av hvor mange som involverer seg i noen typer hærverk, vinningskriminalitet og slåssing. Figuren over viser utbredelsen av noen andre former for lov- og normbrudd.

mobbing

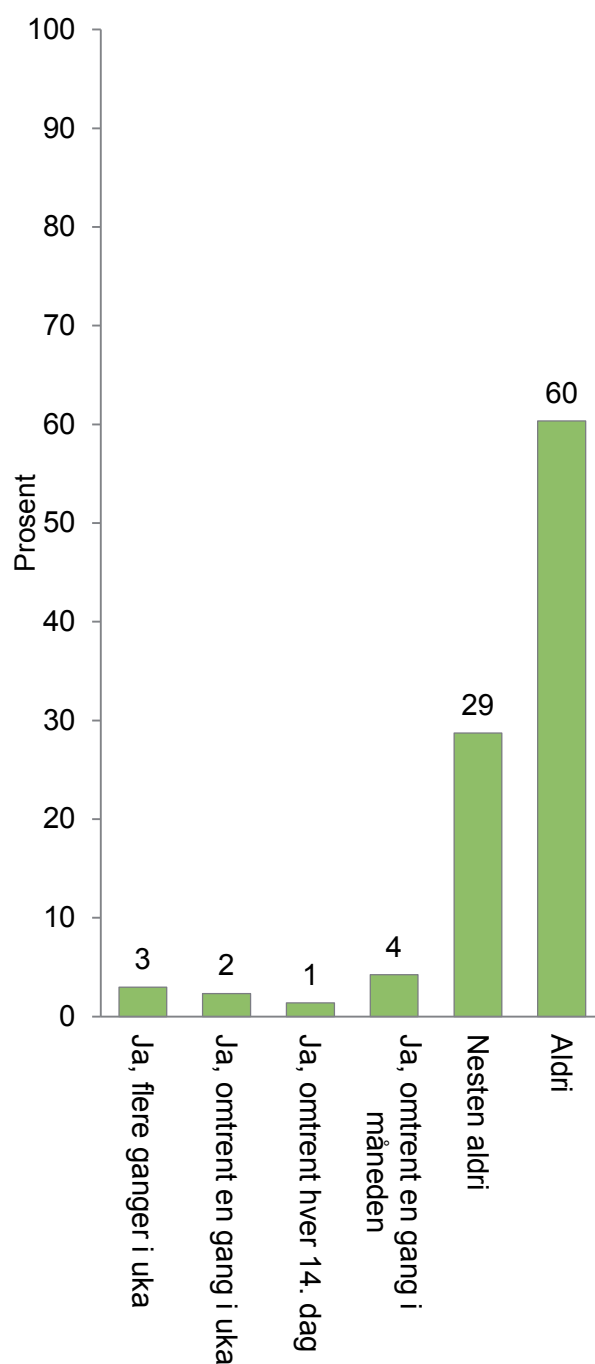
Mobbing er et alvorlig problem som rammer mange unge. Det kan defineres som gjentatte negative handlinger der én eller flere personer bevisst og med hensikt skader eller forsøker å skade eller tilføre noen ubehag. Som regel er mobbeofrene ute av stand til å ta igjen. Mobbingen kan være fysisk, ved bruk av vold, eller psykisk, som vedvarende utfrysing fra venneflokken. En ny type mobbing har blitt mer aktuell de siste årene – digital mobbing. Sosiale medier åpner for sjikane, uthenging og andre former for krenkende omtale i mer eller mindre anonyme former.

Mobbing er mest utbredt på barneskolen og avtar i løpet av tenårene. Både de som mobber, og de som utsettes for mobbing i ungdomstiden, utgjør risikoutsatte grupper. Ofrene er særlig utsatt for psykiske og fysiske problemer senere i livet.

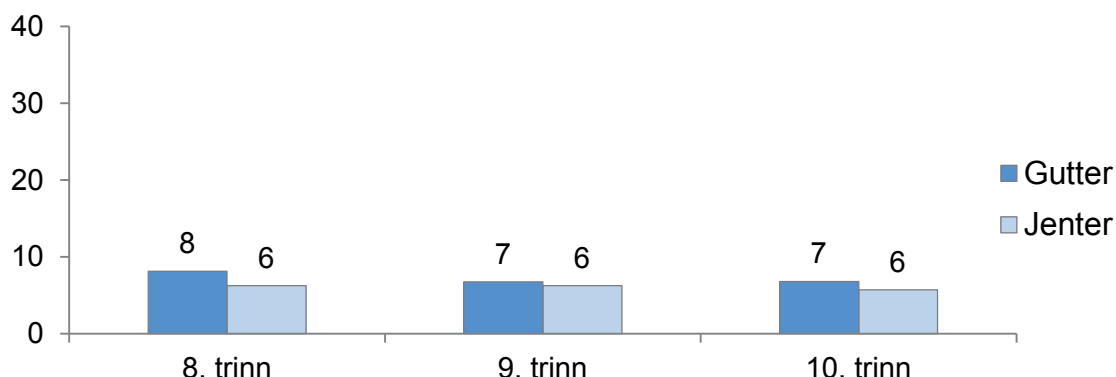
Siden 2002 har sentrale aktører i skolen deltatt i et forpliktende samarbeid mot mobbing gjennom Manifest mot mobbing. Likevel har forekomsten av mobbing holdt seg relativt stabil de senere årene.

I Ungdata blir ungdommene ikke spurt direkte om mobbing, men om fenomener som gjerne er forbundet med dette: Om de blir plaget, truet eller frosset ut av andre.

Blir du selv utsatt for plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritida?

Andel gutter og jenter som blir mobbet (minst hver 14. dag)

Seks prosent utsettes for jevnlig og systematisk plaging

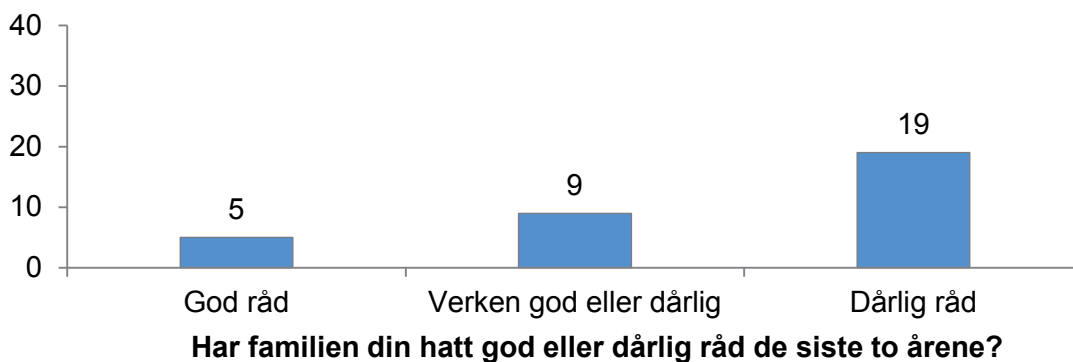
Ni av ti har «aldri» eller «nesten aldri» blitt utsatt for plaging, trusler eller utfrysing. Mobbing er likevel et stort problem for de som rammes. Tre prosent blir utsatt for slike negative handlinger flere ganger i uka, og ytterligere tre prosent minst hver 14. dag. Mange av disse kan nok betraktes som «mobbeofre».

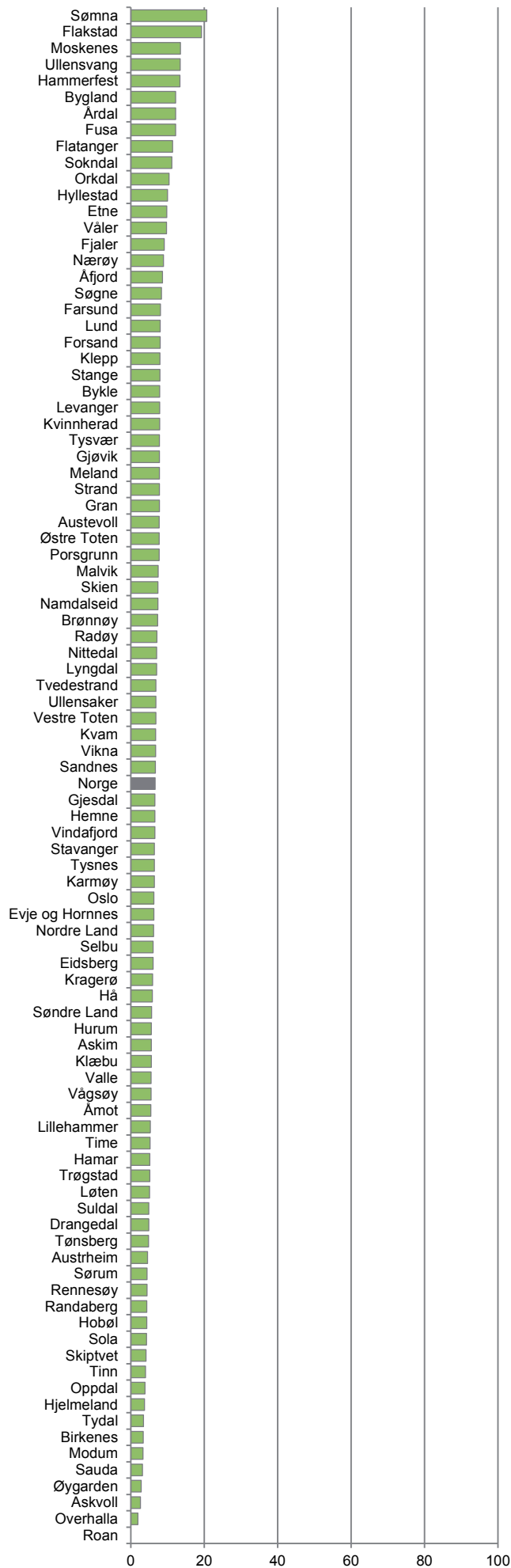
Noe flere gutter enn jenter blir utsatt for plaging, trusler og utfrysing.

Samtidig synes mobbingen å avta noe med økende klassetrinn. Figuren under viser en tydelig sammenheng mellom det å være utsatt for mobbing og familiens økonomiske situasjon.

To-tre prosent av de unge oppgir at de selv jevnlig plager, truer eller fryser ut andre på skolen eller i fritida. 94 prosent sier at de «aldri» eller «nesten aldri» er med på slike ting.

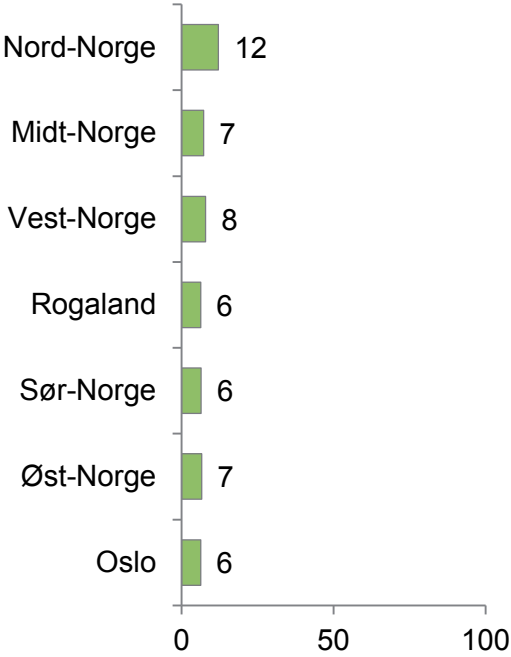
Andel som blir mobbet – etter familiens økonomiske situasjon

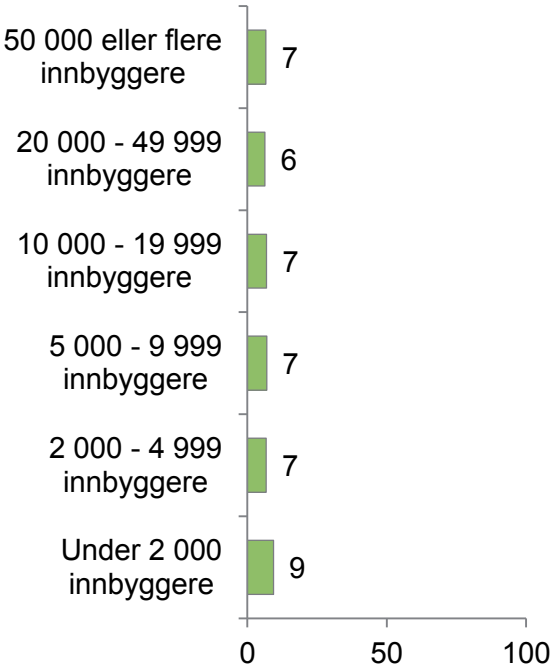

Andel som blir mobbet

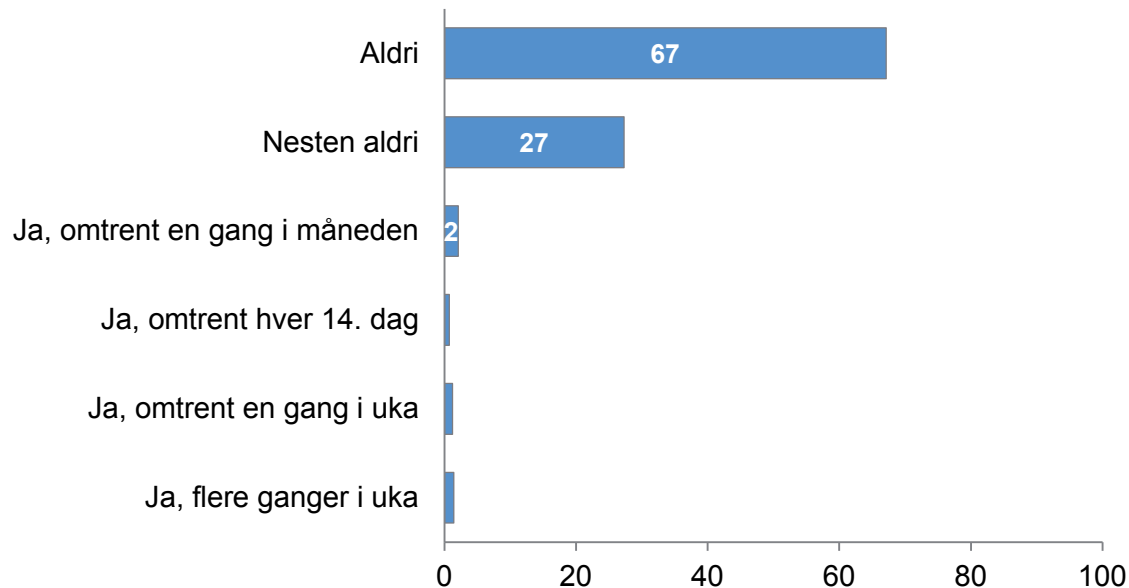
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Å mobbe andre: Hender det at du er med på plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritida?

Definisjon

Mobbing kan måles på ulike måter og gi ulike svar på hvor omfattende fenomenet er. I Ungdata brukes ikke mobbebegrepet. De unge får isteden følgende spørsmål: «Blir du selv utsatt for plaging, trusler eller utfrysing av andre på skolen eller i fritida?» Svaralternativene er: «Ja, flere ganger i uka», «Ja, omtrent en gang i uka», «Ja, omtrent hver 14. dag», «Ja, omtrent en gang i måneden», «Nesten aldri», «Aldri».

«Andel som blir mobbet av andre» tilsvarer andelen av ungdommene som svarer at dette skjer hver 14. dag eller oftere.

Det finnes også et spørsmål om de unge selv er «...med på plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritida».

Svarfordelingen er vist i figuren over.

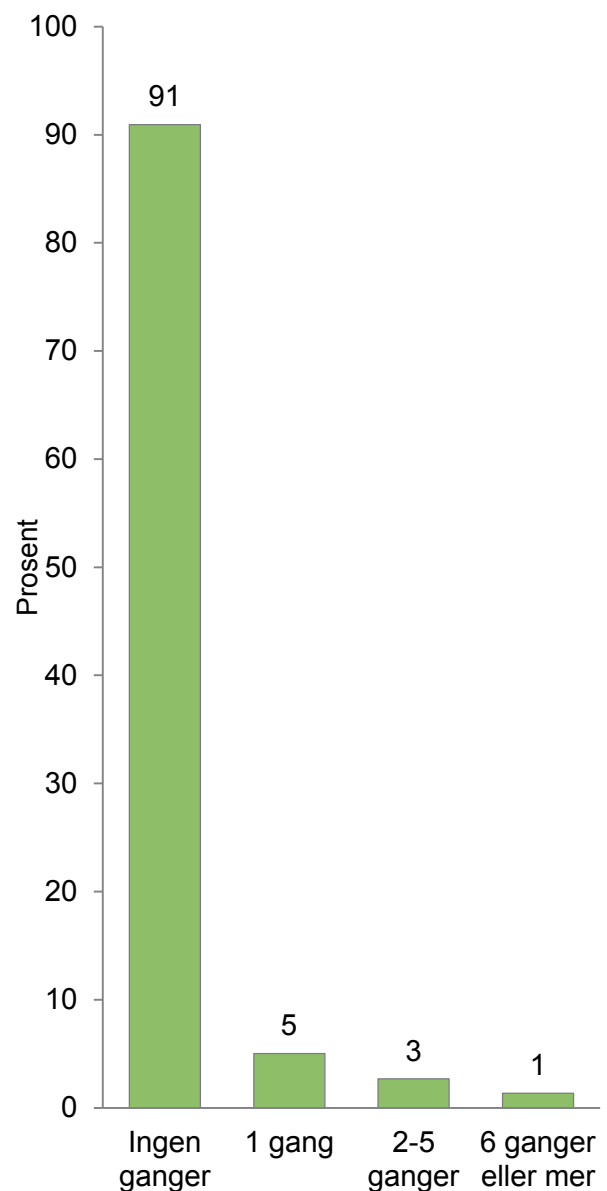
vold

Ungdom er oftere involvert i voldsepisoder enn andre aldersgrupper. Volden kan ta ulik form og kan grovt sett deles inn i fysisk, psykisk og seksuell vold. Gjerningspersonene kan være både voksne og jevnaldrende.

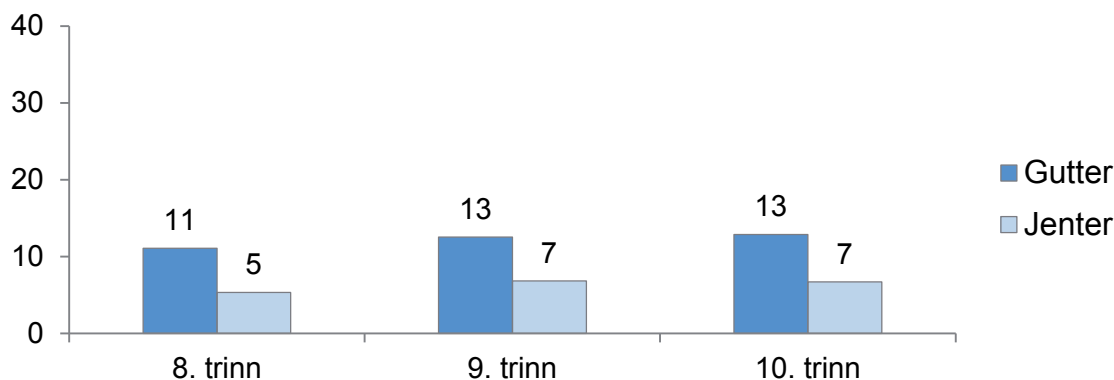
Vold vurderes gjerne ut fra konsekvenser og styrkeforholdet mellom partene. Selv om hoveddelen av den volden som foregår blant ungdom, ikke gir varige mén, kan grov vold i ungdomstiden resultere i alvorlige fysiske og/eller psykiske følger for de det gjelder. Noen ganger er det tydelig hvem som er den aktive parten, mens det andre ganger er vanskelig å skille klart mellom offer og utøver. Guttene er overrepresentert i begge grupper. De utøver i langt større grad ulike former for vold sammenliknet med jentene, og de er klart oftere ofre for vold.

Kriminalstatistikken viser en økning i vold og trusler i alle aldersgrupper fram til midten av 2000-tallet. I løpet av 1990-tallet viste politiets registre også en økning i andelen unge under den kriminelle lavalder som var registrert for voldslovbrudd. Tall fra de siste årene tyder derimot på at omfanget av voldslovbrudd har gått ned blant ungdom og unge voksne.

Hvor mange ganger i løpet av siste året har du fått sår eller skade på grunn av vold uten at du trengte legebehandling?

Andel gutter og jenter som på grunn av vold har fått sår eller skade

Én av ti har fått sår og skade på grunn av vold

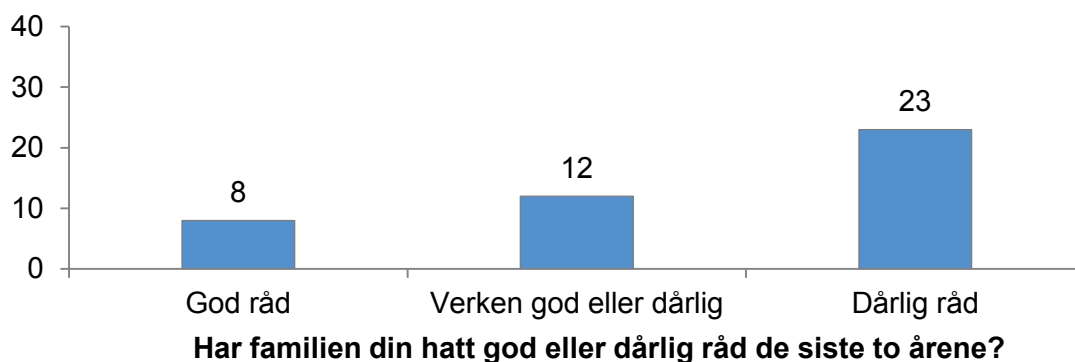
Vold i ulike former er ganske utbredt, men omfanget varierer med alvorlighetsgrad. 20 prosent av de unge har det siste året blitt slått uten å få «synlige merker», mens to prosent har blitt skadet så sterkt på grunn av vold at de trengte legebehandling.

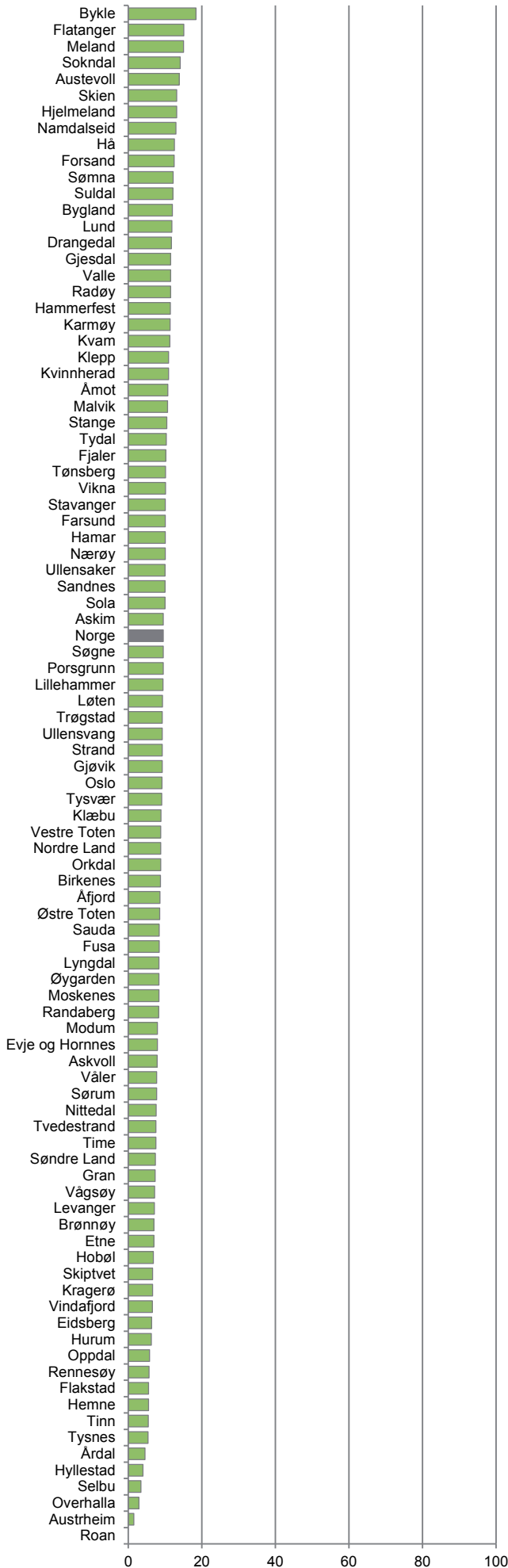
Ni prosent har fått sår eller skade på grunn av vold uten at de trengte legebehandling.

For fem prosent har dette bare skjedd én gang.

I ungdomsskolen holder voldsnivået seg nokså konstant uavhengig av klassetrinn. Klart flest gutter og ungdom fra familier med dårlig råd utsettes for vold på denne måten.

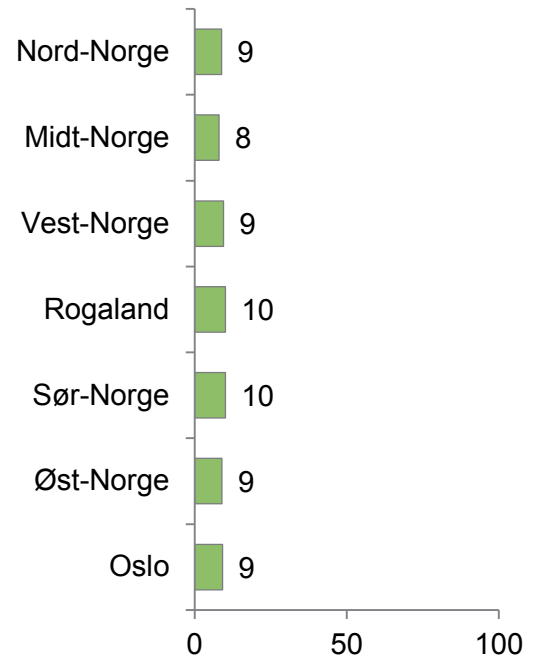
Andel som på grunn av vold har fått sår eller skade – etter familiens økonomiske situasjon

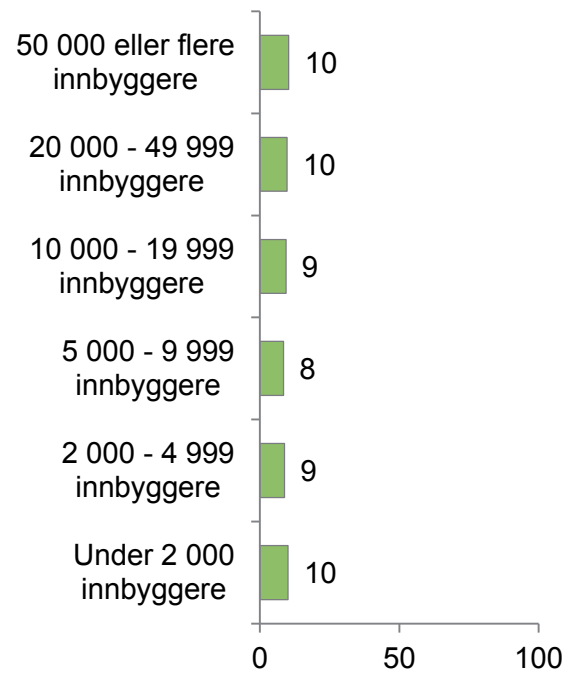

Andel som på grunn av vold har fått sår eller skade

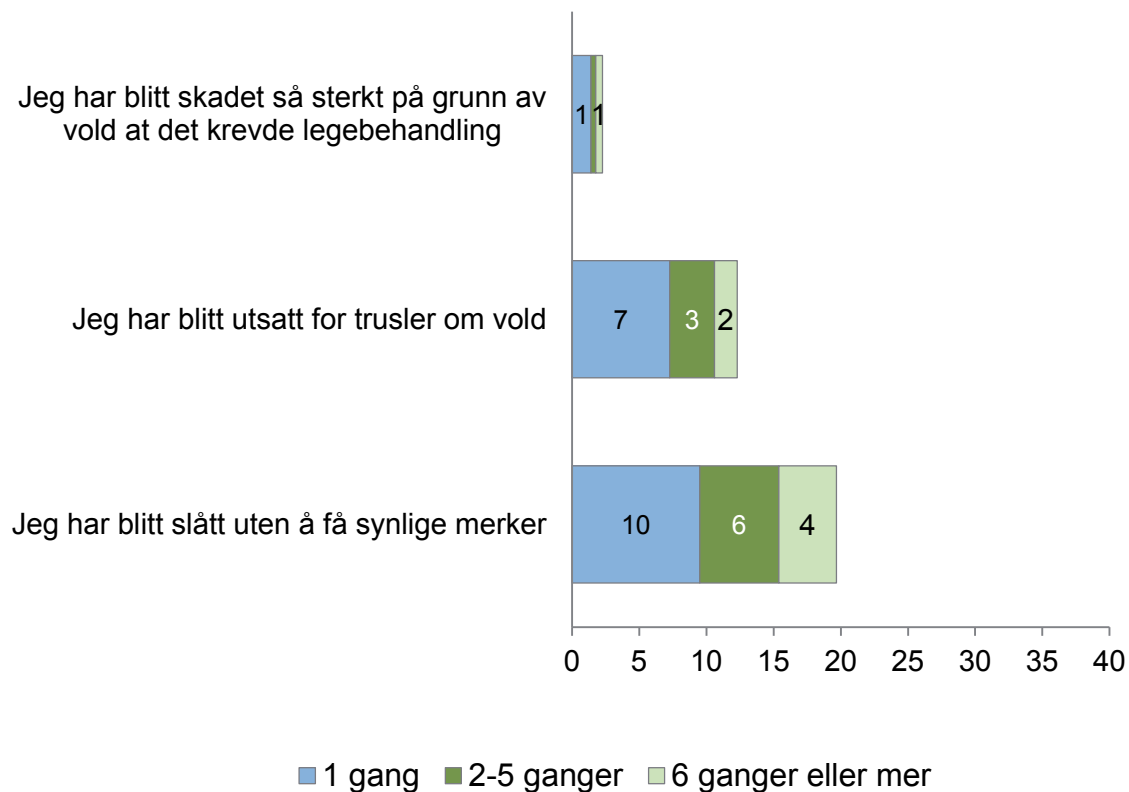
Etter landsdel

Etter kommunestørrelse

Har du i løpet av det siste året blitt utsatt for noe av dette?

Definisjon

For å fange opp hvor mange unge som utsettes for ulike former for vold, fikk ungdommene følgende spørsmål: «Har du i løpet av det siste året blitt utsatt for noe av dette?» Deretter ble følgende voldsformer listet opp:

- Jeg har blitt utsatt for trusler om vold
- Jeg har blitt slått uten synlige merker
- Jeg har fått sår eller skade på grunn av vold uten at jeg trengte legebehandling
- Jeg har blitt skadet så sterkt på grunn av vold at det krevde legebehandling

Svaralternativene var «Ingen ganger», «1 gang», «2–5 ganger» og «6 ganger eller mer».

Kommunenene

2010

2011

2012

ungdata

Kommune	Landsdel	Kommune- størrelse	Start- uke	Slutt- uke	Populasjon 13-15 år	Besvarelser Ungdata	Svarprosent Kommune	8. trinn	9. trinn	10. trinn	Ikke oppgitt klassetrinn
Sokndal	Rogaland	2 - 5.000	9	16	138	100	72	-	-	-	X
Lund	Rogaland	2 - 5.000	9	16	142	129	91	-	-	-	X
Hå	Rogaland	10 - 20.000	9	16	758	646	85	-	-	-	X
Klepp	Rogaland	10 - 20.000	9	16	806	661	82	218	219	211	-
Time	Rogaland	10 - 20.000	9	16	687	583	85	173	200	206	-
Gjesdal	Rogaland	10 - 20.000	9	16	509	411	81	148	127	131	-
Sola	Rogaland	20 - 50.000	9	16	1018	763	75	275	243	224	-
Randaberg	Rogaland	10 - 20.000	9	16	504	418	83	156	123	133	-
Forsand	Rogaland	< 2.000	9	16	61	51	84	-	-	-	X
Strand	Rogaland	10 - 20.000	9	16	481	363	76	125	94	138	-
Hjelmeland	Rogaland	2 - 5.000	9	16	101	55	55	-	-	-	X
Suldal	Rogaland	2 - 5.000	9	16	161	143	89	44	54	43	-
Sauda	Rogaland	2 - 5.000	9	16	213	192	90	-	-	-	X
Rennesøy	Rogaland	2 - 5.000	9	16	196	160	82	-	-	-	X
Tysvær	Rogaland	10 - 20.000	9	16	510	419	82	157	123	130	-
Stavanger	Rogaland	> 50.000	10	15	4 566	3 121	68	1 109	1 011	954	-
Åfjord	Midt	2 - 5.000	40	47	141	138	98	-	-	-	X
Malvik	Midt	10 - 20.000	40	47	616	481	78	-	-	-	X
Sørum	Øst	10 - 20.000	43	49	577	519	90	185	175	137	-
Nittedal	Øst	20 - 50.000	43	48	1 007	835	83	280	249	274	-
Stange	Øst	10 - 20.000	43	49	806	470	58	140	120	187	-
Åmot	Øst	2 - 5.000	43	49	155	128	83	-	-	-	X
Gjøvik	Øst	20 - 50.000	43	49	1 086	747	69	219	224	258	-
Vestre Toten	Øst	10 - 20.000	43	49	477	372	78	121	111	113	-
Søndre Land	Øst	5 - 10.000	43	49	240	167	70	-	-	-	X
Nordre Land	Øst	5 - 10.000	43	49	257	211	82	55	64	80	-
Tvedestrand	Sør	5 - 10.000	45	46	227	198	87	58	70	54	-
Sandnes	Rogaland	> 50.000	47	49	2 579	2 397	93	777	744	748	-
Totalt 2010					19 019	14 878	78	4 240	3 951	4 021	

Kommune	Landsdel	Kommune- størrelse	Start- uke	Slutt- uke	Populasjon 13-15 år	Besvarelser Ungdata	Svarprosent Kommune	8. trinn	9. trinn	10. trinn	Ikke oppgitt klassetrinn
Farsund	Sør	5 - 10.000	3	5	433	361	83	-	-	-	X
Ullensaker	Øst	20 - 50.000	11	12	1 120	856	76	275	284	258	-
Hamar	Øst	20 - 50.000	11	13	1 030	651	63	210	196	208	-
Gran	Øst	10 - 20.000	11	12	520	435	84	141	136	145	-
Lyngdal	Sør	5 - 10.000	12	14	348	332	95	97	96	81	-
Skien	Sør	> 50.000	13	15	2 093	1 766	84	558	548	561	-
Karmøy	Rogaland	20 - 50.000	14	17	1 790	1 503	84	-	-	-	X
Tinn	Sør	5 - 10.000	15	21	232	204	88	70	67	60	-
Namdalseid	Midt	< 2.000	37	42	76	55	72	-	-	-	X
Flatanger	Midt	< 2.000	37	37	34	38	100	-	-	-	X
Vikna	Midt	2 - 5.000	37	42	178	59	33	-	-	-	X
Nærøy	Midt	5 - 10.000	37	37	240	194	81	-	-	-	X
Tydal	Midt	< 2.000	38	38	30	29	97	-	-	-	X
Oppdal	Midt	5 - 10.000	39	40	294	210	71	-	-	-	X
Selbu	Midt	2 - 5.000	39	40	157	119	76	-	-	-	X
Roan	Midt	< 2.000	40	40	42	35	83	-	-	-	X
Klæbu	Midt	5 - 10.000	42	42	304	148	49	-	-	-	X
Overhalla	Midt	2 - 5.000	43	44	146	103	71	-	-	-	X
Fusa	Vest	2 - 5.000	45	47	100	92	92	39	-	42	-
Hammerfest	Nord	5 - 10.000	45	49	331	174	53	19	89	61	-
Tønsberg	Sør	20 - 50.000	46	49	1 904	1 622	85	-	-	-	X
Øygarden	Vest	2 - 5.000	46	47	132	96	73	-	30	-	-
Hyllestad	Vest	< 2.000	46	49	60	54	90	16	15	18	-
Askvoll	Vest	2 - 5.000	46	46	128	116	91	33	33	48	-
Fjaler	Vest	2 - 5.000	46	47	100	88	88	21	30	36	-
Kvam	Vest	5 - 10.000	47	49	210	180	86	88	-	83	-
Austevoll	Vest	2 - 5.000	47	47	125	105	84	49	-	51	-
Tysnes	Vest	2 - 5.000	49	50	107	94	88	32	27	30	-
Kvinnherad	Vest	10 - 20.000	49	50	592	467	79	129	157	145	-
Totalt 2011					12 856	10 186	79	1777	1708	1827	

Kommune	Landsdel	Kommune- størrelse	Startuke	Sluttuke	Populasjon 13-15 år	Besvarelser Ungdata	Svarprosent Kommune	8. trinn	9. trinn	10. trinn	Ikke oppgitt klassetrinn
Oslo	Oslo	> 50.000	3	9	5542	3316	60	-	3316	-	-
Vindafjord	Rogaland	5 - 10.000	7	9	368	334	91	105	108	105	-
Trøgstad	Øst	5 - 10.000	11	18	220	177	80	67	51	58	-
Askim	Øst	10 - 20.000	11	18	576	460	80	140	148	166	-
Eidsberg	Øst	10 - 20.000	11	18	428	396	93	129	128	138	-
Skiptvet	Øst	2 - 5.000	11	18	181	121	67	50	37	30	-
Våler	Øst	2 - 5.000	11	18	137	105	77	24	31	50	-
Hobøl	Øst	2 - 5.000	11	18	190	164	86	59	52	53	-
Løten	Øst	5 - 10.000	11	18	294	220	75	71	77	70	-
Lillehammer	Øst	20 - 50.000	11	18	987	782	79	271	254	251	-
Modum	Sør	10 - 20.000	14	21	476	246	52	58	105	75	-
Meland	Vest	5 - 10.000	17	19	209	176	84	75	-	92	-
Radøy	Vest	2 - 5.000	17	19	144	117	81	42	-	72	-
Austrheim	Vest	2 - 5.000	17	17	78	66	85	31	-	34	-
Hurum	Sør	5 - 10.000	23	24	385	309	80	108	92	106	-

Kommune	Landsdel	Kommune- størrelse	Startuke	Sluttuke	Populasjon 13-15 år	Besvarelser Ungdata	Svarprosent Kommune	8. trinn	9. trinn	10. trinn	Ikke oppgitt klassetrinn
Drangedal	Sør	2 - 5.000	39	39	171	147	86	-	-	-	X
Søndre Land	Øst	5 - 10.000	41	41	228	197	86	73	60	64	-
Valle	Sør	< 2.000	41	42	60	56	93	-	-	-	X
Evje og Hornnes	Sør	2 - 5.000	42	42	140	129	92	-	-	-	X
Bygland	Sør	< 2.000	42	42	53	50	94	-	-	-	X
Bykle	Sør	< 2.000	42	42	49	40	82	-	-	-	X
Vågsøy	Vest	5 - 10.000	42	44	152	135	89	62	-	70	-
Nordre Land	Øst	5 - 10.000	43	43	256	233	91	77	87	69	-
Levanger	Midt	10 - 20.000	43	45	732	661	90	218	203	236	-
Årdal	Vest	5 - 10.000	44	49	147	131	89	64	-	67	-
Hemne	Midt	2 - 5.000	44	45	190	169	89	55	60	54	-
Nittedal	Øst	20 - 50.000	45	48	1106	877	79	300	293	279	-
Porsgrunn	Sør	20 - 50.000	45	50	1287	1136	88	398	353	382	-
Kragerø	Sør	10 - 20.000	45	46	382	295	77	90	99	103	-
Etne	Vest	2 - 5.000	46	46	158	145	92	52	58	34	-
Brønnøy	Nord	5 - 10.000	46	49	319	280	88	97	91	92	-
Åmot	Øst	2 - 5.000	47	48	158	136	86	43	46	47	-
Birkenes	Sør	2 - 5.000	47	48	147	132	90	-	58	-	-
Ullensvang	Vest	2 - 5.000	47	47	131	123	94	47	41	35	-
Flakstad	Nord	< 2.000	47	48	62	55	89	-	-	-	X
Gjøvik	Øst	20 - 50.000	48	51	1055	821	78	279	285	256	-
Moskenes	Nord	< 2.000	48	48	47	40	85	-	-	-	X
Sørum	Øst	10 - 20.000	49	50	654	591	90	212	188	191	-
Stange	Øst	10 - 20.000	49	50	765	647	85	208	189	246	-
Sømna	Nord	2 - 5.000	49	50	93	84	90	31	27	25	-
Østre Toten	Øst	10 - 20.000	50	51	542	454	84	161	144	146	-
Øygarden	Vest	2 - 5.000	50	50	108	79	73	-	39	-	-
Orkdal	Midt	10 - 20.000	50	51	421	350	83	130	110	105	-
Søgne	Sør	10 - 20.000	51	51	446	327	73	101	121	101	-
Totalt 2012					20274	15509	76	3928	6951	3902	

Gjennom Ungdata har mer enn 100.000 skoleungdommer fått anledning til å si sin mening om eget liv, om hvordan de har det, og hva de driver med i fritida. Halvparten av norske kommuner har brukt Ungdata for å kartlegge situasjonen lokalt, og for første gang presenterer NOVA en samlet oversikt over resultatene fra perioden 2010–2012 på landsbasis.

Rapporten tegner et bilde av en svært aktiv norsk ungdomsgenerasjon med stor tro på egen framtid, og der de aller fleste har sunne og gode relasjoner til både venner, foreldre og skole. Resultatene føyer seg inn i en

trend der ungdom blir stadig mer veltilpasset og skikkelige. Samtidig viser rapporten at altfor mange unge opplever stress og slit i hverdagen, er preget av søvnproblemer, og har et dårlig selvbilde.

Ungdata er et samarbeid mellom de regionale kompetansesentrene innen rusfeltet (KoRus), KS og NOVA, og er finansiert av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helsedirektoratet og Justis- og beredskapsdepartementet.

Se www.ungdata.no for mer informasjon om Ungdata.

Oslo kommune
Velferdsetaten
Kompetansesenter rus – Oslo

Korus Vest
Stavanger

KoRus-Øst
Kompetansesenter rus – region øst

Kompetansesenter rus - region sør
Borgestadklinikken - Blå Kors Sør

NOVA Rapport 10/13

© Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring (NOVA) 2013
NOVA – Norwegian Social Research

Nettadresse: www.nova.no